

ürün

SOSYALİST DERGİ

kasım
1975 17

yıl: 2 cilt: 3

EKİM DEVRİMİNİN 58. YILDÖNÜMÜ ÜZERİNE

- büyük oktobr sosyalist devrimi
- oktobr devriminin tarihsel deneyimi ve eleştiricilerinin iflası

KEMALİZMLE SOSYALİZM ARASINDA

AŞILMAZ BİR DUVAR VARMIDIR? - 3-

kurtuluş savaşında kemalizm - emperyalizm ilişkisi

Portekiz komünist Partisi
ürdün komünist Partisi
Çekoslovakya komünist Partisi

İÇİNDEKİLER

HABER — YORUM — İNCELEME

Kemalizm ile Sosyalizm Arasında «Aşılmaz Bir Duvar» Var mıdır? -III- Teoman BİLGİ	5
Kitaplar - Anlattıkları - Düşündürdükleri Arif OKUYAN	40

ÇEVİRİLER

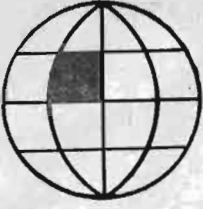
Büyük Ekim Sosyalist Devrimi B. PONOMAREV, I. MİNTS, Y. BUGAEV, M. VOLİN, V. ZAITSEV, A. KUCHKİN, N. LOMAKİN	49
Ekim Devriminin Tarihsel Deneyimi ve Eleştiricilerinin İflası Konstantin ZARADOV	70

DÜNYA İŞÇİ SINIFI PARTİLERİ ÜZERİNE BİLGİLER

Çekoslovakya Komünist Partisi	80
Ürdün Komünist Partisi	81
Portekiz Komünist Partisi	82
Elli yılı	84

Sahibi : Ural ATEŞER ● Yazı İşleri Müdürü : Selçuk UZUN ● Yönetim Yeri:
Divanyolu, Klodfarer Cad. No: 38/2, İSTANBUL ● Yazışma ve Havale Adresi:
P.K. 41 Sirkeci İSTANBUL ● Genel Dağıtım : İSTANBUL DAĞITIM, Çağaloğ-
lu Yokuşu, Kemaliye Han, No: 4/14, İSTANBUL ● Ankara Dağıtımı : ANKA-
RA DAĞITIM, Bayındır Sokak 38/3 Kızılay/ANKARA ● Abone Şartları : Yıl-
lık 100, Altı Aylık 50 Lira. Dış Ülkeler için iki katıdır ● Dizgi-Tertip-Baskı:
BAŞARAN MATBAASI ● Kapak Baskı : EVREN OFSET

Bilindiği gibi, Kissinger, geçen ay Çin'i ziyaret etti ve Maoist kliğin liderlerine karşı dünya barışını «savunmak zorunda bırakıldı»(!).

Ülkemizde ise, bu kliğin yandaşları, geçen ay içinde de, eskiden beri sürdürdükleri provokasyon ve ihanet çizgisinde biraz daha yol aldılar: son Kongresinden sonra güçlü bir dinamizm kazanan DİSK'i hedef alan aşağılık provokasyonlara başvurdular; üniversite ve yüksek okul çevrelerinde, faşistlerle, «provokasyonda kim daha hızlı?» yarışına kalkıştılar.

Kısacası, Maoist klik ve yandaşları hem uluslararası düzeyde ve hem de ülkemiz düzeyinde sürdürdükleri ihanet ve provokasyon çizgisinde ısrarla ilerlemekteler. Bu çizginin uluslararası düzeyde ve ülkemiz düzeyindeki görünümü ise gerçekten çok öğretici. Aslında başlı başına bir yazı konusu olabilecek bu görünümün bazı önemli madde başlıklarını kısaca hatırlıyalım :

- Maoist klik, Sovyetler Birliğini sosyal-emperyalistlikle suçlamaktadır; ülkemizdeki yandaşları da hem bunu yapmakta ve hemde, burjuvazinin 52 yıldır sosyalist hareketi terör altında tutarken yaptığı anti-sovyetizm propagandasına dört elle sarılmaktadırlar.
- Maoist klik, dünya sosyalist sistemini ihanetle suçlamaktadır, Çekoslovak karşı-devrim hareketini, kapitalist-emperyalist sistemin sözcülerinden bile daha maharetle savunmaktadır; ülkemizdeki yandaşları da, hem bunu yapmakta, hem de Çekoslovak karşı devrimini kutlamak için özel anketler yapmakta, haftalar düzenlemektedirler.
- Maoist klik, emperyalist-kapitalist sistemin NATO gibi saldırı örgütlerini desteklemektedir; ülkemizdeki yandaşları da, ülkemizin ve halkımızın hayati çıkarlarının en büyük can düşmanlarından biri olan NATO'ya karşı seslerini çıkarmamaktadırlar.
- Maoist klik, evrensel nükleer savaş çığırkanlığı yapmaktadır; ülkemizdeki yandaşları da bunu hararetle savunmaktadırlar.
- Maoist klik, ırkçı ve faşist Güney-Afrika ile gizli fakat sıkı ilişkilere girmektedir: ülkemizdeki yandaşları bunu susmakla geçiştirmeye çalışmaktadırlar.
- Maoist klik, faşist Brezilya yönetimi ile dostluğunu geliştirmek için her türlü çabaya girişmektedir; ülkemizdeki yandaşları bu konuda da susmaktadırlar.
- Maoist klik, faşist Pinochet'lerin Şili'sine para yardımı yapmaktadır; ülkemizdeki yandaşları, Halk Birliği'nin devrimci yönetimine ve Allende'nin onurlu anısına, Milliyetçi Cephe adındaki faşist terör cephesinin sözcüleri ile birlikte küfretmektedirler.
- Maoist klik, kendi maceracı ve şovenist küçük burjuva «devrim strateji»sini üçüncü dünya ülkelerinin devrimci hareketlerine ve örgütlerine empoze etmeye çalışarak, Endonezya katliamı gibi katliamların başlıca mimarlarından biri olmaktadır; ülkemizdeki yandaşları da bu «devrim stratejisini» kopye etmektedirler.
- Maoist kliğin çeşitli ülkelerdeki yandaşları, o ülkelerin faşist güçleriyle birlikte provokasyon yarışına girmektedirler; ülkemizdeki yandaşları da, devrimci sendika toplantılarını ve her türlü demokratik

hareketi provoke etmekte Türkes'in komandolarıyla yarışmaktadırlar.

- Ve yine bu Maoist klik, bizzat kendi ülkesine kendi halkına, Büyük Çin Devrimine karşı ihanet çizgisini gün geçtikçe derinleştirmektedir; ve yine ülkemizdeki yandaşları gün geçtikçe faşizmin oyuncağı haline gelmektedirler...

Görüldüğü gibi liste uzadıkça ihanet çizgisi de giderek derinleşmektedir. Bu durumda da kaçınılmaz olarak karşımıza şu soru çıkmaktadır:

İyi ama, bu maceracı ve şovenist küçük-burjuva çizgisi bir anda mı ortaya çıkmıştır, yerden mantar biter gibi mi bitmiştir?

Elbette ki hayır; hiçbir ihanet çizgisi kendiliğinden oluşmaz. Böyle bir çizgiyi, böyle bir akımı oluşturan çeşitli objektif ve sübjektif ülkesel ve tarihsel etkenler, süreçler vardır. Bütün bu etkenlerin ve süreçlerin toplamıdır ki —aritmetik bir toplam değil, karmaşık ve girift bir toplam— böyle bir ihanet çizgisinin, akımının doğmasına yol açar. Bütün bu etken ve süreçlerin ayrıntılı bir tahlili için bir yorum yazısının yetersiz olduğu kuşkusuz. Bu nedenle de, bunu bir başka yazımıza bırakarak, konunun başka bir yönü üzerinde durmak istiyoruz :

Maoist klik ve yandaşlarının yıllardan beri sürdürdükleri bu ihanet çizgisinin bugün içinde bulunduğu durum nedir?

Bu sorunun cevabını verebilmek için, herşeyden önce şu noktadan hareket etmeliyiz: Çin Devrimi, Maoist klik tarafından uğratıldığı ihanete rağmen yaşamaktadır ve yaşayacaktır.

Çünkü; Çin Devriminin asıl büyük mimarı olan Çin proletaryası, Çin emekçi kitleleri ve onun büyük önderleri Li Ta-chao ve Liou Chao-Tsi gibi büyük devrimcilerin temsil ettiği gerçek Çin devrimci hareketi güçlüdür ve mücadelesini hiç durmaksızın geliştirmektedir.

Bu hareket o denli güçlü ve dirençlidir ki;

- En yiğit önderlerin katledildiği,
- Karşısına hem «Kızıl Muhafızlar» adıyla aldatılmış gençlik kitlelerinin, hemde Lin Piao'nun ordusunun çıkarıldığı,
- Maoist kliğin yoğun ve bunaltıcı yalan ve tahrif propaganda makinası gerçekleri tepetaklak ettiği,

halde canlılığını ve mücadele gücünü koruyabilmiştir. Bu denli güçlü bir devrimci hareketin, bütün bu baskılara rağmen, yaşayabilmesi ve kavgasına devam edebilmesi, öncelikle, onun Çin halkı içindeki derin köksalmışlığından ve dolayısıyla yenilmezliğindedir.

İkinci olarak; genel olarak Çin Devriminin, Maoist kliğe rağmen yol açtığı, ülkenin ve Çin halkının objektif durumu gelmektedir. Çin Devrimi, gerçekten de, Maoist kliğe rağmen Çin'i geri dönülemez bir noktaya ulaştırmıştır: Çin halkı, güdükleştirilmesine ve hatta yarı yolda durdurulmasına rağmen, bir sosyalist devrimin ne olduğunu; üretim güçlerini nasıl geliştirdiğini; insanca yaşamayı nasıl sağladığını; derin ve köklü bir anti-emperyalist mücadelenin kazandırdığı onurlu bir ulusal bağımsızlık bilincini, kendi deneyleriyle görmüş, yaşamıştır. Halkın, bütün bu kazanımları, bir şovenist ve maceracı küçük-burjuva kliği tarafından sonuna kadar gaspedilemez. Bu gasbetme girişimleri bugün ne kadar ilerlemiş olursa olsun, sonuçsuz kalma-ya mahkumdur.

Üçüncü olarak ise; dünya sosyalist sisteminin, kapitalist ülkelerin işçi sınıfı hareketinin ve sömürgecilik ve yeni-sömürgecilik zincirini kıran halkların devrimci mücadele örgütlerinin, çok büyük bir çoğunluğuyla, bu ihanet kliğine karşı gösterdikleri uzlaşmaz tavır olmaktadır.

Dünyanın her köşesindeki devrimci hareketler, aralarında tavırsız yada «Mahcup Maoistler» olarak tanımlanabilecek çok az bir bölümü bir yana bırakılacak olursa, bu kliği en doğru biçimde değerlendirmektedirler: Çin Devrimine ve Çin halkına ihanet içinde bulunan, dünya sosyalist sistemini ve dünya devrimci hareketini arkadan hançerlemeye çalışan maceracı ve şovenist küçük-burjuva bir klik.

Ve bu klik, bütün çabalarına, provokasyonlarına, aldatmacalarına rağmen, genel olarak, dünya devrimci hareketi içinde, özel olarak da her ülkenin devrimci hareketi içinde giderek tecrit olmakta, yalnız kalmaktadır. Bir kaç örnek bile bu gerçeği aydınlatmaya yeterlidir:

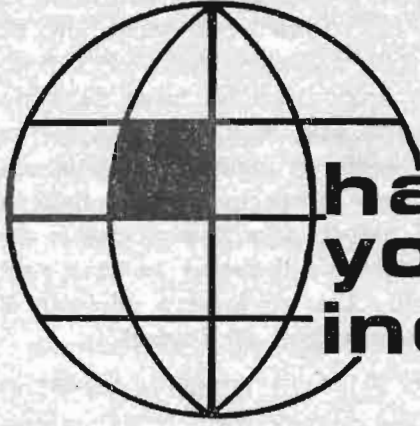
- Maoist klik, dünya sosyalist sistemi içinde, sadece ve sadece Enver Hoca kliğinden yüz bulabilmektedir. Kraldan fazla fazla kralcı olan bu klikle bile, Lin Piao olayından sonra, aralarına belli bir soğukluk girmiştir.
- Maoist kliğin yandaşları, kapitalist-emperyalist ülkelerin işçi sınıfı hareketi içinde, «Marksist-Leninist»(!) Parti adını takınmalarına rağmen, bu ülkelerin hiçbirinde gerçek anlamda Marksist-Leninist bir Parti oluşturamamışlar, bu ülkelerin işçi sınıfları ve emekçi kitleleri ile diyalog bile kuramamışlar; sadece, anarşist nitelikli grupçuklar oluşturarak, eskiden Troçkistlerin tek başına yürüttükleri maceracı-provokatif fonksiyonu, günümüzde onlarla beraber yükümlenmişlerdir.
- Maoist klik ve yandaşları; sömürgecilik ve yeni-sömürgecilik zincirini kıran halkların devrimci mücadelesinde sadece kısa bir dönem etkili olabilmişlerdir. Bu kısa dönemin sonucu da, Endonezya'da olduğu gibi, yüzbinlerce komünistin ve devrimcinin katledilmesine yol açan maceracı ve sorumsuz hareketlerle; yada Birmanya'da olduğu gibi, bir Komünist Parti'sinin, ülkesinde gelişen devrimci ve demokratik süreçte ters düşerek karşı-devrim saflarında yerini alması gibi hareketlerle belirlenmiştir. Bu tür olayları yakından izleyen, gelişmeleri değerlendiren başka Üçüncü Dünya hakları ve devrimci hareketleri de, önceden «devrimci bir hareket» olarak değerlendirdikleri —örneğin Güney Yemen— bu hareketin kendi bünyelerini kanserleştirmesini engellemişlerdir ve engellemektedirler.

Kısacası, dünya sosyalist sistemi, kapitalist ülkelerin işçi sınıfı hareketleri ve sömürgecilik ve yeni-sömürgecilik zincirini kıran halklar, büyük çoğunluğuyla, Maoist ihanet kliğine ve yandaşlarına gereken cevabı vermektedirler ve verecektirler. Bu ülkemizde de böyle olmaktadır ve böyle olacaktır. Çünkü, ne ülkemizde, nede başka bir ülkede, hiçbir gerçekten devrimci hareket, böyle bir ihanet çizgisinin yaşamasına, gelişmesine müsaade etmez, edemez. Çünkü, tarihin çarkını ileriye doğru çevirir pozuna girip te, tarihin çarkına çomak sokmaya çalışan hiçbir ihanet çizgisi başarıya ulaşamayacaktır. Çünkü, bu, tarihin akışına ters düşen her hareketin kaçınılmaz sonudur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki;

- Maoist ihanet kliği ve yandaşları, bütün çabalarına rağmen, bugüne kadar hem Çin halkının ve gerçek devrimci hareketinin direncini kıramamışlar ve hem de uluslararası düzeyde, dünya devrimci hareketinden tecrit olmuşlar, yalnız kalmışlardır.
- Maoist ihanet kliğinin ülkemizdeki yandaşları da ülkemiz devrimci hareketi içinde aynı şekilde yalnız kalmışlar, tecrit olmuşlardır. Tüm ihanet ve provokasyon çabalarına, Türkiye sosyalist hareketinin 52 yıllık birikimini hayasızca sömürme girişimlerine, ülkemizin gerçek devrimci hareketine her türlü kara çalma gayretlerine rağmen, bundan sonra da, yalnız kalacaklar ve tecrit olacaklardır.

ürün

haber yorum inceleme

kemalizm ile sosyalizm arasında aşılmaz bir duvar var mıdır? – III

Teoman BİLGİ

«Büyük Millet Meclisi bir ihanet hükümetidir. 1921 yılındaki Londra Konferansından bu yana milli burjuvazi devrimci bir zihniyet taşımamaktadır.» (Komintern'in Dördüncü Kongresinde Türk Delegesi Orhan'ın konuşmasından aktaran: Kurt Steinhaus, **Atatürk Devrimi Sosyolojisi**, s. 115)

Bilindiği gibi yazımızın geçen sayıdaki bölümünde Kemalist hareketin fiilen olduğu Kurtuluş Savaşı dönemi üzerinde durmuş ve özellikle iki konuyu derinleştirmeye çalışmıştık: Kurtuluş Savaşında yer alan güçlerin sınıfsal analizi ve Kemalistlerle Marksist-Leninistler arasındaki ilişkilerin niteliği. Bu yazımızda ise, Kurtuluş Savaşı boyunca Kemalist hareket ile emperyalist güçler arasındaki ilişkilerin niteliğinden ve bu ilişkilerin en önemli dönemeci olan Londra Konferansından; ve Kemalist hareketin ve ideolojinin «kurumlaştığı» ve «kuramsallaştırıldığı» 1923-1938 döneminin alt-yapısal özelliklerinden sözedeceğiz.

Aslında, bu konuya ÜRÜN'ün 1 nci sayısında yayınlanan ya-

zı ile yeterince açıklık getirilmmişti. Fakat, MDD sözcüsünün Emekçi Dergisinin Haziran-Temmuz 1975 sayısındaki yazısında, bu konuda düşüncelerini belirtirken, bilimsellikten uzak, hatta hatta bilimselliğe ters düşmesi, bizi bu konu üzerinde biraz daha durmaya yöneltti. Konuyu kısaca toparlarsak, MDD sözcüsü, bizim, Kemalist hareketin içinde kendi **çelişkilerini** taşıdığını belirtişimiz üzerine şunları yazmaktadır: «**İlk önce herşeyin içinde çelişmesini taşıdığını belirtelim. Ama çelişki gelişip ağır basana dek o şey niteliğini muhafaza eder. Kapitalizm kendi mezar kazıcısı proletaryayı bağrında taşımak zorundadır. Ama proletarya güçlenip düzeni değiştirene dek düzen kapitalist niteliğini sürdürecektir.**»

Görüldüğü gibi, bu noktada çelişkiler bilgisinin abc'sine, yani diyalektiğin alfabesine geri dönüş yapmak zorunda kalmaktayız. O halde sorunu başından itibaren ele alalım.

Herşeyden önce şu genel doğruyu bir kez daha tekrarlayalım: materyalizmin merkezi görüşünü (Lenin'in deyimıyla «çekirdek»ini veya «öz»ünü), her gelişmenin kendi itkisinin, iç özünün kaynağı yada itici gücü (motor gücü) olarak **çelişkiler bilgisi** oluşturur.

Sarıyoruz ki, MDD sözcüsü de buraya kadar bizimle hemfikir. Fakat, çelişkiler bilgisi ne yazık ki(!) burada sona ermektedir. Çünkü, Diyalektik Materyalizm, bize, toplumun çeşitli tarihsel koşullar altındaki gelişmesinin temel çelişki tipleri olarak: a — Antagonist çelişkiler (Uzlaşmaz çelişkiler); b — Antagonist olmyan çelişkiler (Uzlaşır çelişkiler); olduğunu öğretmektedir de.

Ve yine çelişkiler bilgisi; antagonist çelişkilerin giderek derinleşip keskinleştiğini, gerçek bir çatışma haline aldığı, bu tür çelişkilerin özgül tarihsel koşulların belirlediği şekilde çözümlendiğini öğretir. Yani bizzat MDD sözcüsünün verdiği örnekteki çelişki bu tür bir çelişkidir. Ve yine, bir önceki sayıdaki yazımızda belirttiğimiz gibi Kemalistlerle, Marksist-Leninistler arasındaki çelişki ve çözümlenişi de bu tür bir çelişki ve çözümlenişine örnektir.

Oysa, Kemalist hareketle, emperyalist güçler arasındaki çelişki, olayların da gösterdiği gibi, bu tür bir çelişki olmayıp, sadece ve sadece antagonist olmyan bir çelişkidir. Diğer bir deyişle; Kemalistlerle emperyalist güçler arasındaki çelişki, kıyasıya bir mücadele ile değil, bu çelişkiye yol açan ekonomik, siyasal, v.d. durumların tedricen dönüşmeleri ile çözümlenen ve temelde ortak çıkarları olan sosyal sınıf ve gruplar arasındaki çelişki türünden bir çelişkidir.

Örneğin, Kemalizmin önderi: «**Kurtuluş yolu ararken, İngiltere, Fransa, İtalya gibi büyük devletleri gücendirmemek, temel ilke**

gibi görülmekteydi... Öyleyse kurtuluş yolu ararken... İtilaf Devletlerine karşı düşmanlık durumuna girilmeyecekti» (D. Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, c. 3, s. 908) derken, böyle bir antagonist olmıyan çelişkinin örneğini vermekteydi.

Ve yine Kemalist yönetimin İktisat Vekili Mahmut Esat Bozkurt, 1923 İzmir İktisat Kongresinde; «Bazı ecnebi ve ezcümle Yunan gazete ve ajansları, Kongre aleyhine propaganda yapıyor ve bizim ecnebi sermayesine düşman olduğumuzu iddia ediyorlar. Bunlar külliyyen [yalan] ve iftiradır. Chester projesiyle memlekete 400 milyon liralık bir ecnabi sermayesi girecektir. Milletimizin hukukuna ve memleketimizin kavainine riayetkâr herhangi bir ecnebi sermayesine kat'iyen düşman olmadığımızı bundan daha kuvvetli bühdan olabilir mi? Düşman menabiinden çıkan bu müfteriyatın dahile ve harice karşı suret-i kat'iyede tezkibini rica ediyorum» (Gündüz Ökçün, Türkiye İktisat Kongresi, s. 10) şeklinde, Yunan hakim sınıfları ile beraber emperyalist-kapitalist Batı'ya yaranma yarışına girerken, bu tür bir antagonist olmıyan çelişkinin çözümlenişinin somut örneğini vermekteydi.

Kısacası, Kemalistlerle, Marksist-Leninistler arasındaki çelişki, geçen yazımızda da izlediğimiz gibi, antagonist bir çelişki olarak somutlaştığı ve antagonist bir çelişkinin çözümlenışı gibi çözümlendiği halde; Kemalistlerle emperyalist güçler arasındaki çelişki, sadece antagonist olmıyan bir çelişki olarak ortaya çıkmış ve yine antagonist olmıyan bir çelişkinin çözümlenışı biçiminde çözümlenmiştir.

Görüldüğü gibi, Diyalektik Materyalizm, bize, antagonizma ile çelişkinin aynı şeyler olmadığını açıkça göstermektedir. O halde Diyalektik Materyalizmin bu kadar temel bilgisini, MDD sözcüsünün bilmemezlikten gelmesi —bilmemezlikten gelmesi diyoruz, çünkü gerçekten bilmemesi olmıyacak bir şeydir— olgusunu nasıl değerlendirmeli?

Biz, bu sorunun cevabını okura bırakıp, Kemalistlerle emperyalist güçler arasındaki antagonist olmıyan çelişkinin nasıl bir süreç içinde geliştiğini ve çözümlendiğini olayların akışı içinde kısaca ve en genel hatlarıyla görmeye çalışalım. Ancak, Kemalistlerin her emperyalist güçle olan ilişkisini ayrı ayrı incelemenin daha ayrıntılı bir araştırmanın konusu olduğunu kabul ettiğimizden ve bir dergi boyutları içinde düşüncelerimizi belirttiğimizi unutmamızdan, yazımızda sadece İngiltere ile olan ilişkiler üzerinde duracağız. Bu arada, diğer emperyalist güçlerin de İngiltere ile beraber buldukları Londra Konferansından söz ederken Fransa ile olan ilişkilerden de kısaca söz edeceğiz.

İNGİLTERE İLE OLAN İLİŞKİLER

Bu bölüme bir günümüz Kemalistinin ilginç bir teşhisi ile başlamak istiyoruz. Sabahattin Selek, Anadolu İhtilali kitabında şöyle yazmaktadır :

«Savaş içinde yapılan gizli anlaşmalardan ve çeşitli belgelerden, İngiltere'nin Lloyd George tarafından temsil edilen Orta Doğu politikasının şu hedeflere yöneldiği anlaşılmaktadır :

'1. Osmanlı Devletinin parçalanması; 2. Padişah-Halifenin kuvvet ve nüfuzunun ve dini etkilerinin giderilmesi suretiyle İslam Birliği düşüncesinin değerden düşürülmesi; 3. Arap memleketlerine hakim olarak Mısır'ın ve Hindistan yolunun güvenliğinin sağlanması; 4. Hilafetin, İngiltere himayesinde kurulacak Arap Birliğinin eline geçmesi; 5. Doğu Akdenizde kuvvetli bulunulması; 6. Irak petrolünün elde edilmesi; 7. İstanbul ve Boğazların nezaretinin ele geçirilmesi (Çarlık Rusya'sı yıkıldıktan sonra)...' İngiltere, kendisi için hayati öneme haiz olan Doğu meseleleri içinde, hilafetten tamamen kurtulmaya veya bu müesseseyi Türklerin elinden alarak İngiliz politikasına yararlı kılmaya, hepsinden fazla değer vermiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın yapmak istediği iş, bu noktada İngiliz politikasıyla tam uygunluk durumundadır. Fakat Milli Mücadele süresince, İngiltere, gelecekte Atatürk'ün tasarladığı gelişmeleri gereği ölçüsünde kestiremediğinden Türkiye'ye cephe almıştır. Halbuki İngiltere politikası, 'İmparatorluğa zarar verebilecek tehlikeleri çok uzaktan sezmek ve ona karşı tedbir almak prensibi üzerine kuruludur' şeklinde tarif edilir. Bu sebeple, gerçek İngiliz menfaatleriyle Türkiye'ye karşı yürütülen politika, Milli Mücadele devresinde çelişme halindedir. İngiltere'nin böyle bir yanlışa düşmesine Lloyd George sebep olmuştur. Lloyd George'u yandıran husus, Türklerle anlaşarak yapacağı işi, Venizelos ile anlaşarak Yunanistan aracılığı ile zor yolu ile yapacağını ummasıdır. Bundan ötürü Lloyd George, 1918-1922 yıllarında gerçeklere uymayan şahsi bir politika gütmüştür.» (S. Selek, Anadolu İhtilali, s. 432-433) (Altını biz çizdik, T.B.)

Sabahattin Selek'in teşhisinin, Lloyd George ile ilgili olan bölümü hariç, son derece doğru bir teşhis olduğu kanısındayız. Çünkü; gerçekten de, Kurtuluş Savaşının sonuçları, İngiltere politikası ile bütünüyle uyumlu bir görünüm vermektedir. Şöyle ki :

- 1 — Osmanlı devleti parçalanmıştır;
- 2 — Padişah - Halifenin kuvvet ve nüfuzu ve dini etkileri giderilmiş, böylece İslam Birliği düşüncesi değerden düşürülmüştür;

- 3 — İngiltere, Arap memleketlerine hakim olarak Mısır'ın ve Hindistan yolunun güvenliğini sağlamıştır;
- 4 — Hilafet kurumu Anadolu toprağında ortadan kaldırılmıştır;
- 5 — İngiltere, Kıbrıs'a da sahip çıkarak Doğu Akdenizde en kuvvetli emperyalist güç olmuştur;
- 6 — Irak petroleri İngiltere'nin eline geçmiştir;
- 7 — İstanbul ve Boğazların statüsü, İngiltere'nin istediği yönde kabul edilmiş, hatta Lozan Konferansında, Türkiye'nin Boğazlardaki çıkarlarını Türkiyeli delegelerden daha içtenlikle savunan Sovyetler Birliği delegesi önce Konferans dışı bırakılmış, daha sonra ise «faili meçhul» bir cinayetle öldürülmüştür. Bu cinayet olayı da dahil olmak üzere, Türkiyeli delegeler, bazen kapalı bazen açık, emperyalist ülkelerin politikasından yana olmuşlardır;
- 8 — En önemlisi de, daha ilerde göreceğimiz gibi, Lozan Konferansının ilk bölümü sonuçlandırıldığında, Kemalist yönetim, 1923 yılında İzmir'de bir İktisat Kongresi toplanarak Türkiye'nin içinde yer alacağı safı, gütmeyi kararlaştırdığı ekonomi politikasıyla belli etmiştir: emperyalist kapitalist sistem.

Görüldüğü gibi Kemalistlerin «anti - emperyalist»liklerinin gerçek içeriği, genel hatlarıyla şöyle ortaya çıkmaktadır :

— Kurtuluş Savaşının başında temel aldıkları politika, o dönemin en büyük emperyalist gücü İngiltere ile çelişmemektedir.

— Bu durumda da, Kemalistlerin güdecekleri ve güttükleri politika üç noktada billurlaşmaktadır. Birincisi, kesinlikle emperyalist güçlerin karşısına çıkmadan, sadece ve sadece Anadolu'da Rumluğun ve Ermeniliğin kurulmasına karşı çıkmak. İkincisi, bir diğer Kemalistin, Ş.S. Aydemir'in belirttiği gibi, «Bolşevik tehlikesinin» bu kadar büyüdüğü bir dönemde «boş hayaller uğruna» Türkiye'yi feda eden «düvel-i muazzamanın rical-i siyasiyesi»ne içine düştükleri «gaflet»i anlatmak. Üçüncüsü ise, «Emperyalist cephesinde kazanılacak başarının, içeride herhangi bir toplumsal hareketten ve devrimden sakınmalarına bağlı olacağı»ni unutmadan hareket etmek.

Ve bu gerçekten de böyle olmuştur. Ankara yönetiminin, İtilaf Devletlerine hiçbir zaman karşı çıkmadan, sadece Anadolu'da Rumluğun ve Ermeniliğin kurulmasına karşı savaştıklarını geçen sayı-

daki yazımızda ayrıntılarıyla görmüştük. Yine Kemalist hareket, sözcüsü olduğu sınıfsal çıkarlar gereği, toplumsal hareket ve devrimlerden kesinlikle sakındığı gibi, savaşın gerçekten anti-emperyalist özünü oluşturan Marksist - Leninist hareketi de kanla ateşle imha etmeyi başarmıştır. Bunu da yazımızın önceki bölümünde görmüştük. Ve bütün bu «başarılı» (!) politikasını güderken, İngiltere ve diğer emperyalist güçlerle ısrarlı bir uzlaşım arayışı içine, daha savaşın başından itibaren girmiştir. Bu ısrarlı arayışlarının ilk «verimli» sonucunu ise, Londra Konferansında alacaktır. Ancak, Londra Konferansına geçmeden önce, S. Selek'in, Lloyd George hakkında söyledikleri üzerinde de biraz durmamızın gerekli olduğu kanısındayız.

Bir kez, herşeyden önce şu noktayı gözönüne almak zorundayız: Lloyd George gibi güçlü bir politikacı dahi olsa, bir tek kişinin görüşlerinin bütünüyle İngiliz emperyalizmine hakim olabilmesi, onu yönetebilmesi olanaksızdır. O halde, İngiltere'nin 1918 - 1922 yıllarındaki Orta Doğu politikasının açıklanması için, tek tek kişileri bir tarafa bırakıp, daha genel ve daha global verilere yönelmemiz gerekiyor.

Bu alanda ilk çıkış noktamız, Lord Curzon'un şu sözleri olmaktadır: «...girişilen harbi en az iki yıl uzatan, bize paraca milyonlara, can kaybı bakımından onbinlere malolan bir düşmanı...» (Gotthard Jaeschke **Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri**, s. 54).

Gerçekten de, Osmanlı İmparatorluğunun Alman emperyalizmi safında savaşta yer almasının sonuçları, İngiliz emperyalizminin sözcülerinden birinin yukarıda belirttiği kadar etkili olmuştur. Ayrıca, son zamanlarda giderek sembolik bir duruma gelmekte olmasına rağmen, hilâfetin etkisi de İngiltere'nin sömürgesi olan İslâm ülkelerinde oldukça büyük olmuştur. Bu durumda da, İngiliz emperyalizmi, savaşta yenik düşen Osmanlı İmparatorluğunu, 1918 yılı başlarında her ne pahasına olursa olsun etkisiz kılmaya, parçalamaya azimlidir. Örneğin sonradan Kemalist hareketi savunacak olan Lord Balfour, 9 Kasım 1918'de, Amiral Calthorp'a gönderdiği özel mektubunda şöyle yazmaktadır: «...2 - Farkında olduğunuz gibi Irak, Suriye ve Arabistan'da tarafımızdan işgal edilen toprakların, ilerde Osmanlı hakimiyetine ve idaresine dönmeyeceği, siyasetimizin değişmez parçasını teşkil etmektedir. 3 - Sizin de tabiatıyla anlayacağımız gibi Türkler, Doğu usulüne sadık kalarak zevahiri kurtarmak ve yapılan mütarekenin harpte vukubulan bir hezimetin sonucu olmayıp, kendi rızalarıyla bizimle uzlaşarak akdedildiği havasını bütün İslâm dünyasında yaratmak için ellerinden gelen hiçbir gayreti esirgemiyeceklerdir. Onlar mütareke şartlarının kendi-

leri için bilhassa müsait bulunduğunu zaten iddia etmektedirler... Mısır ve Hindistan'daki Müslüman tebaamız Türklerin tamamıyla yenildiklerini anlayacaklarından, bu hal, Panislamizm'e ve umumiyetle İslam'ın politikaca işletilmesine karşı öldürücü bir darbe olacaktır...» (G. Jaeschke, Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri, s.21 - 22).

Kısacası, 1918 yılları başlangıcında İngiltere, her ne pahasına olursa olsun Osmanlı İmparatorluğunun kalıntısı ile işini bitirmek amacındadır. İşte tam bu noktada Venizelos - Lloyd George ilişkisinin ağırlığı ortaya çıkmaktadır. İngiltere'nin has adamı olan Venizelos, Yunan halkını ve emekçi kitlelerini değil, sadece kendi kişisel prestijini ve Yunan hakim sınıflarının çıkarlarını düşünerek, «Büyük Yunanistan» hülyaları içindedir. Birinci emperyalist savaşta — özellikle sonuna doğru — Yunanistan ordusunu da İngiltere'nin hakimiyetine kayıtsız şartsız teslim ederek, Lloyd George'un büyük güvenine «hak kazanmıştır». Böylece de, Osmanlı İmparatorluğunun kalıntılarından «parsa toplamak» için hevesli ve azimkardır. Yüzyıllarca bir arada ve kardeşçe yaşamış iki halkın birbirine düşmanlığa zorlanması, iki halkın birbirine kırdırılması, «Büyük Yunanistan» hayallerini gölgelememektedir. İngiliz emperyalizmi için de, bu dönemde Yunan hakim sınıflarının istekleri uygun gelmektedir. Çünkü, İngiltere, böylece, Yunan hakim sınıfları tarafından kendisine gönüllü jandarma kılınan Yunanistan vasıtasıyla Ege ve Doğu Akdenizde, kendi elini ateşe sokmadan hakim güç olabilecektir. Görüldüğü gibi, İngiliz emperyalizminin bu dönemdeki çıkarları ile Yunan hakim sınıflarının «Büyük Yunanistan» hayalleri birbirini bütünlemektedir. Üstelik, bir diğer emperyalist güç olan İtalya'nın da Ege kıyılarına ve özellikle İzmir'e yönelen «iştahlar»ı bu uyumu daha da artırmaktadır. Çünkü, İtalya, hernekadar İngiltere ile boy ölçüşemeyecek kadar zayıf bir emperyalist güç te olsa, İtalya - İngiltere ilişkilerinde söz konusu olan, bir ülkenin başka bir ülkeye, hakim sınıfları vasıtasıyla kölece bağlanması değil, tam aksine, iki farklı emperyalist gücün hakim sınıflarının birbiriyle yarışan eşit — yada eşite yakın — ilişkidir. Bu durumda da, İngiltere'nin, İtalya Ege kıyılarına ulaşmadan, Ege kıyılarını ve İzmir'i Yunanistan'a terketmesinde büyük çıkarları vardır. Ve İzmir, Yunanistan'a böylece terkedilmiştir. Bu terkedilişi, İngiliz devlet adamı Crowe şöyle değerlendirmektedir: «İtalya'yı İzmir'i almaktan ahkoymasının ehemmiyeti dolayısıyla, cidden iyi bir siyaset...» (G. Jaeschke, Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri, s.84).

Böylece de emperyalist güçler arasındaki çelişkinin yol açtığı durum, İngiliz emperyalizminin uşağı Venizelos'a Anadolu «yol-

unu açmış olmaktadır. Bu açılan yolun, nasıl tepkileri harekete geçirdiğini ve Kurtuluş Savaşının başlamasında nasıl bir hızlandırıcılık görevini yerine getirdiğini yazımızın bir önceki bölümünde görmüştük. Ancak, Yunanistan'ın Anadolu içlerinde karşılaştığı büyük direnme hareketi ve değişen dış konjonktür, İngiliz politikasında da tedricen bir değişikliğe yol açacaktır. Çünkü, İngiltere için önemli olan, «Büyük Yunanistan»dan da önce, Sovyet Devrimi ve onun yol açtığı devrimci fırtınanın önüne geçilmesidir. Gerçekten de bu öylesine büyük bir tehlikedir ki, İngiliz emperyalizminin ileri görüşlü temsilcileri için başta gelen sorun, artık Anadolu'da, Yunan yada Türk hakimiyeti sorunu değil, fakat Sovyet Devrimine karşı Anadolu'da kimin daha iyi, daha güvenilir set olabileceği sorunudur. Örneğin Lord Curzon: «...Yunanlılar ise, Selanik şehri kapılarının beş mil ötesinde asayiş devam ettirmekten acizdirler; bunlara bütün Aydın vilayetinde nizam ve asayiş korumak vazifesi emanet edilebilir mi» (G. Jaeschke, Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri, s.84) demektedir. Üstelik, Fransız emperyalizmi bu konuda çok daha ileri görüşlü davranarak, değişen çıkarlarının yönünü daha erkenden görebilmekte ve hatta Yunan elçisinin Fransa'dan askeri yardım istemesine; «Fransa'nın, Yunan dostluğu hesabına öz menfaatlerini feda edemeyeceği» (G. Jaeschke, Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri, s. 90) cevabını vermektedir. Kısacası, emperyalist güçler önemli bir dönüm noktasına gelmişlerdir.

Emperyalist güçler, artık, Osmanlı İmparatorluğu kalıntıları üzerinde Anadolu toprağında kurulacak yeni devletin, «Büyük Yunanistan» gibi hayallere dayanmasını değil, S. S. Aydemir'in sözleriyle; «Kuzey'den hem Batı'ya, hem Doğu'ya, hem Güney'e yayılma davaları güden ve İtilaf Devletlerinin Rus topraklarında beslediği ve teşkilatlandırdığı orduları arka arkaya yenen bir Bolşevik tehlikesi karşısında ... asker ve gelenekli bir Türkiye ... hayali bir Bizansın yeniden doğuşu macerasına nasıl feda edilebilirdi?» gerçeğine uygun olarak yeni bir politikaya dayanmasına yönelmişlerdir.

Bu durumda da, 1918 öncesi politikada değişiklikler gerekmektedir. Ancak, konjonktür 1918 öncesine göre değişmiş olmakla beraber, 1918'le başlayan gelişimi bir anda kesip atmak ta olanaksızdır. Harekete geçirilmiş Yunan harp makinası Ege kıyılarından Anadolu içlerine yönelmiştir, emperyalist güçler arasındaki çelişkiler İtilaf Devletlerinin ortak ve tutarlı bir politika gütmesine engel olmaktadır, Anadolu'da başlayan Kurtuluş Hareketinin niteliği ve gelecekte tutacağı yön hakkında daha henüz kesin ve güvenilir bir değerlendirme yapılamamaktadır, v.d., v.d. Böylesine karı-

şık ve bulanık bir ortamda İngiliz emperyalizminin yöneldiği yön, Lloyd George'un şu sözleri ile açıklık kazanmaktadır: «Türkleri uzlaşmağa zorlamak için... Anadolu'nun dağlık sahasına bir ordu göndereceğimizi kim söylemiş olabilir? Bu imkansız! Yalnız bir ikinci şık vardı: her iki tarafı da sonuna kadar savaştırmak.. Harbin tek meziyeti en sonunda hadiselerle saygıda bulunmayı öğretmiş olmasıdır.» (G. Jaeschke, s. 92).

Ve işte böyle bir politikaya geçilmesinden hemen sonradır ki, 1921 yılında, Lord Curzon, İngiltere'nin Atina Büyükelçisi Lord Granville vasıtasıyla, Gunaris'e, Yunanistan'ın «tam ve kesin bir tarafsızlık politikası takibine karar vermiş İngiltere'ye» artık güvenmemesi gerektiğini bildirmiştir. Olayların böyle bir gelişme gösterdiği 1920 yılı sonu, 1921 yılı başlangıcı giderek daha önemli gelişmelere doğru yönelmeye başlamıştır artık.

Kemalist yönetim, temsilcisi olduğu Anadolu hakim sınıf ve tabakalarının sınıfsal çıkarları gereği, Anadolu Kurtuluş hareketi'ne gerçek bir anti-emperyalist öz kazandıracak Marksist-Leninst hareketi tasfiye etmiş, İnönü Savaşında Yunan silahlı güçlerini durdurmuş ve böylece, artık Anadolu'nun geleceği adına tek başına söz söylemek hakkına kavuşmuş bulunmaktadır. Bu gerçeği değerlendiren Batılı emperyalist güçler de Kemalist yönetimin temsilcilerini — İstanbul hükümetinin temsilcileri ile birlikte — Londra'da bir konferansa çağırmışlardı. Kemalist ideolojinin savunucusu tarihçilerin tümü, sözbirliği etmişçesine bu Konferansı, her zaman «öñemsiz» gösterme çabasına girişmişlerdir. Oysa, Londra Konferansı, hem niteliği ve hem de sonuçları bakımından son derece önemlidir. Bir kez, İstanbul hükümeti sözcüsü Sadrazam Tevfik Paşa, Batılılara, İstanbul hükümetinin artık muhatap kabul edilmesi gerektiğini, Anadolu'nun geleceği hakkında tek muhatabın Ankara yönetimi olduğunu, bu konferansta bildirmiştir. İkincisi, Fransa ve İtalya hükümetleri, resmen olmasa bile, fiilen Ankara yönetimini ilk kez bu Konferansta tanımışlar ve Kemalist yönetim bu iki ülke ile hem siyasi hem de ekonomik ilk sözleşmelerini bu konferansta yapmıştır. Üçüncü olarak ta, Ankara yönetiminin sözcüsü Bekir Sami Bey, bu konferansta, Kemalist yönetimin sınıfsal yapısını olanca açıklığıyla ortaya koyan bir biçimde, İngiltere'ye şu teklifi yapmıştır: «Türkiye'yi Rusya'dan korumak için bütün Kafkasya'da askeri bir set olarak bağımsız bir konfederasyon kurulmalıdır... Güçlü bir Kafkas Federasyonu hem Türkiye ve hem de İngiltere'nin çıkarıdır.» (Milli Kurtuluş Tarihi, D. Avcioğlu. c. 1, s. 230).

İşte böylesine «ilginç» bir Konferansın, Kemalist yönetimin sınıfsal yapısını açığa vuran böyle bir Konferansın, önemini unut-

turmaya çalışan rejimin resmi tarihçileri, bu Konferansın «önemsizliğini» ve dolayısıyla Kemalist yönetim «uzlaşmazlığını» kanıtlayabilmek için, Bekir Sami Bey'in bu Konferans sonrasında azledilişini ileri sürmektedirler.

Oysa, bu konuda, olaylara biraz daha yakından bakıldığında çok daha değişik yargılara varmak mümkündür. Örneğin, bir günümüz Kemalisti, S. Selek, bu konuda şöyle yazmaktadır :

«Anlaşmanın bir maddesi ile Suriye — Türkiye sınırı tesbit olunmuştu. Fakat asıl önemli husus, anlaşmanın ekonomik hükümleri idi. Anlaşma ile Fransa'ya bir takım imtiyazlar tanınmakta idi. Şöyle ki: verilecek imtiyazlarda Fransızlar tercih edilecek ve Türk — Fransız ekonomik işbirliği kurulacaktı. Bu inhisar yalnız Kikya'ya mahsus olmayıp Elaziz, Diyarbakır ve Sivas vilayetlerini de içine almaktaydı. Ergani madenlerini işletme imtiyazı bir Fransız grubuna verilecek ve bu maksatla Türk kanunlarına göre kurulacak bir şirkette Türk - Fransız sermayeleri yarı yarıya işbirliği yapacaklardı... Bilindiği üzere, pek az bir zaman sonra, 1921 Haziranında, Fransızlar ile görüşmeler yeniden başlamış ve Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'da idare ettiği bu görüşmeler sonunda, 20 Ekim 1921'de Ankara Anlaşması imzalanmıştı. Ankara Anlaşması ile Bekir Sami Bey'in Londra'da Briand ile yaptığı anlaşma karşılaştırıldığı zaman, büyük ve önemli farklar görmek mümkün değildir. Her iki akit de Türk — Fransız Harbine son veriyor ve Türkiye — Fransa sınırını tesbit ediyordu. Ankara Anlaşması ile Bekir Sami Bey'in yaptığı anlaşmadaki sınır, Türkiye lehine pek az bir farklılık göstererek hemen hemen aynıdır. İlk anda göze batan Mustafa Kemal Paşa'yı Bekir Sami Bey'e karşı haklı gibi gösteren husus, Bekir Sami — Briand anlaşmasında Fransa'ya bazı iktisadi imtiyazlar ve menfaatler tanındığı halde, Ankara anlaşmasında bunlardan söz edilmemesidir. Fakat 13 maddeden ibaret olan Ankara Anlaşmasının tamamlayıcı sayılması gereken, hariciye vekili Yusuf Kemal (Tengirsenk) Bey ile Franklin Bouillon arasında teati edilen mektuplarda, Bekir Sami — Briand Anlaşmasında sözü edilen menfaat ve imtiyazlar aşağı yukarı aynen, fakat değişik deyimlerle kabul ve teyit olunmuştur. Hariciye Vekili, Ankara Anlaşmasını, 1 Kasım 1921 günü Mecliste bilgi kabilinden okumuş, fakat mektuplara çok sathî olarak değinmiştir. Öyle sanıyoruz ki, Meclisin tepki göstermesinden duyulan endişe sebebi ile mektuplar aynen okunmamıştır... Bekir Sami Bey de o günün şartlarına göre görevini çok iyi yapmıştı. Buna rağmen lâıyk olmadığı bir muameleye maruz kaldı. Bunun iki sebebi olabilir. Biri, İnönü'nde kazanılan zafer dolayısıyla batılıların Türkiye ile daha elverişli şartlarla anlaşmaya mecbur olduklarının inancının yerleşmesi; diğeri ise Bekir Sami Bey'in gü-

nün birinde Mustafa Kemal Paşa'nın önüne bir engel olarak çıkması ihtimali. Gerçekten Mustafa Kemal Paşa, daha Sivas Kongresi sırasında Bekir Sami Bey'den kuşkulandı. Şimdi aynı adam Moskova'da ve Londra'da Türkiye'nin dış politika münasebetlerini düzenlemekte idi... Bütün bunlar Bekir Sami Bey'in itibarını ve nüfuzunu arttıracaktı. Halbuki Bekir Sami Bey, gerek bazı kusurları, gerekse Mustafa Kemal Paşa'nın liderlik yolunun açık tutulması bakımından sivrilmemeliydi» (S. Selek, Anadolu İhtilali, s.549-550-551).

S. Selek'in, Batılılarla uzlaşmada kimin «vazifesini daha iyi yaptığı» ve «İnönü'nde kazanılan zaferlerin Batılılarla anlaşmada daha elverişli koşullar» sağlayacağı — çünkü o dönem bunun düşünülmesi için daha henüz erkendi — şeklindeki değerlendirmelerini bir yana bırakırsak, teşhislerinin doğru, fakat eksik olduğu kamındayız. Şöyle ki; Bekir Sami Bey'in hariciye vekillikinden uzaklaştırılmasının bir diğer çok önemli nedeni daha bulunmaktadır: batı işbirlikçiliğinde aşırı gayretkeş görülmesi ve vaktinden evvel davranması. Bunun ne olduğunu, Bekir Sami Bey'in İngilizlere, Kafkasya'da Sovyetler Birliği'ne karşı ortaklaşa bir sed kurulması teklifi yapması olduğunu görmüştük. Oysa, ileride Türkiye'nin bölgede yükümleneceği bu görevi o dönemde açıklamak affedilmeyecek büyük bir hataydı. Çünkü, Kemalistler, Batılılarla daha henüz kesinlikle anlaşamadıkları, Batılılara daha henüz kesin bir güven vermekten uzak oldukları bir dönemde, bir de Sovyetler Birliğiyle herhangi bir çatışmaya girmenin kendileri için bir felaket olacağını, kendilerine özgü tipik pragmatik ve «gerçekçi» (!) kavrayışları ile kavramaktaydılar. Örneğin, bunlardan ünlü anti - komünist ve Mustafa Suphi'lerin öldürülmesinin başlıca sorumlularından Kâzım Karabekir, bu dönemde, Bekir Sami Bey ile aynı «dar görüşlülüğe» giren Tiflis temsilcisi Kâzım Dirik'e «...durumu kavrayamadığını, İtilaf Devletlerinin hakkımızdaki kararlarından henüz vazgeçmediği görülürken, Bolşeviklere karşı bizi savaşa sürüklemelerinin, ateş çemberi içinde eritmek olduğunu unutmaması gerektiğini» (D. Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, c.2, s.826) (Altını biz çizdik) ihtar etmekte ve bu politikanın Kemalist yönetim açısından herhangi bir enternasyonalist dayanışma temeline değil, sadece ve sadece, «..Ruslar kuvvetli olduğu sürece, bizim için felaketli bir politika» (D. Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, c.2, s.833) olarak bir zaman ve güç dengesi hesabına dayandığını açıklıkla ifade etmektedir.

Zaten, bizzat Mustafa Kemal'in, Amerikalı general Harbord'a, daha 24 Eylül 1919'da gönderdiği şu muhtıradaki; «Bolşeviklere gelince bizim memleketimizde hiçbir şekilde yeri olamaz. Dinimiz, adetlerimiz, aynı zamanda sosyal bünyemiz tamamıyla böyle bir

fikrin yerleşmesine müsait değildir..... Türk milleti lüzumu halinde mücadeleye hazırdır.» (G. Jaeschke, Atatürk Devrimleri 1. Milletler arası Sempozyumu) şeklindeki düşüncesiyle; 1935 yılında kendisini ziyarete gelen Amerikalı general Mc. Arthur'a söylediği şu sözlerin aynı anti - komünizm zihniyetinin sürekliliğini gösterdiği açık değil midir: «Avrupa devlet adamları başlıca anlaşmazlık konusu olan önemli politik sorunları her türlü ulusal egoizmalarından uzak ve yalnız umumun faydasına olarak son bir gayret ve tam bir iyiniyetle ele almazlarsa, korkarım ki, felaketin önü alınmayacaktır. Zira, Avrupa meseleleri İngiltere, Fransa ve Almanya arasındaki anlaşmazlıklar sorunu olmaktan artık çıkmıştır. Bugün Avrupa'nın doğusunda bütün uygarlığı ve hatta bütün insanlığı tehdit eden yepyeni bir kuvvet belirmiştir. Bütün maddi ve manevi imkanlarını topyekün bir şekilde dünya ihtilali gayesi uğruna seferber eden bu korkunç kuvvet, üstelik Avrupa ve Amerikalılarca henüz bilinmeyen yepyeni geniş metodlar uygulamakta ve rakiplerinin en küçük hatalarından bile mükemmel istifade etmesini bilmektedir. Avrupa'da çıkacak bir harbin başlıca galibi ne İngiltere, ne Fransa ne de Almanyadır. Sadece Bolşevizmdir. Rusya'nın yakın komşusu ve bu memleketle en çok harbetmiş bir millet olarak biz Türkler, orada cereyan eden olayları yakından izliyor ve tehlikeyi bütün çıplaklığı ile görüyoruz. Uyanan Doğu Uluslarının düşüncelerini mükemmelen sömüren, onların milli ihtiraslarını okşayan ve kütleyi tahrik etmesini bilen Bolşevikler — komünistler —, yalnız Avrupa'yı değil, bütün Asya'yı tehdit eden başlıca kuvvet halini almışlardır.» (E. Z. Karal, Atatürk'ten Düşünceler, s. 128).

Görüldüğü gibi, Bolşevikliğe karşı «gereğinde Türk milletinin mücadeleye hazır olduğu» hakkında —herhalde «güdümlü halk tepkisi» yöntemlerine başvurularak— düşünceler ileri süren; «ulusal bağımsızlığın» şampiyonu görüldüğü halde, komünizm tehlikesine karşı tüm Avrupalıları —hatta tüm Dünyayı— «ulusal egoizmalarından sıyrılarak» evrensel cihat açmaya çağıran bir zihniyetin, Bekir Sami Bey'den ve taraftarlarından daha az anti-komünist ve anti-sovyetik olduğu savunulamaz. Bu durumda da, Londra Konferansından sonra Bekir Sami Bey'in hariciye vekaletinden uzaklaştırılmasını, kanımızca iki nedene bağlamak mümkün görünmektedir :

- Birincisi, S. Selek'in belirttiği gibi, Mustafa Kemal'in liderlik yolunun açık tutulması için, sivrilmiş bir kişinin, sivrililiğinin törpülenişi;
- İkincisi ise, Bekir Sami Bey'in, Kemalistlerin «gerçekçi»(!) ve pragmatik görüşlerinden yoksun olduğun-

dan dolayı, anti-komünizm ve anti-sovyetizmini, zaman ve güç hesabı yapmadan, erken açıklaması.

İşte bu tür sonuçlara ve gelişmelere yol açan Londra Konferansı konusunda özetle söylenebilecekler bunlar olmaktadır. Bir dergi hacmine sığdırabilmek zorunluğundan dolayı burada, ayrıca, Kemalistlerin diğer emperyalist güçlerle ilişkileri üzerinde duramıyoruz. Oysa, en azından, Kemalist yönetimin «anti-emperyalizmi» konusunda yeni veriler kazandırması yönünden şu noktaların değerlendirilmesi gerekir :

- Kont Sforza'nın önemli bir aracılık rolü oynadığı, İtalya ile siyasal ve ekonomik ilişkiler. Örneğin, Londra Konferansında, İtalya ile aynen Fransa'ya tanınan ekonomik imtiyazlar gibi imtiyazlar tanınmıştır.
- Prens Sabahattin «çevresi» olarak tanımlanabilecek çevrenin öndegelen adamlarından Nihad Reşad Belger, Satvet Lütfi Tozan ve diğerlerinin Fransa ve İngiltere hükümetleri nezdinde, Ankara hükümetinin yarı-resmi onayı ile çalışmaları. Ayrıca, Prens Sabahattin'in Anadolu hareketi içindeki adamlarından Hüseyin Rauf Orbay'ın Kemalist hareketteki yeri.
- Bekir Sami Bey'den sonra Hariciye Vekili olan Yusuf Kemal Tengirşenk'in Fransa hükümeti ile ve özellikle Büyük Taarruzdan önce, Mustafa Kemal'in de onayıyla İngiltere hükümeti nezdindeki girişimleri.
- Amerikan mandasını kabul etme konusunda bugüne kadar öne sürülenlerin derinliğine incelenmesi. Örneğin, Mustafa Kemal'in, mandaya şiddetle karşı çıkışlarına kaynak olarak ya hep özel konuşmalar gösterilmiş, yada Savaş bittikten sonra söylediği Nutuk gösterilmiştir —oysa Nutuk'ta, örneğin Çerkez Ethem sorunu üzerinde gerçek dışı suçlamalara sık sık başvurulduğu hatırlanırsa—, Bunların dışında bir kaynak gösterilmemiştir. Oysa, mandacılık ile ilgili gürültülerin ayyuka çıktığı Sivas Kongresinde, bizzat Mustafa Kemal'in de, Hüseyin Rauf Orbay gibi emperyalizmin ajanı bir işbirlikçinin teklifi üzerine, Sivas Kongresinin A.B.D. Kongresine şu telgrafı çekmesine ve bu telgrafın altına imzasını koymasına hemen hemen hiç değinilmemiştir:

«Birleşik Amerika Devletleri
Ayan Meclisi Reisliğine,

Rumeli ve Anadolu'nun bütün Müslüman halkını temsil eden ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Anadolu ve Rumeli'deki bütün vilayetlerinin temsilcilerinden mürekkep olan Sivas Millî Kongresi, 4 Eylül 1919'da bir araya gelmiştir. Gayeleri şunlardır: memleket halkının ekseriyetinin arzularını yerine getirmek, bütün azınlıkları himaye altında bulundurmak, bütün vatandaşlara can ve adalet yolundaki haklarını teminata bağlamak.

Sivas Millî Kongresi Osmanlı İmparatorluğu halkı içindeki ekseriyetin arzularını ifade eden bir karar suretini 9 Eylül 1919'da rey birliği ile kabul etmiştir. Bu kararın hâvi bulunduğu prensipleri; Sivas Kongresinin, kongre dağılmazdan evvel, âzası arasından seçeceği merkez komitesinin ve imparatorluk hudutları içindeki diğer bütün teşkilâtın istikbâldeki hareketlerine rehber olacaktır.

Takip edilecek siyaset ile alâkalı olan bu karar mucibince, Sivas Millî Kongresi, Birleşik Amerika Devletleri Ayan Meclisine şu ricada bulunmayı bugün, yine ittifakla kararlaştırmıştır: Azanızdaki mürekkep bir komiteyi Osmanlı İmparatorluğunun her köşesine göndermenizi diliyoruz. Bu komite, hususi menfaat ile alâkaları olmayanlar ve millete has olan berrak görüşle, Osmanlı İmparatorluğunda fiili surette hüküm süren hal ve şartları tetkikten geçirmelidir. Böyle bir tetkik; Osmanlı İmparatorluğuna ait nüfusun ve arazinin mukadderatı hakkında bir sulh muahedesi mucibince keyfi kararlar verilmesine meydan bırakılmazdan evvel yapılmalıdır. Sivas Kongresi adına: Reis, Mustafa Kemal Paşa; Reis Vekili, Hüseyin Rauf Bey; İkinci Reis Vekili, Emekli General İsmail Fazıl Paşa; Kâtip, İsmail Hâmi; Kâtip, M. Şükrü (S. Selek, Anadolu İhtilâli, s. 287-288).

Görüldüğü gibi, Kemalistlerin «anti-emperyalizm»i öylesine «garip»(!) bir «anti-emperyalizmdir» ki, bir yandan emperyalist güçlerle ısrarlı uzlaşım arayışlarına girip, dönemin en güçlü emperyalist ülkelerinden birinin Kongresinden özel bir tetkik komitesini çağırabilmekte; öte yandan da Kurtuluş Hareketinin gerçek anti-emperyalist içeriğini oluşturan Marksist-Leninist hareketi imha etmekte, halkın bağımsız örgütlenme girişimlerini ezebilmekte-

dir. Ve yine Kemalistlerin «anti-feodalizm»i, öylesine «görülmemiş»(!) bir «anti-feodalizmdir» ki, savaş, bütünüyle feodal ve yarı-feodal unsurlara dayanılarak yürütülmekte ve halk, emekçi kitleler, geniş yoksul köylü yığınları ölüm tehdidi ile zorla cephelere sürülmekte, Savaşın tüm mâli yükü yine onlara taşınmaktadır...

İşte böyle «anti-empyralist» ve böylesine «anti-feodal» bir hareketin bazı özellikleri, genel hatlarıyla bunlar olmaktadır. Bu özelliklerin daha da derinleştirilmesi, diğer özelliklerinin irdelenmesi sorununa gelince; bunun çok daha kapsamlı bir kolektif çalışmayı gerekli kıldığı kanısındayız. Bir dergi sayfalarında, bir çok eksikliklerine rağmen, bu bölümle ilgili olarak verebildiklerimiz şimdilik bunlar olmaktadır. Bu durumda da karşımıza hemen şu soru çıkmaktadır : Pekiyi ama, böyle bir sosyo-ekonomik oluşum temelinde vücut bulan bu hareketin doğurduğu toplumsal yapı nedir, bu toplumsal yapının temel özellikleri nelerdir? Bu soruyu cevaplandırabilmek için, Cumhuriyet döneminin kuruluş yıllarına yönelmek zorunda olduğumuz açıktır. Şimdi de bu dönem üzerinde duralım.

CUMHURİYET DÖNEMİ VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

Engels der ki : «Materyalist tarih anlayışı, üretimin ve üretimden sonra, üretilen ürünlerin değişiminin, her toplumsal rejimin temelini oluşturduğu; tarihte görülen her toplumda, ürünlerin bölüşümünün ve ürünlerin bölüşümü ile birlikte sınıflar yada zümreler halindeki toplumsal eklemelenmenin üretilen şeye, bunun üretiliş biçimine ve üretilen şeylerin değişim tarzına göre düzenlendiği tarzından hareket eder. Sonuç olarak, bütün toplumsal değişikliklerin ve bütün siyasal alt-üst oluşların son nedenlerini insanların kafasında, ölümsüz hakikat ve ölümsüz adalet üzerindeki artan kavrayışlarında değil, üretim ve değişim biçiminin değişikliklerinde aramak gerekir; onları ilgili dönemin felsefesinde değil, iktisadında aramak gerekir.» (F. Engels, Anti-Dühring, s. 400)

O halde biz de, bu dönemin başlangıcındaki ekonomik yapı üzerinde kısaca duralım.

Bildiğimiz gibi, Osmanlı toplumundaki sınıfsal yapı son olarak kazandığı biçimle ve temel üretim aracı olan toprak dağılım biçiminin ulaştığı son aşamanın özellikleriyle, olduğu gibi Cumhuriyet Türkiye'sine aktarılmıştır. Bu sınıfsal yapıyı ve temel üretim aracı olan toprağın bu dağılım biçimini köklü reformlarla değiştirecek bir siyasal oluşumun söz konusu olmadığını da biliyoruz. Osmanlı toplum yapısı içinde oluşan değişiklikler sonucu ortaya çıkan ve Kurtuluş

Savaşına sivil-asker ara tabakalar ile birlikte damgasını vuran, dönüşüm içindeki feodal ve yarı-feodal büyük toprak sahipleri ve eşraf, yeni toplumsal oluşumda da egemen bir konumda bulunmaktadırlar.

Kurtuluş Savaşına en geniş kitleler halinde katılan köylülük, özellikle yoksul köylü kitleleri işe, Savaş içinde, özellikle Çerkez Ethem'in Kuvay-i Seyyaresi gibi bazı bağımsız örgütlenme girişimlerinde bulunmuş olmakla beraber, bu hareketler ezildikten sonra yoğun ve acımasız bir baskı altına alınmışlardır.

Ekonomi tarıma dayanmaktadır. Toprak en ilkel üretim araçları ile işlenmekte, üretim güçlerinde, gözle görülür hiçbir ilerleme izine rastlanmamaktadır. Geleneksel toprağa bağlı üretim biçimi süregelmekte, üretim büyük ölçüde kullanım için yapılmaktadır.

Yeni toplumsal oluşumun kuruluş dönemlerinde, etkili ve ağırlıklı bir işçi sınıfı görülmemektedir. Kaynaklardan öğrendiğimize göre, 1921'de ülkede 76.216 işçi, 1923'de ise toplam 386 fabrika bulunmaktadır. İşçilerin çok büyük bir bölümü ufak işletmelerde çalıştıklarından, işçi sınıfı bilincinin kazanılmasında çok önemli bir etken olan toplu büyük üretim söz konusu değildir. Bu nedenle de, işçi-işveren ilişkilerinde Lonca sistemine özgü sosyal ilişkiler henüz canlılığını yitirmemiştir. Özellikle maden işletmelerinde çalışan işçi kitleleri yarı-köylü durumlarını sürdürdükleri için, bu durum, sınıf bilincinin gelişmesinde bir handicap olmaktadır. İşçi sınıfının nicel ve nitel gelişimini aksatan bu engellere, bir de hakim sınıf ve tabakaların, sınıf bilincini işçi sınıfına aktarmak için çalışan Marksist-Leninistlere karşı uyguladığı baskılar ve cinayetler eklendiğinde, durum daha bir açıklık kazanmaktadır.

Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi, Osmanlı toplum yapısında Batı ölçülerine uyan bir burjuva sınıfı oluşmamıştır. Olsa olsa, burjuvaya dönüşmekte olan, fakat daha henüz pre-kapitalist özellikler taşıyan hakim sınıf ve tabakalar söz konusudur.

Anadolu kent ve küçük kasabalarında az yada çok ilkel zanaatkarlık tipleri ve evlerde çalışan göreceli olarak gelişmiş küçük sanayi dalları ve modern topluma geçiş sürecinde olan pre-kapitalist toplumun ürünleri olan ilkel manüfaktürler bulunmaktadır. Bunlar, Osmanlı toplum yapısında uzun yıllar etkin olarak yer almış bulunan Lonca sisteminin yerine geçen el zanaatları grupları niteliindedirler. Bu alanda görülen üretim dalları; tarım aletleri yapımı ve hafif sanayinin çeşitli dalları olmaktadır. Dericilik, çinicilik kısmen ilerlemiş olanlardır. En ileri sanayi dalı ise dokumacılıktır. Yıldız Sertel, «1913'te ...269 sanayi müessesesi vardı. İsta-

tistiklere göre bu sanayide çalışan işçi ve ustaların sayısı 16.309'du. Bu işçilerin % 45'i dokuma sanayisinde, % 25'i tarım kesiminde, % 10'u ise dericilikte çalışıyordu» (Yıldız Sertel, Türkiye'de İlerici Akımlar) diye yazmaktadır.

İstanbul ve İzmir'de ise, daha önce de belirttiğimiz gibi işbirlikçi bir ticaret burjuvazisi bulunmaktadır. Bunlar, özellikle İttihat ve Terakki'nin «Milli İktisat»ının palazlandığı ve kısmen lövantenlerin ayağını kaydırarak, kısmen de onlarla yanyana Batı ile işbirliğine girerek güçlenmişler; savaş yıllarında da hem bu işbirlikçiliklerini geliştirmişler ve hem de Yakup Kadri'nin «Sodom ve Gomore»sinde sözünü ettiği gibi, «Batı tipi burjuva»lığın âdâb ve muâşeretini öğrenmeye çalışmışlardır. Bu konularda ne denli becerikli olduklarını ise, sonraki yıllarda «affairisme» furyası içinde, savaş yılları içinde «uygarlaşmaya» zaman bulamamış sivil-asker tabakaların «seçkin»lerini eğitirken göstermişlerdir.

Mevcut büyük fabrikalar, içki ve sigara yapımı, demiryolları, madenler gibi büyük işletmelere gelince, bunlar yabancı tekellerin elinde bulunmaktadır. Bir mali burjuva sınıfından ise söz etmemiz olanaksız olmaktadır. Çünkü, Osmanlı toplum yapısının bu tür bir sınıfa yer vermediğini, bu boşluğun doğrudan doğruya kapitalist-emperyalist sistemin Osmanlı İmparatorluğundaki temsilcileri ile —örneğin Osmanlı Bankası, Düyun-u Umumiye, v.d.— doldurulduğunu söylemek mümkün.

Sosyo-ekonomik yapının bir diğer önemli unsuru da, daha önce çok sık sözünü ettiğimiz sivil-asker küçük-burjuva ara tabakalar olmaktadır.

Genel hatlarıyla sosyo-ekonomik yapısı bu olan Kurtuluş Savaşı bitimindeki Türkiye'nin önündeki kaçınılmaz perspektifin ise ne olacağını, yine Tarihi Materyalizmin ilkelerine uygun olarak, alt-yapısal özelliklerinden başlayarak ele alalım.

MONDROS MÜTAREKESİ SONRASI VE İZMİR İKTİSAT KONGRESİ ÖNCESİ

Mondros Mütarekesinin hemen arkasından İstanbul ve İzmir'deki «Türk» asıllı tüccarların canlandıkları ve hem çeşitli ticari şirketler ve hem de çeşitli dernekler kurmaya başladıkları gözlemlenmektedir. Örneğin, 1923 yılının Eylül ayında, 54 milletvekili, 37 tüccar ve bir kısım yüksek sivil memur ve yüksek rütbeli subay, ortaklaşa olarak Türkiye Milli İthalat ve İhracat Şirketini kurmuşlardır. Bundan daha önce ise, 1920 yılında Kemalist yönetimin inisiyatifli ile Osmanlı-Amerikan Kalkınma Şirketi kurulmuştu. Her

iki şirketin de amacı, yabancı sermaye ile ortak çalışmak olmaktadır. Osmanlı-Amerikan Şirketine ise, daha önce sözünü ettiğimiz Chester İmtiyazı, Kemalist yönetim tarafından tanınmıştır. Millet Meclisi de 9 Nisan 1923'te bu imtiyazı onaylamıştır. Türkiye Milli İthalat ve İhracat Şirketi, «Cooperation for the Economic Development of Turkey» isimli İngiliz şirketi ile 15 Haziran 1923'te bir işbirliği anlaşması imzalayacaktır.

Lozan Anlaşmasının görüşmeleri daha devam ettiği günlerde, Ankara yönetimi, ülkedeki bütün yabancı şirketlerin imtiyazlarını yenilemiştir. Ahmet Hamdi Başar, «İstanbul hükümetinin kabul etmediği zamların, Ankara hükümeti tarafından, yeni imtiyazlarla yabancı şirketlere tanındığını» yazmaktadır.

Lozan görüşmelerini yürüten Kemalist yönetimin, yabancı sermayeye karşı ve kapitalist-emperyalist sisteme karşı tavrı, görüldüğü gibi, Savaşın başındaki çizgiye uygun olarak gelişmektedir.

Kemalist yönetimin tavrı hiçbir sapma göstermeksizin böylece gelişirken, Türkiye hakim sınıfları da, bu tavra uygun biçimde iktisadi teşkilatlanmalarını geliştirmeye çalışmaktadırlar.

Hakim sınıfların ilk iktisadi teşkilatlanma çabasını, İstanbul'da görmekteyiz. Mondros Mütarekesi ile birlikte İstanbul'da «Milli Türk Ticaret Birliği» kurulmuştur. Bu Birliğin tüzüğünde şu maddeler yer almaktadır :

- 1 — Türk tüccarlarının gerek ithalat ve ihracat ticaretinde ve gerekse toptancı ve yarı toptancı şeklindeki ticarete hakim olmasını temin etmek;
- 2 — Türk tüccarının kendi aralarında ihtisaslarına göre, konsorsiyumlar, tröstler gibi ticari birlikler tesisine çalışmak;
- 3 — İthalat ve ihracat işlerinde bu birliklerin, hükümetin himaye ve murakebesi altındaki hakimiyetini temine uğraşmak;
- 4 — Memleketin ticari hayatına tesiri dokunacak hadiseleri takip ve tetkik ederek, çeşitli iktisadi meselelerde tüccarın ve memleketin menfaatlerine uygun şekilde hükümete yol göstermek;
- 5 — Türk ticaret alemini ve Türk firmalarını harice tanıtmak ve garbın iktisadi, mali ve ticari hareket-

lerinden Türk ticaret erbabının süratle haberdar olmasını sağlamak;

- 6 — Memleketin tabii servetlerini işletecek yabancı sermayeye yol göstermek ve onların kuracakları şirketlerde Türklerin çoğunluğu elde etmelerine çalışmak...

Tüzük maddelerinde de açıkça görüleceği gibi; amaç, ülkede kapitalist üretim biçimi daha henüz tamamiyle yerleşmeden kapitalizmin kurumlarını işlerliğe sokmak, yabancı sermaye ile işbirliği yapmak ve devlet desteğini istemektir. Birliğin sözcüsü, «liberal bir görüş ve serbest rekabet şartları içinde ticaretin millileştirilmesine imkan olmadığı için, başlangıç döneminde, devlet gücüne dayanan bir müdahalenin zorunlu olduğuna inanmaktaydık» demektedir.

Ticaret burjuvazisinin yönelişi, 1923 yılı başlarında belli olmaktadır. Kurtuluş Savaşının sağladığı yeni ortam içinde, Türk olmıyan, fakat Türkiye vatandaşı olan tüccarlara cephe alınmakta, azınlıkların ticari hayattan elenmeleri için devlet desteği istenmektedir. Millileştirmeden anlaşılan ise, iç ve dış ticarete Türk olanın işbirliğine geçmesidir. Böylece iktisadi çıkarları ırkçı bir ideolojiyi öngörürken, yabancı sermaye ile işbirliğine yönelmektedirler.

İZMİR İKTİSAT KONGRESİ VE SONRASI

İşte böyle bir ortam içinde, Kemalist yönetim, bir yandan Lozan görüşmelerini sürdürürken, diğer yandan da ekonomi politikasını saptamak hazırlıkları içindedir. Ve bu ekonomi politikasını saptamak için de, 17 Şubat 1923'te, Lozan görüşmeleri yarıda kesildiğinde, İzmir'de bir İktisat Kongresi toplanır. Tüccar, Çiftçi, Sanayici ve göstermelik olarak İşçi grubunun yer aldığı bu Kongre hakkında, ÜRÜN'ün 1. nci sayısında geniş ve ayrıntılı bilgi verildiği için, tekrardan üzerinde durmuyor, sadece o yazıdan bir bölümü aktarmakla yetiniyoruz :

«...1923 Martı başlarında sona eren Kongre sonucunda ise, Türkiye hükümetinin izleyeceği iktisadi politikanın nitelikleri tesbit edilerek ilan edilmiştir. Böylece Kongre kararları şu görünümle ortaya çıkmaktadır :

- 1 — Osmanlı'da hakim sınıfların dönüşümünü engelleyen kurumların kaldırılması (Aşar'ın kaldırılması, iktisadi hayatı engelleyen Osmanlı kanunlarının değiştirilmesi);

2 — Kapitalist üretim biçiminin iktisadi kurumlarının teşkili (Bankalar, sigortalar, şirketler, teşebbüsler, kredi mekanizması);

3 — Özel mülkiyetin garanti altına alınması (Devlet arazisini elinde tutan büyük topraklıya özel mülk olarak bırakılması, yani Osmanlı toprak dağılımına dokunmadan toprakların özel mülk olarak tanınması);

4 — Sermaye birikiminin sağlanması için, çiftçi, tüccar ve sanayicinin desteklenmesi;

5 — Sanayi sermayesi ile banka sermayesinin birliğini sağlayarak, Finans-Kapitalin oluşturulması.

«Varılan kararlar ile Türkiye kapitalist ekonomiyi seçen ülke olarak belgelenmektedir. Kapitalist ekonomiyi seçmek, aynı zamanda siyasal alanda kapitalist dünya safında yer almak demektir. Batı iktisadi sistemi içine girince de yabancı sermaye konusunda alınacak tavrın açıkça belirlenmesi gerekmiştir. Her ne kadar Türkiye hükümetinin ve hakim sınıflarının tavrı ve uygulamaları daha önceden belli olmuş ise de, Lozan görüşmeleri ve Kongrenin konularını bütünlemesi açısından, 'yabancı sermaye' konusu açılarak karara bağlanmıştır. Böylece yabancı sermaye konusu da belgeyerek, hem Lozan'da karşısındaki kapitalist ülkelere garanti verilmiş, hem de hakim sınıfların temel eğilimleri belli olmuştur.» (ÜRÜN, sayı 1).

Böylece de Türkiye, hakim sınıf ve tabakaları eliyle içine sokulduğu kapitalist-emperyalist sistemin her türlü siyasal, ekonomik, v.d. etkileri ve baskıları alanı içinde tutulmuş olmaktadır. Bu durumun da kaçınılmaz sonuçlarını vermesi uzak değildi. 1923 sonrasında ekonomik ilişkileri, İktisat Kongresinde saptandığı biçimde Batıya bağımlı ilişkiler olmuştur. Örneğin, Gündüz Ökçün'ün bir araştırmasına göre, 1920-1930 yılları arasında kurulan Anonim Şirketlerin, toplam ödenen sermayelerinin % 75'ini yabancı sermaye oluşturmaktadır. Ve yine özel yabancı sermayenin yatırımları, başta madenler olmak üzere, sırasıyla çimento, gıda, dokuma, tekel maddeleri olmaktadır. 1920-1930 yılları arasında ülkeye giren özel yabancı sermaye, önem sırasına göre ise şöyle sıralanmaktadır: Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda. Kısacası, bu dönemin belirgin özelliği emperyalist Batı olmakta ve Batının sermayesi, «batıya karşı anti-emperyalist bir savaş vermiş» (!) olan Kemalist Türkiye'de eskiyi aratmıyacak bir güvenlik içinde kâr peşinde koşabilmektedir. Ancak, Batı'nın sermayesi bizzat kendi yurdunda, yani Batı'da aynı güvenlik ortamı içinde değildir. Kapitalist-emperyalist sistemin temelerini çatırdacak olan 1929 Eko-

nomik Krizi bütün ağırlığıyla Batı'yı ve onun uydusu Cumhuriyet Türkiye'sini tehdit etmektedir. Ve Batı sermayesi, Kemalist rejimin bütün gayretkeş çağrılarına artık kulak vermemektedir. Batı, yada emperyalist-kapitalist sistem, içine girdiği büyük ekonomik krizin çalkantıları içinde, değil Türkiye'ye yatırım yapmak kendini kurtarmak gayreti içindedir.

1929 İktisadi Krizi içinde, kendilerini, yıkık ve harap bir ülke ile Batı'dan tecrit olmuş bir durumda bulan Kemalist rejimin ayakları altındaki zemin hızla kayganlaşmaktadır. Bu durumu gayet doğru teşhis eden Korkut Boratav, şöyle yazmaktadır : «1931 yılı içerisinde, siyasi liderler, hızlı bir iktisadi hamle yapılmadığı, süratli bir iktisadi gelişme süreci içine girilmediği taktirde, kaygan bir zemin üzerine yerleşmiş görünen iktidarın her an ayaklarının altından kayıp gidebileceği endişesine kapılmış olmalıdırlar. Bu endişenin yerleşmesinde, Serbest Fırka denemesinin önemli bir rolü olmuştur. Büyük buhranın etkisi ile iyice ağırlaşan iktisadi güçlükleri, CHF'na karşı etkili bir biçimde kullanan Serbest Fırka'nın, halk yığınları içinde güçlü bir destek sağlaması ve belediye seçimlerinde beklenenin üstünde bir başarı elde etmesi, siyasi liderleri ülke sorunları üzerindeki tutum ve görüşlerini yeniden gözden geçirmeğe zorlamış olsa gerektir. CHF, milli mücadeleden muzaffer çıkan bir kadroyu temsil etmekle sahip olduğu yüksek prestijin önemli bir kısmını 7 yıl içinde yavaş yavaş harcamıştı. Serbest Fırka deneyi, bu olguyu gün ışığına çıkardı ve kitlelerin iktisadi durumlarında süratli bir düzelme sağlayamadıkça hukuki ve siyasal reformların yerleşmesine; hatta CHF'nın sağlam bir iktidar olarak tutunabilmesine imkan olmadığı, herhalde açık seçik ortaya çıkmış oldu...» (K. Boratav, 100 Soruda Türkiye'de Devletçilik, s. 136)

Kısacası, hem kapitalist-emperyalist sistemin bunalımından etkilenen ve hem de kendi içindeki toplumsal çalkantının büyüdüğü bir Türkiye toplumu, hakim sınıf ve tabakaların ve onların temsilcisi Kemalist rejimin geleceğini tehlikeye düşürmektedir. Kemalist yönetimin, sıkı bir şekilde, «devletçiliğe» yada «devlet kapitalizmine» sarıldığı dönemki şartlar bunlardır.

Kemalistlerin böyle bir uygulamaya girişmeleri, temsilcisi oldukları ülke hakim sınıflarının çıkarlarıyla gelişmediği gibi tam tersine bu çıkarlarla son derece uyumluydu da, çünkü, K. Marx'ın belirttiği gibi: «kendini kapitaliste dönüştürmek isteyen her para ve meta sahibinin kontrol etmesi gerekli minimum değer toplamı, kapitalist üretimin özel ve teknik koşulları ile birlikte değişir ve belirli aşamada üretimin gelişiminin çeşitli aşamaları ile çe-

şitli üretim alanlarında değişiktir. Kapitalist üretimin en başında bile, bazı üretim kolları tek tek kişilerin ellerinde henüz toplanmamış bir minimum sermaye gerektirir». Bu durumda da burjuvallaşmakta, yada kapitaliste dönüşmekte olan Türkiye hakim sınıflarının elinde, içinde buldukları aşamanın gerektirdiği, belli sanayilerin kurulması için minimum sermaye bulunmamaktadır. Böylece de «Ferdin yapamadığını Devletin yapması» düşüncesi bu çıkarlarla tam bir uyum halinde olacaktır. Kısacası bu durumda devlet kapitalizminden medet umulması ülke hakim sınıf ve tabakalarının bütününe çıkarlarını yansıtmaktadır. Bu medet umulan devletçiliğin ne anlama geldiğini ise, bizzat Kemalizmin önderi şöyle açıklamaktadır : «Türkiye devletini idare edenlerin, demokrasi esasından ayrılmamakla beraber, devletçilik prensibine uygun yürümleri, bugün içinde bulunduğumuz hollere, şartlara ve mecburiyetlere uygun olur. Bizim takibini uygun gördüğümüz devletçilik prensibi; üretim ve dağıtım araçlarını fertlerden alarak, milleti bütünü başka esaslar içinde düzenlemek amacını güden; özel ve kişisel ekonomik teşebbüs ve faaliyete meydan bırakmayan sosyalizm prensibine dayalı, kolektivizm, komünizm gibi sistem değildir. Özet olarak, bizim güttüğümüz 'devletçilik' ferdi çalışma ve faaliyeti esas tutmakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha, memleketi bayındırlığa erdirmek için, milletin genel ve yüksek menfaatlerinin gerektirdiği işlerde, özellikle ekonomik alanda, devlet fiilen ilgilenecektir.» (Prof. A. İnan, M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, s. 66-67)

Görüldüğü gibi, Mussolini'ye bile taş çıkartacak biçimde marksizm ile faşizmi suni ve eklektik biçimde kaynaştırmaya çalışan Kadrocu görüşlere karşı, Kemalizmin önderinin cevabı çok açık olmaktadır :

Bu devletçilik, herşeyden önce

- a — «sosyalizm prensibine dayalı, kolektivizm, komünizm gibi bir sistem olmayacaktır»;
- b — ikinci olarak, «ferdi çalışma ve faaliyeti», yani özel girişimi esas tutacaktır;
- c — Üçüncü olarak, «milleti refaha, memleketi bayındırlığa erdirmek için, milletin genel ve yüksek menfaatlerinin gerektirdiği işlerde devleti fiilen ilgilendirecektir». Burada, sözü edilen «milletin genel ve yüksek menfaatlerini ilgilendiren» işlerin ise, «esas tutulan» özel girişimin gerçekleştirilmesinin söz konusu olmadığı alt-yapı tesisleri ve temel sanayi kuruluşları olduğu açıktır.

Böylece de devletçiliğin kime yarayacağı ve yaradığı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu özel girişim olacaktır. Bu gerçeği dile getiren K. Boratav ise, şöyle yazmaktadır: «...Bu anlamda devletçiliğin özel sanayinin çıkarları ile uzlaştığı; hatta daha geniş anlamda sermaye çevrelerinin ve toprak sahiplerinin lehine işleyen bir ortam yarattığı rahatlıkla söylenebilir... Kanımızca... 1930 şartlarında kapitalist gelişme süreci için; iktisadi gelişmenin mümkün olabilmesi için devletçilik kaçınılmazdı. Zira tarım ürün fiyatlarının sınai ürün fiyatlarından çok daha hızla düştüğü ve dış kredi akımlarının tamamen çöktüğü buhran yıllarında, yatırım malları ve sınai ara mallar ithaline dayanarak sanayileşmeye yönelmek beyhude bir çaba olacağı için bu yolun alternatifi, yerli özel sanayinin dahi hammadde ve yatırım malları yokluğu yüzünden tasfiyesi ve ekonomik durgunluk olacaktı.

«Devlet endüstrisi ve alt yapı tesisleri, böylece özel sanayinin ana girdilerini ve dolayısıyla gelişme imkanlarını sürdüren bir görev ifa etmesinin yanı sıra, bir diğer gelişme imkanı daha getiriyordu. Bu, geniş kapsamlı bir kamu yatırımları programının çok sayıda ihaleler yolu ile, aracılık ve ticari faaliyetler vasıtasıyla özel sermaye birikimine önemli ve olumlu bir katkı yapmasından doğan etkidir. Hatta rahatlıkla tahmin edebiliriz ki, devlet yatırımlarının gerçekleşmesinden doğan bu türden özel sermaye birikimi, kapsam ve hacim bakımından özel sanayinin bünyesinden doğan sermaye birikiminin üstünde kalmıştır.» (K. Boratav, 100 Soruda Türkiye'de Devletçilik, s. 160-161-162)

Bunun başka türlü olmasının zaten olanaksız olduğunu, Lenin, Komitern'in III. Kongresinde şu sözlerle belirtmiştir: «Kapitalist olan bir devlette devlet kapitalizmi, devlet tarafından kabul olunan ve burjuvazi çıkarına, proletaryanın ise aleyhine kontrol olunan kapitalizm anlamına gelmektedir.» (Y. N. Rozaliev, Türkiye Sanayi Proletaryası, s. 28)

Devletçilik politikasını böylece genel hatlarıyla gördükten sonra, bu bölümü noktalamadan önce, bu bölümün «mütemmim cüzü» sayılabilecek bir konu üzerinde daha durmak zorundayız: yabancı şirketlerin millileştirilmesi sorunu. Dikkat edilirse, burada «mütemmim cüzü» terimini kullandık. Diğer bir deyişle, bu konunun, bu bölümün ayrılmaz ve bütünlüğü bir parçası olduğunu belirtmek istedik. Bunun ne anlama geldiğini ise kısaca görelim.

Devletçilik politikasının uygulandığı dönemde, bir dizi yabancı şirket de millileştirilmiştir. Bu millileştirmelerin belli başlıları şunlardır :

- «a — 1931 yılında, Mudanya—Bursa Demiryolu Türk Anonim Şirketi;
- b — 1933 yılında, İstanbul Türk Anonim Şirketi;
- c — 1933 yılında, İzmir Rıhtım Şirketi;
- d — 1934 yılında, İzmir—Afyon ve Manisa—Bandırma Hattı;
- e — 1934 yılında, İstanbul Rıhtım, Dok ve Antrepo Türk Anonim Şirketi;
- f — 1935 yılında, Aydın Demiryolu Şirketi;
- g — 1936 yılında, İstanbul Telefon Türk Anonim Şirketi;
- h — 1937 yılında, Ereğli Şirketi (Ereğli Limanı, Zonguldak—Çatalağzı Demiryolu Hattı, Maden İşletmeleri ve bunlarla ilgili her türlü hak ve tesisler);
- i — 1937 yılında, İzmir Telefon Türk-Anonim Şirketi;
- j — 1938 yılında, Üsküdar ve Kadıköy Türk Anonim Şirketi;
- k — 1938 yılında, İstanbul Türk Anonim Elektrik Şirketi;
- l — 1939 yılında, İstanbul Tramvay Şirketi;
- m — 1939 yılında, İstanbul Türk Anonim Şirketi;
- n — 1939 yılında, Ankara Elektrik, Ankara Havagazı ve Adana Elektrik Türk Anonim Şirketleri;
- o — 1939 yılında, Bursa ve Müttehhit Türk Anonim Şirketleri ile Mersin Elektrik Türk Anonim Şirketi». (Taner Timur **Türk Devrimi ve Sonrası**, s. 168-169)

Bu Millileştirmeler için toplam ödenen paranın dökümü ise, şöyle olmaktadır :

İsviçre Frankı	:	236.558.400
Fransız Frankı	:	204.576.000
Sterling	:	4.862.000

Görüldüğü gibi millileştirmelerin kısa bilançosu bu olmaktadır. Bu durumda da şu soru akla gelmektedir: bu millileştirmeler, gerçekte anti-emperyalist bir yönetimin başvurduğu tipte radikal işlemler midir? Kanımızca hayır. Gerçekte yabancı sermaye ile Kemalist yönetim arasında herhangi bir antagonist çelişki olmadığını daha önce de belirtmiştik. Millileştirmeler ile, iktisadi kriz yıllarında Türkiye'den çekilmek isteyen yabancı sermaye kendi yurtlarına dönmüştür. Böylece de Kemalist yönetimin devlet kapitalizmi politikası, «yabancıları bu dünya ekonomik krizi sırasında kaçınılmaz iflastan kurtarmıştı» (N. Y. Rozaliev, **Türkiye Sanayi Prole-**

taryası, s. 27). Celal Bayar ise, millileştirmelerin nedenini, «Mübayaaya ettiğimiz ecnebi müesseseler mukavelelerine riayet etmeyen ve imtiyaz müddetleri kısalmış müesseselerdir» diyerek açıklamaktadır. Diğer bir deyişle; zaten bu işletmeler sermayelerini çekmek istemektedirler. 1928'den 1944'e kadar millileştirilen şirketlerin nitelikleri, alt-yapı yatırımları olarak belirlenmekte, demiryolu, su, havagazı yatırımları olmaktadır. Güdülen devlet kapitalizmi ile bu tür yatırımları devlet tekeli altına almak zorunluluğu zaten kendiliğinden doğmuş olmakta, fakat Singer ve General Electric gibi büyük tekellere dokunulmamaktadır. 1923 İktisat Kongresi kararları, yerli hakim sınıfların özellikle Yabancı Tekelci Sermaye ile ortaklığı hedef aldığı hatırlanırsa (Bkz: ÜRÜN, Sayı: 1, s. 76-77), zaten kendini finanse etmiş ve gitmek isteyen küçük yabancı sermayenin, yüksek bedellerle, iktisadi kriz döneminde millileştirilmesini, yönetimin bu şirketlere bir «ihسان bağışlaması» olarak kabul etmek gerekir sanırız. Millileştirmelerin gerçek içeriğini böylece görmeye çalıştıktan sonra, Kemalist yönetimin ekonomi politikasının bir diğer can alıcı noktası üzerinde daha durmamız gerekiyor. Bu, Kemalist yönetimin İttihat ve Terakki'den miras aldığı devlet eliyle burjuva yetiştirme ve «affairisme» politikası olmaktadır. Bu konuda İsmail Cem oldukça ilginç şu gözlemlerde bulunmaktadır : «İstiklal harbinin bitişiyle beraber Türkiye'de kurulan mukaddes bir ittifak, Cumhuriyetin ilk döneminde büyük faaliyet gösterecektir. İttifak, kaba çizgilerle üç çeşit imtiyazlıdan meydana gelmektedir: 1) İstanbul tüccarı, Anadolu eşrafı ve toprak ağaları; 2) Milli Mücadeleye katılan subaylardan, sonraları 'Memleketi kaldırmaya' merak saranlar; 3) Mebuslar ve bürokrasinin üst kademeleri. Mutlu azınlığı meydana getiren bu üç zümre, birbirini desteklemekte, tamamlamakta ve ekonomik faaliyetin kilit noktalarını elinde tutmaktadır... Mukaddes ittifakın ilk amacı devletin desteğini, daha doğrusu parasını kullanarak yabancıların ve azınlıkların yerini almak, hiç olmazsa, Avrupa firmalarına zorunlu temsilci şeklinde kendilerini kabul ettirmektir. ...Bu amaca hizmet edecek başlıca vasıta olan İş Bankası, 1924 yılında kurulmuştur. Aynen İttihatçıların İtibarı Milli Bankası gibi, devlet eliyle fert zengin etmek için büyük görev bu bankaya düşmektedir... Kurtuluş Savaşından gelme nüfuzlu politikaacılar ile sivrilmiş eşraf ve tüccarı biraraya getiren bu özel banka, devlet gücüyle kısa zamanda gelişecek ve bu sayede bir çok kapitalist imal edecektir...» (İsmail Cem, Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi, s. 229-300-301)

İş Bankası, yanısıra 1925'te kurulan Sanayi ve Maden Bankasıyla beraber, gerçekten de Cumhuriyet döneminin kapitalist yaratma politikasında en önemli yeri tutmaktadır. Bunlara ayrıca,

özellikle tarım alanında etkili bir kapitalist imal etme görevi gören, Ziraat Bankası da eklenmek zorundadır. Kısacası, bu finans-kapital kuruluşlarının en başta gelen görevlerinden biri de tekeller yaratmak ve tekelleşme sürecini hızlandırmak olmaktadır. Örneğin, yine İsmail Cem, bu konuya örnek olarak şunları vermektedir : «İş Bankasının yahut İş Bankası Grubu diye adlandırılan işbilir yöneticilerinin katıldığı, 'tatlı' kârların çeşitli örneklerine rastlıyoruz. Bunlardan ilgi çekici bir tanesi, gene mebuslarla iş adamlarının 1925'de ortaklaşa kurdukları Şeker şirkettir... Bu ortaklık, İş Bankasını ve Ziraat Bankasını kendi bünyesine aldıktan sonra şeker ithalatını ele geçirmiştir. İş Bankasının nüfuzundan ve grubundan yararlanılarak, şeker fabrikalarının üretimi düşük tutulmuş, ithal malı şekerler tekelden satılarak astronomik kazançlar sağlanmıştır. ...İş Bankasının bir diğer faaliyeti, Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikalarıdır. Ancak bu işletmenin tekeli, Karako ve Ortaklarına verilmiştir. Bu ortaklık, İş Bankası yöneticilerinin onayıyla, fabrika mamullerini pahalıya satmakta (daha doğrusu satışını engellemekte), kendi ithal ettiği Polonya ve Alman mallarını piyasaya ucuza vererek büyük kârlar sağlamaktadır. Fiyatları suni şekilde yüksek tutulan Paşabahçe fabrikasının zararı pahasına, Karako ve ortakları, onlara bu imkanı sağlayan işbilir grubu kazanmaktadır.» (İsmail Cem, Türkiye'de Geri Kalınışın Tarihi, s. 302-303).

Bu durumda ise şu soruyu sormak gerekliliği çıkmaktadır. Pekiyi ama 1923-1929 dönemi arası «liberal» daha sonra ise 1929/1930 — 1938/1939 dönemi arasında da «devlet kapitalizmi» biçiminde vücut bulan Kemalist yönetimin ekonomi politikasının en önemli ve en tayin edici özelliği ne olmuştur. Bunun cevabı ise kanımızca, tekelleşme sürecinin hızlanması olmaktadır. Kurthan Fişek'in, «Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi ve İşçi Sınıfı» adlı kitabından aktardığımız aşağıdaki tablo ve açıklaması, bu süreci bütün açıklığıyla yansıtmaktadır :

«Verilerin ortaya koyduğu gerçek şudur ki, devlet müdahaleciliğinin yaygın olduğu 1932-1939 döneminde, Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun kapsamına giren özel girişimlerden güçsüz olanları hızla ayıklanmış yada büyük kuruluşlarca yutulmuş, özel sermaye belirli ellerde toplanmağa başlamıştır. 1913-1931 döneminde şirket sayısının hızla artmasına karşı, devletçilik denemesinin başlamasıyla birlikte bu gidişin yön değiştirmesi; 1932-1939 döneminde firma sayısında yüzde 22,34'lük bir düşme olmasına karşılık, toplam özel sermayenin yüzde 86,37 oranında artması, vb., kapitalist üretimin özündeki tekelleşmenin Türkiye'de devlet tarafından başlatıldığını yada hızlandırıldığını açıkça ortaya koymaktadır.» (Kurthan Fişek, Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi ve İşçi Sınıfı, s. 70)

1932-1939 Döneminde Özel Sermaye Hareketleri

Yılı	Firma Sayısı	Toplam Sermaye (TL)	S/F	I _f	I _s	I _{s/f}
1913	144	—	—	9.78	—	—
1915	155	—	—	10.52	—	—
1923	342	—	—	23.22	—	—
1925	1509	—	—	102.44	—	—
1931	2300	—	—	156.14	—	—
1932	1473	55,628,643	37,765	100.00	100.00	100.00
1933	1397	63,342,793	45,342	94.84	113.86	120.06
1934	1310	67,710,107	51,687	88.93	121.72	136.87
1935	1161	70,137,936	60,411	78.82	126.08	159.96
1936	1101	75,723,096	68,776	74.74	136.12	182.11
1937	1116	82,083,574	73,552	75.76	147.56	194.76
1938	1103	89,670,217	81,297	74.88	161.19	215.27
1939	1144	103,676,732	90,626	77.66	186.37	239.97

KAYNAK : Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, 1932-1939, Neşriyat No. 156, Ankara, 1941, s. 11; Hikmet Kıvılcımlı, Türkiye'de İşçi Sınıfının Sosyal Varlığı, İstanbul, 1935, s. 53. (Aktaran: Kurthan Fişek)

Kurthan Fişek'in gayet doğru olarak saptadığı **tekelleşme sürecini**, iş yeri sayısının azalmasına rağmen işçi ve müstahdem sayısının artışının belirgin düzeyde yükseldiği sanayi alanındaki temerküz de göstermektedir. Örneğin 1937 yılı Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayınlarının iş istatistikleriyle ilgili 181. sayısında, şu verileri bulmaktayız :

1937 Yılı Neticeleri

<u>İşyeri sayısı</u>	<u>İşçi sayısı</u>	<u>Müstahdem sayısı</u>	
2.837	18.056	1.413	5-10 işçi çalıştıran
3.415	247.285	14.009	10 ve daha fazla işçi çalıştıran
Toplam 6.252	265.341	15.422	

1943 Yılı Neticeleri

<u>İşyeri sayısı</u>	<u>İşçi sayısı</u>	<u>Müstahdem sayısı</u>
3.205	275.083	26.193

Tablolardan açıkça görüleceği gibi, işyeri sayısında 1.051, yani hemen hemen % 39 oranında bir azalma olurken, işçi sayısının mutlak olarak 74.000 ve nisbi olarak % 37 arttığı ve 1937 ile 1943 yılları arasında işçi sayısının ortalama her yıl % 6.4'lük bir fazlalık gösterdiği ve artış oranının ise 1938'deki miktar yüz varsayılırsa, 1943'de yaklaşık olarak 137 olduğu görülmektedir. Ayrıca müstahdem sayısındaki artışın da, 1938'i yine yüz varsayarsak, 1943 yılında 144'e çıktığı görülmektedir. Bütün bunların bize öğrettiği ise, sanayi alanında temerküzün, diğer bir deyişle tekelleşme sürecinin, Kemalist yönetim döneminde başlatılmış yada hızlandırılmış olduğu gerçeğidir.

İyi ama, zaten zayıf ve güçsüz bir ekonomik yapıya sahip olan Cumhuriyet Türkiye'sinin bu bol keseden savurarak, yabancı şirketlere ihsan dağıtmasının, açık bir vurgun anlamına gelen tekelleşme sürecini başlatması yada hızlandırmasının mali yükünü, finansman yükünü kim çekmektedir?

Bu sorunun cevabını verebilmek için, Kemalist yönetimin Vergi Politikasını da kısaca görmemiz gerekmektedir.

Kapitalist-emperyalist sistemin 1929 ekonomik krizi ile birlik-

te, Cumhuriyet Türkiyesinin bütçe gelirlerinde 1932 yılına kadar sürekli bir düşme gözlemlenmektedir. 1929'da 224.169.000 TL. olan bütçe gelirleri, 1932'de 185.538.000 TL'na kadar düşmüştür. Bu düşüşü karşılamak için Yönetim yeni vergiler koymuştur.

Soruna sınıfsal açıdan yaklaşıldığında durum bütün açıklığıyla ortaya çıkmaktadır. Yönetim, büyük toprakların tarım gelirlerinden vergi almamaktadır. Sanayi ve ticaret alanlarında ise, kazanç vergisi verme yükümlüğündedirler ve bu kesimin toplam kazanç vergisi içindeki ödeme payı % 60'dır.

Doğrudan doğruya alınan bu vergi dışında, dolaylı vergiler, toplam devlet gelirlerinin çok daha büyük bir kısmını sağlamaktadır. Dolaylı vergiler, devlet tekeli altına alınmış bulunan çay, tuz, tütün, ispirto, kibrit gibi temel tüketim maddelerine konulmuştur. Bu maddeleri ise ülkede her sınıftan halk tüketmektedir. Toplanan verginin büyük payı böylece çoğunluğu teşkil eden köylülük ve işçi sınıfı tarafından ödenmiş olmaktadır.

Konuya rakkamlarla girdiğimizde durum daha açık ortaya çıkmaktadır. Kazanç vergisinin seyri 1929'dan itibaren şöyle olmuştur :

1929	14.309.000	TL.
1935	11.990.000	TL.
1938	23.690.000	TL.

1929 Kapitalist-emperyalist sistem ekonomik krizinin etkisi, fiyatların sürekli düşüş göstermesi, devlet gelirlerinde de ortaya bütün ağırlığıyla çıkmaktadır. Kazanç vergisi ise, 1935'den sonra giderek çoğalmıştır. 1935 yılından sonra, doğrudan doğruya devletin yönetiminde ve kontrolünde olan kuruluşların ve işletmelerin arttığını ve devlet aygıtının giderek daha çok sayıda işçiyi, müstahdemi doğrudan kontrolü altına aldığı dikkate alırsak, kazanç vergisi artışında asıl etkenin devlet kapitalizmi işlerliği olduğu belirtilebilir. Bu vergiyi ödeyenlerin büyük çoğunluğunun ise işçi, memur ve müstahdemler olduğuna yukarıda işaret etmiştik. Taner Timur, bu konuda şöyle yazmaktadır: «1929-1935 arası kazanç vergisi, ortalama 12 milyon TL dir. Bunun yine yaklaşık olarak % 60'ını maaşlı ücretliler ve kategoriler (memurlar, müstahdemler, işçiler) vermektedir. Demek ki bu dönemde ticaret ve sanayi mensuplarının verdikleri yıllık ortalama kazanç vergisi 4.800 TL'dir... bütçe geliri 220 milyon TL'dir. Demek ki bu senelerde Türkiye'de ticaret ve sanayi burjuvazisinden alınan dolaysız vergiler, bütün vergi gelirlerinin 1/45'ni teşkil etmektedir.» (T. Timur, Türk Devrimi ve Sonrası, s. 116)

Yönetim, geniş halk kitleleri üzerinde vergi yükünü giderek arttırırken, sanayiciye, tüccara, büyük toprak sahibine durmaksızın imtiyazlar tanımış, onlardan aldığı vergiyi en aza indirmek için elinden gelen gayreti sarfetmiştir. İhracatçı ve sanayicilerin vermekte oldukları Gümrük Muamele Vergisi ve İhracat Vergisi 1931'de, bu hakim ve sınıf tabakaların lehine önemli ölçüde değiştirilmiştir. İhracat vergisi kaldırılmış, muafiyet sınırları ise, genişletilmiştir. Muamele Vergisinin kanun gerekçesinde ise «gerçekte bu verginin büsbütün kaldırılması daha iyi olur» şeklinde belirtilmiştir. Muamele Vergisinden 1929 yılında 19.405 bin TL gelir elde edilirken, bu gelir 1931 yılında 9.803 bin TL'na düşmüştür.

Bütçenin en büyük gelir bölümünü, çoğunlukta olan yoksul halkın sömürsünden sağlanan dolaylı vergiler oluşturmaktadır. 1929 yılında Tekel gelirleri 47 milyon TL'na ulaşmaktaydı. 1934'te bu rakkamın 34 milyon TL'na düştüğü görülmektedir. Kemalist yönetim bu düşüşe karşı tedbir olmak üzere harekete geçmekte gecikmemiş ve İktisadi Buhran Vergisi, Muvazene Vergisi, Hava Kuvvetlerine Yardım Vergisi gibi çeşitli vergiler koymuştur. Devlet bütün bu gelirleri hizmetlilerden ve tüketicilerden almaktadır. Doğrudan vergiler ise en kolay biçimde kaynağında işçi ve memur gelirlerinden alınmaktadır. Üstelik bu vergi artışları ile ters orantılı olarak, işçi ücretleri, 1920'den beri dondurulmuş durumdadır ve köylülüğe ise ek olarak hayvan vergisi, yol vergisi gibi vergiler konmuştur.

Görüldüğü gibi Cumhuriyet rejiminin vergi politikası, açıkça işçi ve köylülerden toplanan dolaylı ve dolaysız vergilere, tekel gelirlerine dayatılmış, halkın en geniş yoksul kesimleri, işçi sınıfı ve köylülüğün sırtından çıkarılan soygun düzeyindeki vergi gelirleri ile işletmeler kurulmuş, özel girişime kredi sağlanmış, imtiyazlar verilmiş ve bir kısım yabancı sermayeli girişimleri ekonomik krizden zarar görmeleri önlenecek biçimde «millileştirilmiş»tir. Durum, Taner Timur'un sözleriyle; «Kısaca Cumhuriyetin vergi sistemi, bir bütün olarak yoksul sınıfların, özellikle köylülerin aleyhine idi» gerçeğine uygundur.

Evet vergi politikası genellikle bu olan Cumhuriyet yönetiminin şimdi ise bir başka yönü üzerine eğilelim. Bu, Cumhuriyet yönetiminin sınıfsal yapısını, Türkiye hakim sınıf ve tabakalarının temsilcisi olduğunu somut olarak gösteren bir diğer sorundur: Toprak ve Köylü sorunu.

TOPRAK VE KÖYLÜ SORUNU

Osmanlı toplum yapısına hakim toprak mülkiyeti sistemi olan ve zamanla çözümlenerek Cumhuriyet Türkiye'sine kadar kalıtsal bi-

çimde ulaşan «miri toprak sistemi», Batı'dan ithal edilen Medeni Kanun ile, 1926 yılında resmen yürürlükten kaldırılmıştır. Ve Medeni Kanunun, Anadolu hakim sınıfları için gördüğü bu hizmeti, İsmail Cem şu sözleriyle belirtmektedir : «...Topraklardaki fiili işgal, Batılaştırma döneminden beri hukuk çerçevesine sokulmaktadır. Medeni Kanun gelişmeyi hızlandıracak ve güçlendirecektir. Bugünkü toprak kavgalarında, köylülere karşı ileri sürülen tapular, Abdülhamit döneminde değilse, genellikle bu yıllarda ele geçirilmiştir.» (İsmail Cem, Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi, s. 304).

Gerçekten de, Yönetimin sağladığı imkanlarla, egrafın ve büyük toprak sahiplerinin toprakları gasbetme olayları o denli bir yoğunluk kazanmıştır ki, dönemin İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya bile, 15 Haziran 1934 tarihinde Millet Meclisinde şu konuşmayı yapmak zorunda kalmıştır :

«Devlet araziyi metrük arazi diye muhacire veriyor. Onlar da imar ediyorlar. Sonra herhangi bir sahibi çıkıyor ve diyor ki, bu benim mülkümdür. Tapusunu gösteriyor ve muhaciri sokağa atıyor... Trabzon'da arazi çok dardır. On dönüm, yirmi dönüm araziye malik olan kimse, büyük arazi sahibi ve zengin sayılır. Biri si çıktı 200 bin dönüme sahip olduğuna dair ilâm gösterdi ve köylüleri oradan çıkardı... Hat boyundan geçerken Sazılar köyü vardır. Burası muhacirlerindi. Emin Beye sorarım kimin namına mukayittir ve ne zaman ona geçmiştir. Böyle bir kaç arazinin sahibi çıkmıştır... Ne kadar metrük arazi imar edilmişse bunların hepsinin sahibi çıkmıştır... Gedikabat körfezinde yerli halk bataklığı kuruttu. Burada sıtma vardı. Bunlar her türlü tehlikeyi göze alarak bataklığı kuruttular ve yerleştiler. Ektiler, biçtiler, çalıştılar, kavnallar açtılar. Bir zat geldi, bu toprakların kendine ait olduğunu söyleyerek bunları buradan çıkarttı. Halk yine topraksız kaldı. Dağlara sığındılar. Çalı çırpı toplayarak geçinmeye başladılar.» (Suat Aksoy, 100 Soruda Türkiye'de Toprak Meselesi, s. 56-57)

Bu durumun yol açtığı toprak dağılımı, 1938 Yıllarında Toprak Mülkiyeti Durumu'nu gösteren tablodaki görünümüdür. (Bkz. sayfa: 36)

Tablodan çıkan sonuçları özetle bir kaç noktada toparlamak mümkündür : a — 500 dönümden yukarı orta ve büyük mülk sahibi 6182 kişi, 23.600.000 dönüm toprağa sahip olup, toplam mülk sahiplerinin % 0.25'ini oluşturan bu kesimin kontrol ettiği mülk alanı, toplam toprak mülkiyetinin % 14'ü kadardır; b — Mülk sahiplerinin % 99.75'ini oluşturan kesim ise, mevcut toprakların % 86.34'ünü kontrol etmektedir. Ayrıca, her iki gruptaki ortalama genişlik ise büyük toprak mülkiyetinde 15.000 dönüm, orta toprak

mülkiyetinde 3.000 dönüm olduğu halde, 500 dönümden aşağı topraklarda ancak 60 dönümü bulmaktadır.

Tüm bunlardan çıkarılan sonuç ise tek bir noktada toplanmaktadır: Cumhuriyet yönetiminin kuruluş döneminde, toprak mülkiyetinde de büyük bir toprak temerküzü gözlemlenmektedir. Tıpkı sanayi kesiminde olduğu gibi.

1938 Yıllarında Toprak Mülkiyeti Durumu

Genişlikler (dönüm olarak)	Toprak Mülk sahiplerinin		Kapladıkları Alan (Dönüm)	Genel Alana Oranı (%)	Ortalama Mülk Genişliği (Dönüm)
	Mülk Sayısı	%'de oranı			
5000'den yukarı (büyük mülkler)	418	0.01	6.400.000	3.70	15.000
500-5000 arasında (orta mülkler)	5.764	0.23	17.200.000	9.95	3.000
Toplam	6.182	0.25	23.600.000	13.66	
500'den aşağı (küçük mülkler)	2.493.000	99.75	149.180.000	86.34	60
Genel Toplam	2.499.182	100	172.780.000	100	

Kaynak : Ömer Lütfi Barkan, *Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Türkiye'de Zirai Bir Reformun Ana Meseleleri*, İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt 6, Ekim 1944 — Ocak 1945, s. 85.

Kemalist yönetimin bu toprak politikasına paralel olarak, tarım kredi politikası da aynı sömürü ve vurgun niteliklerini taşımaktadır. Cumhuriyet Türkiye'sinin hakim sınıf ve tabakalarının bu alandaki en önemli aleti Ziraat Bankası olmaktadır:

«Bu banka, Cumhuriyetten önce, devlet sermayesiyle kurulmuştur. 1924'te yeni başkent Ankara'ya nakledilerek bir anonim şirket haline getirilir; o günlerin eğilimlerine uygun olarak, meclis-i idaresine Anadolu eşrafı, tüccar ve mebuslar girer.

«Bankanın yeniden kuruluşunda amaç, köylüye ucuz kredi sağlamaktır. Ancak bu amaç, idare meclisinin yapısı uyarınca kısa zamanda tekredilecek, devlet parası ya toprak ağaları ve öteki eşrafa sermaye olacak, yada onların tefecilik yaparak köylüyü soymalarında kullanılacaktır. Küçük çiftçinin bankadan kredi alabilmesi için kefil bulması, yahut toprağını bankaya ipotek etmesi gerekmektedir. Kefil, tabiatıyla, eşraf yahut ağa olacaktır. Bu araçlar, verdikleri kefalet karşılığında köylünün toprağına ipotek koymakta, köylü para bulamazsa onun borcunu bankaya ödeyip toprağı ele geçirmektedir. Sürekli para sıkıntısı içindeki köylü bu 'kefalet' işine kendini çabucak koyuvermiştir. 1928'de köylünün:

kefil göstererek aldığı borcun toplamı 2 milyon lirayken, bu meblağ 1931'de, 12,7 milyona yükselecek, bankaya toprağın ipotek edilmesiyle borçlanılan miktar ise, 13 milyon bulacaktır. Bu 13 milyonun yarısı, ipotek karşılığında aldığı borç 500 liradan az olan küçük çiftçiye aittir.

«Ziraat Bankasının eşrafa verilen kredileri, hızlı bir tefeciliğin, selem usulünün sermayesi olmaktadır. Ürünler daha tarladayken yok pahasına kapatılmakta; eşraf, bankadan % 10 faizle aldığı borcu, % 80 - % 100 faizle muhtaç köylüye nakletmektedir.» (İs-mail Cem, Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi, s. 303, 304).

Evet, Kemalist yönetim döneminde güdülen tarım-köylü politikasının da temel yapısı kısaca böyle olmaktadır. Ancak, Kemalist yönetimin bir de işçi sınıfı üzerinde uyguladığı yoğun baskı ve sömürü ile de gayet açık belirlenen bir politikası vardır. Bu politikayı, daha önce yeri geldiğinde, özellikle devletçilik ve vergiler ile ilgili bölümde kısmen görmüştük. Bu gördüklerimizi şimdi diğer başka verilerle tamamlayıp, Kemalist yönetimin alt-yapı özelliklerini yeterince değerlendirelim ki bundan sonraki yazımızda böyle bir alt-yapı özellikleri taşıyan «Cumhuriyet» Türkiye'sinin kuruluş yıllarındaki üst-yapı oluşumunu yanılmaksızın kavrayabilelim.

CUMHURİYET TÜRKİYE'SİNİN KURULUŞ YILLARINDA İŞÇİ SINIFININ DURUMU

Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1927 yılında yapılan sanayi sayımı sonuçlarına göre, Türkiye'de 65.245 işletme bulunmaktadır. Bunların % 43.59'u tarım, evcil hayvanlar, balık ve av ürünleri sanayisinde yoğunlaşmış bulunmaktadır. Bundan sonra gelen ikinci temel grubu ise, % 22.61 ile maden sanayii, maden işletme ve makina onarımı grubu oluşturmaktadır. Bu işletmelerde çalışanların sayısı ise 265.855'dir.

Çalışanların üretim dallarına göre dağılımı ise şöyle olmaktadır: Çalışanların % 43.01'i tarım sanayisinde, % 18.70'i dokuma sanayisinde bulunmaktadır.

İşletmelerin % 35.74'ü tek kişilik, % 35.76'sı iki ve üç kişilik işletmelerdir. Yüzden fazla çalışanın bulunduğu kuruluşların % 96'sı dokuma sanayisindedir.

Sanayi işletmelerinin % 95.68'inin çevirici güç kullanmadığı görülmektedir.

Görüldüğü gibi, Cumhuriyet döneminin ilk sanayi sayımından elde edilen veriler :

- İşçilerin en büyük kitlesinin tarım ve dokuma sanayi-lerinde toplandığını;
- İşçilerin daha henüz toplu büyük üretim koşulları içinde çalışmadıklarını; ve
- işçilerin çalışma koşullarının son derece ilkel üretim koşulları altında olduğunu göstermektedir.

Ancak, daha sonraki verilere baktığımızda, durumda azda olsa bir değişiklik olduğunu gözlemlemekteyiz. Örneğin, 1932 yılında 1473 olan işletme sayısı 1941 yılında 1052'ye düşmüştür. 1932'de 31 adet olan kamu kuruluşu, 1939'da 111'e yükselmiştir. Tek kişilik işletme sayısı ise 1932'de 831 iken, 1939'da % 37 oranında düşerek 522 olmuştur.

Daha önce tekelleşme süreci ile ilgili olarak verdiğimiz bilgilerin de ışığında, bu verileri değerlendirdiğimizde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır :

- Başlatılan tekelleşme sürecine uygun olarak, işletmelerin sayısı azalırken işçi sayısı artmaktadır.
- Yine aynı sürecin gelişmesi doğrultusunda, işçiler giderek toplu büyük üretim koşulları içine girmektedirler.
- Devletçilik politikasının ortaya çıkardığı yeni durumun sonucu, kamu kuruluşları artmakta, dolayısıyla devletin işçi sınıfı üzerindeki kontrol olanakları büyümektedir. (Bu bölümle ilgili kaynak: Orhan Tuna, **50 Yıllık Cumhuriyet Devrinde Emek Piyasası ve İşçi İşveren Münasebetleri**, İktisat Fakültesi Mecmuası, cilt. 30, Ekim 1970 - Eylül 1971, No: 1-4)

Genel görünümü bu olan 1923-1939 dönemi Türkiye işçi sınıfının bir de içinde bulunduğu ağır yaşama çalışma koşulları üzerinde durursak yönetimin niteliğini kavramamız daha da kolaylaşacaktır.

Bu konuda da işçi ücretleri son derece öğretici olmaktadır. Örneğin, 1929 yılında kömür işçilerinin ortalama gündelikleri 109 kuruş, 1927'de 128 kuruş, 1928'de ise 121 kuruştur. 1932 yılında toplam yıllık ödeme, ortalama olarak 234.3 TL. iken, 1933'te 207.3 TL'ye inmiş, 1934'te ise 234.7 TL'na çıkabilmiştir.

İşçi sınıfı üzerindeki aşırı sömürüyü yeterince değerlendirebilmek için, ayrıca büyük kent merkezlerinde ortalama işçi gün-

delikleri de öğretici olmaktadır. Bu, İstanbul'da erkekler için 80—250 kuruş, kadınlar için 40 - 110 kuruş, çocuklar için ise 10 - 90 kuruş; İzmir'de erkekler için 115 - 500 kuruş, kadınlar için 80 - 160 kuruş, çocuklar için 30 - 150 kuruş olmaktadır.

Birinci Dünya Savaşına göre işçi sınıfının para olarak kazancı 6-7 misli artmakla beraber; 1912 senesine göre 1928 yıllarında yiyecek fiatları da ortalama olarak 21 misli artmıştır. Ve gerçekte işçilerin geliri savaş öncesine göre 3-4 defa azalmıştır.

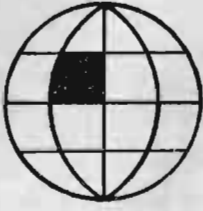
Kısaca özetlersek, Kemalist rejimin işçi sınıfına karşı uyguladığı politikanın belli başlı özellikleri şunlar olmaktadır:

- Çocuk işçilerin sanayide yoğunluğu,
- Kadın ve çocuk işçilerin ücretlerinin zaten çok düşük olan erkek işçi ücretlerinden de çok düşük olması,
- 8 saatlik iş gününün sözde kabul edilmesine rağmen, günde 13 saat işçilerin çalıştırılabilme olanağının işverenlere hak tanınması,
- Sonraki yazımızda ayrıntılarıyla göreceğimiz gibi, sendikalaşma, grev hakkı ve siyasi örgütlenme haklarının tanınmaması.

Kemalist yönetimin, temsil ettiği sınıfsal çıkarlar adına işçi sınıfına karşı neden böyle bir politika güttüğünü, Karl Marx'ın şu sözleri çok açık olarak anlatmaktadır : «Doğuş halindeki burjuvazi, devletin sürekli müdahalesinden vazgeçemez, ondan ücreti düzenlemek, iş saatlerini çoğaltmak üzere (ücreti) uygun bir seviyeye düşürmek ve işçinin kendisini de tayin edilmiş bir bağımlılık derecesinde tutmak için yararlanır».

Yazımızın bu bölümünde, başlangıçta da belirttiğimiz gibi, konumuzla ilgili iki temel nokta üzerinde durduk: birincisi, Kemalistlerin emperyalist güçlerle ilişkileri; ikincisi ise, Kemalist yönetim döneminin alt-yapı özellikleri. Bundan sonraki yazımızda ise, Kemalist yönetimin üst-yapı özellikleri üzerinde durup, konunun bütünü üzerinde genel bir değerlendirme yaparak yazımızı noktalamak amacındayız.

kitaplar anlattıkları düşündürdükleri

Arif OKUYAN

istiklâl mahkemeleri

«Tarihin örneğini yazmadığı kurtlar boğuşmasına girip yenik düştük. Kurtlukta düşeni yemek kanundur.»

Kemal Tahir, (Kurt Kanunu, s. 287)

Tarihin kan ve zulümle yoğrulan karanlık dönemlerinden birini yaşamaktayız 1908'den beri. Kapitalizmin bölgede gelişmesi uğruna: yoksulluk, çatışmalar, kan, kan... Böyle bir devirde tanrılar kana susuyor olsa gerek. Açlıktan, hastalıktan, savaşlardan ölenler kâfi gelmiyor, siyasî cinayetler işleniyor. Cinayetlerin meşru gösterilmesi için hukukun yardımına ihtiyaç var! İşte bu ihtiyaçtır ki, 1920'den sonra İstiklâl Mahkemeleri'ni çıkartıyor sahneye. Ne amaçla kurulduğu ve nasıl bir netice verdiği genel olarak bilinmekle beraber, mahkemeler hakkında yarım asır tek ciddi çalışma yapılmamıştır.

Ergun Aybars'ın kitabına (1), bu tarihî boşluğu dolduracak diye büyük bir merakla atılıyor kişi. Ama daha ilk satırlarda hayal kırıklığına uğramamak imkânsız: «İstiklâl Savaşımızın ne kadar büyük olanaksızlıklar ve olağanüstü koşullar içinde yapıldığını, özellikle düzenli ordu kurulmasında ve iç güvenliğin sağlanmasında ne büyük tehlikelerle karşılaşıldığını, olanaklarımız içinde ortaya koymaya, ayrıca İstiklâl Mahkemeleri'nin terör mahkemeleri değil, ihtilâl mahkemeleri olduğunu da belirlemeye çalıştım» diyor yazar. Ergun Aybars'a, peşin hükümlerini ve ideolojik tavrını bu satırlarla ve «belirlemeye çalıştım» diyerek rahatlıkla itiraf ettiği için, teşekkür etmek lâzım. Birşey «belirlenmeye» çalışılıyorsa, o şey ideolojiktir ve tarihî gerçekler tahrif ediliyor demektir. Gerçekleri kocamış yalanların suratına bir şamar gibi indirmeyen çalışmalar da, malzeme olmaktan öteye hiçbir değer taşımazlar (2).

Kitaba, ideolojik konumu dışında, metodik yönden iki temel eleştiri daha yöneltilebilir: 1) Araştırma tarihî boyutlarından soyutlanmıştır. Girişte uzun bir tarihî dönemin kucaklanması bekle-

nirken, Mondros Mütarekesi ile araştırmaya başladığını görüyoruz. Halbuki, bu mahkemelerin tarih içindeki yerini tespit etmek, Tanzimat sonrası siyasî ve sosyal gelişmelerini kısaca özetlemek ve bilhassa İttihat ve Terakki'nin kanlı saltanatı ve sonraki dönemle ne tür benzerlikler ve farklılıklar gösterdiğini anlatmakla mümkündür; 2) Esere sistemsizlik hakim. Bu yüzden, İstiklâl Mahkemeleri'ni (hem devir, hem de eser olarak) anlatırken kitabın sayfa sıralamasına bağlı kalmayacağız.

Aybars, «İtilâf Devletlerine karşı yapılan savaş aynı zamanda Osmanlılık ve hilâfetin temsil ettiği eski düzeni yıkmaya yönelmiş bir ihtilâldi, diyor. Türk Devriminin temelleri bu dönem içinde atıldı.» Hakim sınıfların yaygınlaştırdığı bir kanaati dile getirmektedir yazar: bir devrim olmaktadır ve bu devrim «Osmanlılık ve hilâfetin temsil ettiği eski düzeni yıkmaya yönelmiş»tir. Tarihi bütünüyle tasfiyeye yönelmiş bu devrimin getirdiği ise: burjuvalaşmanın resmîleştirilmesi ve burjuvalaşmaya mani olabilecek unsurların boğulması. Getirilmek istenilen düzenin rahatlıkla kurulabilmesi ve yaşatılabilmesi için de birtakım koruma mekanizmalarına gerek var: İstiklâl Mahkemeleri çıkartılır sahneye (3).

Yazar, halkın bütün felâketlerden askeri bürokrasiyi mesul tuttuğunu, fakat yabancı güçlere karşı gelmemesinin de düşünülmemesi gerektiğini söylüyor. «Düşman işgaline karşı bile olsa, hiç bir kimse düşmana karşı savaşmak için asker olmayı istemiyor, çeteci olmak tercih ediliyordu». Subaylar, «sivil giyinmek zorunda» kalarak isyanlara sızmaya çalışıyorlardı. İşgalcilere karşı «yurdun her tarafında» başlatılan direniş, Batı Anadolu'da Kuvayi Millîye adını alır. Yazara göre, «Kuvayi Millîye tam bir halk direnişi değil. Gerçek halk direnişi güneyde Fransızlar'a karşı» yapılır. (4)

Siyasî arenada büyük oyunlar dönmektedir: İngiliz yanlısı Ali Rıza Paşa Hükümeti, Meclis-i Mebusan'ı İstanbul'da toplar. Bu toplantıyla Misak-ı Millî kabul edilir (28 Ocak 1920). Böylece İstanbul'daki hükümetle, Anadolu'da başlatılmaya çalışılan hareket — kısa bir süre de olsa — birleşmiş olur. Arkasından İngilizler İstanbul'u işgal ederler ne hikmetse ve Meclis-i Mebusan dağıtılır. Böylece, Erzurum Kongresi'nde alınan bir kararla kurulmuş olan Heyet-i Temsiliye «Anadolu'da askerî ve idarî yetkilere sahip tek organ» olarak kalır. M. Kemal'in gayretleriyle T.B.M.M. toplanır. Mecliste, bürokratlar — bir kısım eşrafla çatışmakla beraber — hakimiyetlerini sağlarlar. E. Aybars, padişahı ve Osmanlı hükümetini — alışılagelen üslupla — hainlikle suçlayıp, Ankara'daki hareketleri alkışlıyor. Daha objektif davranan bazı yazarlar ise, bu kadar rahatlıkla hüküm verilemeyeceğini söylüyor (5).

hüküm tutucu ve karşı olan güçlerin fikrini karıştırmamasın diye konmuştu. Aynı maddenin devamı vatan hainliğini, T.B.M.M.'nin meşruluğuna karşı her çeşit ayaklanma ve kışkırtıcılık olarak saptamıştı. Kışkırtıcılığın kaynağı Osmanlı Hükümeti olduğu için, bu hüküm onun sebep olduğu olaylara karşı konmuştu». Burada söz konusu olan: yeni bir zihniyetin açık - seçik bir çıkış yapması değil, son derecede karanlık yerlerden beslenen yeni bir sınıfın (kapitalizme gönül vermiş bürokratların) halkı aldatmalarındır. Yani, «pragmatik ve konjonktürel» bir islâmcılık - hilâfeticilik (6). Böyle bir aldatmacanın, aradan yarım asrı aşan bir süre geçtiği halde, hakim sınıfların sözde ideolojisini savunan kişilerce meşru gösterilmeye çalışılması, hâkim ideolojinin nasıl bir beceriksizlik eseri olduğunu anlatması bakımından ilginç değil mi? Bir rejim düşünün ki, yalanla kuruluyor ve yaşamasını da yalanların tekrarına borçlu. İşte bu yüzden «biz bize benzeriz»...

E. Aybars'a göre, Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun çıkmış olması meseleleri halletmek için yeterli değil: «Bu devirde kanunu uygulayacak yalnız iki yargı organı vardı. Sivil mahkemeler ve harp divanları. Her iki kuruluş da ihtilâl ve savaş zamanlarının olağanüstü koşullarına uymayan usullerle çalışıyorlardı. (..) Suçluların, özellikle harp divanlarında cezalandırılmaları askerî otorite düşüncesini yaratıyordu. T.B.M.M. Anadolu İhtilâli'nin eseri olup, halkın meşru temsilcileri tarafından kurulmuştu. Bu sebeple cezaların Meclis otoritesine bağlı kuruluşlarca verilmesi gerekiyordu. Bu düşüncenin sonucu harp divanlarının bir kısmı kaldırıldı.» Kısaca: huzursuzluk yaratan bazı kişilerin (mesela, Çerkez Ethem) kanunu istedikleri gibi uygulamalarının önüne geçmek ve cezalandırmaları Meclis'te çoğunluğa sahip olanların istediği yönde yapacak olan bir sistem kurmak gerekiyordu.

Bir yandan, halkı kendi ellerinde ve kendi yönlerinde savaşa sürüklemek ihtiyacı; bir yandan geleneksel mahkemelerde «olağanüstü, Mustafa Necati, Reşit Beyler gibi birçok mebus, asker kaçakla bulunması (yani hakim olmaya çabalayan sınıfların bu mahkemelerde istedikleri gibi karar aldırılmaları). «hızlı çalışan ve çabuk karar verip uygulayan mahkemelerin» kurulmasını gerektiriyordu. «Mebuslar, işgali bütün halka duyurup, ulusal heyecan yaratmak ve halkı Millî Mücadele'ye ortak etmek» görüşündeler. Dr. Tevfik Rüştü, Mustafa Necati, Reşit Beyler gibi birçok mebus asker kaçaklarına ve halk arasındaki muhaliflere karşı sert tedbirler önerirler 1920 Ağustos'unda. Yine aynı günlerde, İhtilâl Mahkemeleri kurulması hakkında bir teklifi Dr. Tevfik Rüştü Bey M. Kemal'e sunar. Sonra da, kurulacak mahkemelerin İstiklâl Mahkemeleri olarak isimlendirilmesi kararlaştırılır.

11 Eylül 1920'de «Firariler Hakkında Kanun» çıkartılır ve İstiklâl Mahkemeleri de gerçekleşir. Yazar bu mahkemeleri şöyle yorumluyor: «Mahkeme üyelerinin Meclis içinden seçilmesi, bölgelerin Meclis tarafından saptanması ve kanunu yürütme yetkisi doğrudan doğruya Meclis'e ait oldu. Meclis İstiklâl Mahkemeleri vasıtasıyla olağanüstü yargıya da sahip çıktı. Kuvvetler birliği esasını ortaya koymasıyla, bu konuda meclis otoritesine örnek olan tek meclistir. (..) İstiklâl Mahkemeleri başlangıçta sadece kaçak suçlarına bakmak üzere kurulmuşlardı. Yetkileri kısa bir süre sonra vatana ihanet, casusluk, yolsuzluk, ayaklanma, eşkiyalık, saldırı, bozgunculuk gibi konulara da bakacak şekilde genişletildi.» Mahkemelerin nerelerde kurulacağı hususundaki görüşmeler sürerken, muhalifler seslerini yükseltirler. 67 muhalifin sözcüsü olarak da Hamdullah Suphi konuşur. Fakat «İhtilâlciler» ağır basar. 27 Eylül'den itibaren de mahkemeler tesis edilmiş ve bir «beyanname» ile de halka duyurulmuş olarak çalışmalarına başlarlar.

Bu mahkemelerin çalışma sistemi de oldukça ilginç. Yazarı dinleyelim: «İstiklâl Mahkemeleri T.B.M.M' adına çalışacaklardır. Kararları kesin ve temyizi yoktur. Kararların uygulanmasından asker - sivil bütün görevliler sorumludurlar. Mahkemeler verdikleri kararlardan dolayı sorumlu değildirler. (..) Suçlular tek tek veya toplu olarak yargılanırlardı. Suçlular hakkında ileri sürülen iddia okunur, suçlu savunmasını yaptıktan sonra karar bildirilirdi. İstiklâl Mahkemeleri kararlarını vicdanî kanaatlarına dayanarak verirlerdi. Verilen kararlar kesin olup, en kısa zamanda uygulanırdı. Kararın verilmesi için delile gerek yoktu. Bir kimsenin hakkında suçluluğuna dair vicdanî kanaat uyanırsa, hapisten idama kadar her türlü cezaya çarptırılabilirdi». Dehşete düşmenize gerek yok. Yazar gönül almasını da biliyor: «kurulmalarına örnek olan Fransız İhtilâl Mahkemelerinden ve diğer İhtilâl mahkemelerinden daha başarılı ve âdil oldukları!»

Ayrıntıya girmemek için, kurulan mahkemelerin üstünde durmaya gerek duymuyoruz. Yalnız estirilen terör havasını anlatması bakımından, Konya İstiklâl Mahkemesi ve Konya İsyanı üzerinde kitapta anlatılanları kısaca özetliyeceğiz: İsyân sırasında Konya İstiklâl Mahkemesi kurulmuş olmakla beraber, 10'u aşkın harp divanı isyana katılanları cezalandırmak için çalışır. 2300'den fazla tutuklu bulunan davada «yedi yüzden çoğuna idam ve geri kalanlara müebbet hapis kürek kal'a bend, nefy ve teb'id cezaları» verilmiş. Yine aynı yerde, 1 Ekim 1920 ile 18 Şubat 1921 arasında İstiklâl Mahkeme'sinde 3600 maznundan 575'adem-i mesuliyet ve beraat, 2'si idam, biri giyaben idam, 105'i kal'a bend ve kürek, 2917'si de muhtelif şekillerde cezalandırılır. Hemen hemen aynı dönemlerde uygulanan bu

iki ayrı cezalandırma yönteminden yalnız İstiklâl Mahkemesi'ni dik-kate alıp da bir netice çıkartılmaya çalışılırsa açık bir yanlışlık yapılmış olunur. Çünkü bu iki ayrı uygulamanın mahiyeti birdir ve bir değerlendirilmelidir. Tabii, burada yine bir eksiklik söz konusu gerek çatışmalarda gerekse yakalandıkları an öldürülenlerin sayısı. Değişik şekillerde öldürülenlerin toplamı — yalnız Konya için değil bütün Türkiye için — çıkartılırsa tahminî olarak (kolay değil!), Kurtuluş Savaşının gerçekte sadece yabancılara karşı değil, «halka rağmen», verilmiş ağır bir savaş olduğunu anlamakta güçlük çekmeyiz..

Meclis'te mahkemelere muhalif olanlar, sürekli mahkemelerin kalkmasını veya yetkilerinin sınırlandırılmasını önerirler. Bu arada çeşitli şikâyetler de gelmektedir (bu konuda yazarın hiçbir örnek vermemesi ilginç). E. Aybars'ın belirttiğine göre, mahkemelerin kurulmasına yol açan sebepler «ortadan kalkmış gibi görünüyordu». «Birinci İnönü Savaşı'nın kazanılması, İstiklâl Mahkemelerinin olumlu çalışmaları sonucu: 1- T.B.M.M. Hükümeti içte ve dışta tanındı, 2- A-yaklanma olayları bastırıldı, kanun hakim oldu, 3- Devlet kurulu işledi, vergi toplanması ve askere alma işleri yoluna konuldu, 4- Millet inancına inanıcı arttı, ordu kurulması mümkün oldu, 5- Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Osmanlı Hükümetine karşı kesin üstünlük kazandı.» Ve 17.2.1921 tarihinde, Meclis Başkanlığı tarafından verilen, lüzum görüldüğü zaman tekrar kurulması gerektiği ve kurulabileceği belirtilen bir önergeyle, Ankara İstiklâl Mahkemesi hariç diğer mahkemelerin çalışmasına son verilir.

İstiklâl Mahkemeleri'nin geçici olarak kaldırılması karışıklıklara yol açmaktadır meclise göre. Bu yüzden bir kısım mahkemeler yeniden açılır. 5 Ağustos 1921'de «M. Kemal Paşa'ya Meclis'in sahip olduğu yetkileri şahsında toplamak ve Meclis adına yürütmek üzere», «Başkomandanlık yetkisi (diktatör)» verilince, «bu tarihe kadar Meclis'e karşı sorumlu olan İstiklâl Mahkemeleri, doğrudan doğruya Başkomandan M. Kemal'e» bağlanmış olurlar.

Aradan bir sene geçer. İstiklâl Mahkemeleri'ne gerek kalmadığı düşüncesiyle, 20.7.1922'de meclis çoğunluğunun verdiği bir kararla, mahkemelerin çalışmasına son verilir. Hemen arkasından, İstiklâl Mahkemesi Kanunu için görüşmeler başlar. Bu görüşmelerde, «idam yetkisinin, İstiklâl Mahkemeleri'ne ait olması korku yarattığı için, idam kararlarının uygulanabilmesinde B.M.M.'nin onayı bulunması kabul» edilir. Meclis çoğunluğuyla kabul edilen kanunu (31 Temmuz 1922), Aybars şöyle yorumluyor: «M. Kemal'in artan otoritesine karşı koymak düşüncesi etkili oldu, İstiklâl Mahkemeleri'ne ve M. Kemal'e karşı olanların istediği oldu. Mahkemelerin ihtilâlcî

karakteri yok edildi.» Mahkemelerin siyasî niteliğinde hiçbir değişiklik olmadığı halde, sırf idam cezası ellerinden alınıyor diye yazarın bu kadar üzülmelerini anlayamadık. E. Aybars, bizim bilmediğimiz bir takım sebeplerden idama meraklıysa, diyeceğimiz yok.

1 Kasım 1922'de çıkartılan bir kanunla saltanat kaldırılınca, Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nda da ister istemez değişiklik yapılır: «Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin meşruiyetine isyanı mutazammın kavlen veya tahrien veya fiilen an kastin muhalefet veya ifsadat veya neşriyatta bulunan kesân hain-i vatan addolunur».

1920 - 1923 döneminin siyasî cinayetleri, yalnızca İstiklâl Mahkemeleri'nin verdikleri kararlarla işlenmemiştir. Yukarıda da bir bahane ile değindiğimiz bu konuya E. Aybars da açıklık getiriyor: «İç cephe de birlik ve güvenliğin sağlanması için İstiklâl Mahkemeleri'nin dışında çalışan başka yargı organlarıyla, keyfî çalışan organlar da olmuştu. (...) bu organları şöyle sıralayabiliriz.

1 — İstiklâl Mahkemeleri'nin kurulmadığı veya çalışmalarına son verildiği dönemde çalışan harp divanları, ceza mahkemeleri.

2 — Özellikle iç ayaklanmalar sırasında İstiklâl Mahkemelerinden önce ve çalışmaları sırasında, ayaklanmaları bastıran kuvvet komutanlarının yargısız, keyfî şekilde ceza uygulamaları (Albay Raftet ve Çerkez Ethem).

3 — Bazı komutanların kendi adına kaçakları cezalandırmaları.

4 — Zaferin kazanılmasından sonra kurtulan bölgelerde harp divanlarının açılması. «...Sonra, yine niçin yapıldığı anlaşılmayan zorlama bir savunuş:» «Burada kısaca belirttiğimiz bu uygulamaların genellikle İstiklâl Mahkemelerince yapıldığı sanılmıştır. Bu yüzden ister istemez İstiklâl Mahkemeleri hakkında olumsuz bir kanaat yerleşmiştir».

Yazarın işaret ettiği bütün bu uygulamaların kaç hayata mal olduğunu hesaplamak imkânsız. Bilinen kadarıyla «hukuki olmaksızın çok, siyasî ve tarihî zorunluklara» (!) dayanarak kurulan İstiklâl Mahkemeleri'nde «üç sene içinde 1054 kişi (bu sayı elde edilen en az uygulamayı göstermektedir. İdam sayısı tahminen 1450 - 1500 olabilir) asıldı». Araştırmacının burada bile ihtimal hesapları yapması, verdiği rakkama da şüphayle bakmayı gerektirmiyor mu?

Ergun Aybars, son satırlarda bile ideologluğa devam ediyor: «Şunu açıkça belirtebiliriz ki, İstiklâl Mahkemeleri kuruluşlarında öngörülen amacı, büyük bir başarıyla yerine getirdiler. Bu yüzden Cum-

huriyet devrinde, Cumhuriyet ve Devrim tehlikeye düşünce, onları yaşatmak için yeniden çalıştılar (bundan, 12 Mart'ı yaşayanların hiç şüphesi yok - A.O.). İstiklâl Mahkemeleri Fransız İhtilâlindeki ve Sovyet İhtilâllerindeki mahkemeler gibi sınıfsal amaç gütmüyorlardı». Tabii buna da diyeceğimiz birşey yok! Mahkemelerin o kadar insanı tanrılara adak olsun diye kestiğine inanıyoruz, tanrılara adak olsun da bizi kötülüklerden korusunlar...

Son olarak, okuyuculara bir tavsiyemiz olacak: yarım asır geçtiği halde cinayetlerin meşru gösterilmesi uğruna hangi çeşit mistifikasyonların, ne çeşit yanlışlarla anlatılmaya çalışıldığını görmek istiyorsanız, okuyun bu kitabı...

(1) Ergun Aybars, **İstiklâl Mahkemeleri**, Bilgi Yay., Eylül 1975, s. 272, 25 TL. Eser doktora çalışması olarak hazırlanmış. Enver Ziya Karal, konunun iki dönem içinde ele alınabileceğini belirtmiş ve E. Aybars da İstiklâl Mahkemeleri'ni iki ciltte ele almış: 1) 1920 - 1923 dönemi (elimizdeki kitap); 2) 1923 - 1927 dönemi (kitabın ikinci cildi olarak yayınlanacaktır).

(2) Çalışmanın resmi ideolojiyi yansıttığı ve bilimsel olmadığı konusunda birleştiğimiz yazarlar var: Naci Çelik, **İstiklâl Mahkemeleri**, Politika, 24 Eylül 1975; Mete Tunçay, **İstiklâl Mahkemeleri**, Milliyet Sanat Dergisi, 3 Ekim 1975, s. 152. Fakat, her iki yazar da kitabı ana hatlarıyla eleştirirler; resmî olmayan görüş nedir, buna değinmezler.

(3) İstiklâl Mahkemeleri, yalnız 1920 - 1923 ve 1923 - 1927 dönemlerinde karşımıza çıkmaz. Başka isimler altında günümüze kadar gelirler. Günümüzde bu mahkemelerin ismi; Sıkıyönetim Mahkemeleri, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'dir.

(4) Yazarın kimi zaman cevaplandırdığımız, kimi zaman cevaplandıramadığımız birçok iddiası gibi, bu iddiası da su götürür. Dergide ayrıntıları tekrarlayıp okuyucuyu sıkıkmak istemediğimiz için kısa kesiyoruz. Bkz. Teoman Bilgi, **Kemalizm ile Sosyalizm Arasında Aşılmaz Bir Duvar Var mıdır? — II**, Ürün, Ekim 1975.

(5) Bkz. Selâhattin Tansel **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, C. III, Başbakanlık Basımevi, 1973, Ankara. Tansel'in kullandığı ifade şu: «Ankara ile İstanbul'un, varmak istedikleri amaç, aynı olmakla beraber, yürüdükleri yollar o kadar ayrı istikamete yönelmişti ki, bu hal onların hiçbir zaman yanyana gelmelerine müsaade etmeyecekti» (s. 177).

(6) Kemalizmin pragmatist eğilimlerine ve «pragmatik solculuğu»na, geçen sayıda Teoman Bilgi değinmişti. Bkz. Ürün, Ekim 1975.

çeviriler

İçinde bulunduğumuz ay, Büyük Ekim Devrimi'nin 58. yıldönümü. ÜRÜN, insanlık tarihindeki bu büyük dönemin yıldönümü için iki çeviriye sayfalarında yer veriyor.

Çevirilerden biri; Devrim'in oluşumunu ve gelişimini irdelemekte; diğeri ise, Devrim'in kazanım ve deneyimlerini konu almakta olup, burjuva tarihçi ve teorisyenlerinin bu konu ile ilgili aldatmaca ve tahriflerine işaret etmektedir.

Gerek içerikleri, gerekse konuya yaklaşım yöntemleri açısından, ülkemizde, bu alandaki literatüre bir katkısı olacağına inandığımız bu çevirilerle, ÜRÜN'ün bu sayıdaki çeviri bölümünü oluşturmanın yararı olacağı kanısındayız.

büyük oktobr sosyalist devrimi^(*)

Türkçesi : Çetin ANT

Çarlığın Düşürülmesinden Sonra

Devrimi (1917 Şubat Devrimini - çev.) yapmış olan halk barış, gıda, toprak ve özgürlük umuyordu. Fakat Geçici Hükümet, basit bir nedenden ötürü, yani, burjuvazinin ve toprak-sahiplerinin bir hükümeti olmasından ve onların çıkarlarını gözetmesinden ötürü, çalışan halkın özlemlerini yerine getirmeye niyetli değildi. Savaşı sürdürdü ve işçilerin yaşamının düzeltilmesiyle ilgilenmedi : resmi izin olmaksızın bazı fabrikalarda işçiler tarafından yaratılmış olan sekiz-saatlik işgününe kararlı olarak karşı çıkıyordu. Toprağı toprak-sahiplerinden müsadere etmeyi ve köylülere vermeyi reddetti ve ezilen halklara özgürlük sağlamayı planlamıyordu. Hatta, monarşinin ilga edildiğini bile ilan edemedi — Rusya'nın bir cumhuriyet olduğu ilan edilmemişti. İktidarın dümenindeki burjuvazi ve toprak-sahipleri, çarı tahtına geri döndürmeyi umuyorlardı.

Devrime tam ulaşmış olan silahlı halk, kapitalistleri yıkabilirdi. Halkın büyük çoğunluğunu birleştiren Sovyetler, iktidarı alabilirdi. Ancak bu olmadı, çünkü Sovyetler Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler tarafından yönetiliyordu. Savaş sırasında bu partiler, «sınıf barışı»nı vazedmişler ve egemen sınıfları desteklemişlerdi. Şimdi de, burjuva hükümetin payandası oluyorlardı. Burjuvaziyle ve onun hükümetiyle anlaşmaya vardılar ve uzlaşıcılar olarak tanıdılar. 1905'de Menşevikler, devrimci bir hükümette görev kabul

(*) Yazı; B. Ponomarev başkanlığında I. Mints, Y. Bugaev, M. Volin, V. Zaitsev, A. Kuckhin ve N. Lomakin tarafından oluşturulan bir yazarlar grubunca hazırlanmış olan, **Sovyetler Birliği Komünist Partisi Kısa Tarihi** adlı yapıtın 100-129. sayfalarının çevirisidir. Başlık, orijinal metindeki bölüm başlığıdır. (çev.)

eden sosyalistlere karşı çıkmışlardı ve şimdi, devrimci-olmayan bir burjuva hükümete destek veriyorlardı.

Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler, kitlelerin, Kurucu Meclis toplanana kadar beklemesini geveleyerek, barış ve toprak istemlerinde acele etmemelerini öne sürdüler. Ancak, bu Meclis'in toplanma tarihini belirlemediler. Hükümet üzerinde kontrol kurmayı vaadettiler, fakat iktidar olmaksızın kontrolün hiçbir değeri yoktur ve gerçekte onlar, bu hükümet tarafından izlenen politikayı haklı gösterdiler ve arkaladılar. Rusya'nın sosyalizm için olgunlaşmış olduğunu, sosyalizm için koşulların yalnızca son derece gelişmiş kapitalist Batı ülkelerinde sağlandığını savundular ve bu yüzden de, bazı düzeltmeler ve süslemeler önererek, Rusya'da kapitalizmin korunmasını istediler.

Ancak, sosyalizme geçiş için tüm nesnel koşullar Rusya'da vardı. Bunun yanı sıra, ekonomiyi yerinden oynatan ve birçok yaşamı alıp götürülen savaş, halkı, ya kapitalist yönetim altında bitkisel yaşamı sürdürmek, yada iktidarı proletaryaya vermek ve yeni, sosyalist toplumun kurulmasına doğru hızla ileri atılmak seçimi ile karşı karşıya getirdi.

Halkın yoksun olduğu tek şey, kendi gücüne inanç ve sosyalizmin kurtuluş (selamet) getireceğini anlamaktı. Bu inanç ve anlayış, onlara yalnızca bir tek parti tarafından, Bolşevik Partisi tarafından verildi.

Lenin'in Sosyalist Devrime Geçiş Planı

Bolşevik Partisi, Şubat Devrimin'den sonra yeraltından çıktı. **Pravda** ve öteki Bolşevik gazeteler yeniden yayıma geçtiler. Bolşevik liderler zindandan yada sürgünden geri döndüler. Birçoğu başkente, Petrograd'a geldi. Bolşevikler, devrimi geliştirmek ve derinleştirmek çağrısını yaparak kitlelere gittiler. Ancak ülkede durum, başta, ikili iktidardan —Geçici Hükümet ve Sovyetler— dolayı, karmaşıktı, Parti, doğru taktikleri hazırlamak ve yeni bir mücadele planı çizmek amacıyla, bu durumu incelemek zorundaydı. Bu, sürgünden Rusya'ya geri dönen Lenin tarafından yapıldı.

3 Nisan 1917 akşamına doğru, Petrograd'ın Finlandiya Demiryolu İstasyonu'nun karşısındaki meydan binlerce insanla doluydu. Lenin'in dostları ve yakınları, onu karşılamaya gelmişlerdi. Fabrikalar işçi delegasyonları gönderdiler. Fabrikalarda kurulmuş olan Kızıl Muhafız birlikleri geldiler. Askerler ve denizciler, demiryolu istasyonu karşısında sıralanmışlardı. Zırhlı arabalar hazır-

rafından karşı çıkıldı. Lenin'in programı, Nisan sonunda toplanan Tüm-Rusya Parti konferansında onaylandı. Bütün Parti, birliğini, politik olgunluğunu ve devrimci çelikliğini göstererek, bu konferansın kararları etrafında toplandı ve Lenin'in programını kitlelere götürdü.

Halk Bolşeviklerin Etrafında Toplanıyor

Gelişmeler, Parti tarafından çizilen çizginin sağlamlığını doğruladı. 1 Mayıs Günü, Rusya tarihinde ilk kez, açık olarak kutlandı. Bu Emek festivalini belirleyen toplantılarda çoğunlukla, en yakıcı ve yaşamsal konu —barış— hakkında söz edildi. Bolşevikler, barışı sağlayacak olan, tüm iktidarın Sovyetler'e geçirilmesini öne sürdüler. Bolşeviklerin karşıtları (da) barıştan bahsettiler, yoksa onları hiç kimse dinlemeyecekti, ancak onlar, Anayasal-Demokratlar'ın söylediklerinden başka, hiçbir somut öneri yapmadılar ve gerçekte, savaşı sürdürdüler.

Bu toplantılara katılan insanlar, evlerine, en sonunda savaşın durdurulacağı umuduyla dağıldılar. Fakat ertesi günü, gazeteler, Rusya'nın savaşı sürdürmeye hazırlandığı anlamında, Geçici Hükümet Dışişleri Bakanı tarafından yapılmış bir açıklamayı bastılar. Binlerce hiddetli (askeri) birlik, hükümetin toplantı halinde bulunduğu saraya doğru yürüyüşe geçti. Geçici Hükümet, eğer gücü yetseydi, göstericilere karşı güç kullanacaktı, fakat bu durumda, yapabildiği tek şey, kendi emperyalist politikasını desteklemek üzere, Nevski Bulvarı'nda, başkent'in ana caddesinde, küçük bir gösteri için taraftarlarını örgütlemek oldu. Bolşeviklerin bir çağrısına karşılık olarak yüzbinden fazla işçi, bütün iktidarın Sovyetlere geçirilmesi istemiyle, caddeleri doldurdu.

Hükümet sallantıdaydı, fakat Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler onun imdadına yetiştiler. Kitleler tarafından suçlanmaktan korkarak, burjuva hükümete katılmaya karar verememişlerdi. Ancak gösteriden sonra, Geçici Hükümet'in varlığı tehdit altındayken, (hükümette) yer almayı kabul ettiler ve böylelikle de, burjuvaziyi desteklediklerini gösterdiler. Anayasal-Demokratlar, Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler'den ibaret bir koalisyon hükümeti kuruldu.

Protesto gösterileri Moskova'da, Urallar'da ve başka sanayi merkezlerinde de yapıldı. Bunlar; işçi ve askerlerin, giderek, Bolşeviklerin onların Geçici Hükümete güvenmemek, (hükümetin) barış değil, savaş istediği (yolunda) uyarırlarken haklı olduklarına inandıklarını gösteriyordu. Dahası, Bolşevikler, uzlaşıcıların sosyalist olmadıklarını söyledikleri zaman haklı olduklarını kanıtlamış-

lardı: Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler burjuva hükümete girmiş ve kurtarmışlardı. Petrograd'ın işçi ve askerlerinin büyük kesimi, kısacası, sınıf-bilinçli işçiler, Sosyalist-Devrimciler'den yüz çevirmeye başladılar. Sosyalist-Devrimci ve Menşevik vekilleri Sovyetler'den geri-çekmeye ve, halkın çıkarlarının gerçek savunucuları olan Bolşevikleri, onların yerine seçmeye başladılar. Proletarya ve Petrograd garnizonu, Bolşeviklerin yanına geçti.

Başka rejyonlarda ve cephede durum farklı bir seyir izliyordu. Hernekadar heryerde Bolşeviklerin etkisi yükselmekte idiye de, Sosyalist-Devrimciler ve Menşeviklerin otoritesi hâlâ hakimdi. Bu, 1917 Haziran'ında Petrograd'da (toplanan) Birinci Tüm-Rusya Sovyeter Kongresi'nde görüldü. Bu kongreye yaklaşık bin delege katıldı ve bunların yalnızca yüzde 10'dan biraz fazlası Bolşeviklerdi. Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler, delegelere Geçici Hükümete güven oyu vermek çağrısında bulundular. Onlar, burjuvaziyle bir blok kurmaksızın, ülkenin yönetilemeyeceğini iddia ediyorlardı. Menşevik liderlerden biri, «Ülkeyi yalnızbaşına yönetmeyi kabul edecek hiçbir parti bu ülkede yoktur» dedi. Sessiz salonda güvenli bir ses duyuldu: «Böyle bir Parti vardır!» Bütün gözler, bu açıklamayı yapan insana çevrildi. Bu, Lenin'di. Sözü alarak, bütün iktidarın Sovyetler'e geçirilmesi için Bolşevik önerilerini ortaya koydu. Sıradan delegelerin çoğu, Lenin'in sözlerinin etkisi altında sarsıldılar. Ancak uzlaşıcılar, burjuvaziyle uzlaşma politikasını onayan bir kararı geçirmek için çoğunluklarını kullandılar. Bolşevikler, çalışan halkın arzuları ile (kongrenin) tavrının çatıştığını kongreye kanıtlamak kararı aldılar ve 10 Haziran'da Petrograd'da bir gösteri yapmak için hazırlıklar yapıldı.

Uzlaşıcılar, Bolşeviklerin bir darbe planladığı iftirasını yayıyordu. Kongre, yapılacağı günün arifesinde gösteriyi yasakladı. Durum, gerginliği artırdı. Eğer Bolşevikler, kongreye uymayı reddederlerse, Sovyetler'le çatışma içine gireceklerdi. Fakat eğer buna uyarlarsa, gösteride yer almayı planlayan yüzbinlerce insanı zaptetmek zor olacaktı.

Parti'nin Merkez Komitesi, sağlanmasının ne kadar zor olduğuna bakmaksızın gösterinin durdurulmasını kararlaştırdı. Tek bir alay, tek bir fabrika sokağa çıkmadı, böylelikle Bolşeviklerin kazandığı büyük saygınlığı gösterdiler. Fabrikaları dolaşan Kongre delegeleri, yasağın kızgınlık uyandırdığını ve işçilerin bir gösteri için baskı yaptığını gördüler. İşçilerin hoşnutsuzluğunu artırmaktan korkarak, kongre, gösterinin, Geçici Hükümet'e güven sloganı altında 18 Haziran'da yapılacağına karar verdi.

Bolşevikler, halka, bu gösteride, Parti'nin «Bütün iktidar Sov-

yetlere» sloganı altında yer almaları çağrısında bulundular. Kararlaştırılan gün, büyük kesimi Bolşevik sloganı altında, yaklaşık yarım milyon işçi ve asker caddelerde yürüdüler. Yalnızca ufak bir (kesim), Geçici Hükümete güven isteyen bir plakardı taşıyordu. Bütün iktidarın Sovyetlere geçirilmesini isteyen göstericiler denizinde bunu görmek hayli zordu. İşçi sınıfı ve Petrograd garnizonu, içtenlikle Bolşeviklerden yana, burjuva hükümete ve uzlaşıcılara karşıydı.

Hükümet, Bolşeviklerin etkisinin büyümesiyle uyarıldı. Burjuvazinin liderleri, yükselen devrime karşı denenmiş bir aracı kullanmayı planladılar —cepheden bir saldırıyla onu ezmek. Rusya'nın bağlaşıkları— İngiltere, Fransa ve ABD—da, Almanya'ya karşı cephede eylem istiyorlardı. Burjuvazi, eğer saldırı başarılı olursa, hükümetin konumlarının yükseleceğini ve devrimci hareketi güç kullanarak bastırmanın mümkün olacağını hesapladılar. Eğer saldırı başarısızlığa uğrarsa, savaşa karşı-durmasıyla Ordu'yu demoralize ettiğini iddia ettikleri Bolşevikleri bundan sorumlu tutacaklardı. Saldırının, Sovyetler Kongresi'nin onayını aldığını göstermek için, saldırı, gösterinin (yapıldığı) aynı gün için hazırlandı.

İkili İktidarın Sonu

Tüm çalışan Petrograd'ın hükümete ve savaşa karşı gösteri yaptığı bir sırada, 18 Haziran'da, bu aynı hükümet, birliklerini hazırol durumuna geçirdi. Saldırı kötü olarak hazırlanmıştı. Açıkca bir kumardı ve başarısızlığa uğradı. Düşman, toprak, mühimmat ve tutsaklar alarak, karşı bir saldırıya geçti. Geçici Hükümet'in bu haince eylemleri, Rusya'ya, yaklaşık 60.000 ölü ve yaralı insana patladı.

Boşa-çıkan saldırının haberi Petrograd'a ulaşır-ulaşmaz, burjuvazi, planını uygulamaya girişti: uzlaşıcıların basımı, Bolşeviklerin anti-savaş propagandasının saldırıyı baltaladığını gürültüyle yazdı. Devrimi ezmek için Anayasacı-Demokratların koşullarını onaylamak durumundaki Sosyalist-Devrimcilerin ve Menşeviklerin liderlerini korkutacağını hesaplayarak, Anayasacı-Demokratlar hükümetten çekildiler.

Başkentteki işçiler ve askerler arasında karışıklık yayılıyordu. Geçici Hükümet, Haziran gösterisi sırasında ifade edilen istemleri reddetti ve eski politikasını sürdürdü. Kitlelerin derin hoşnutsuzluğu kendiliğinden bir biçimde su-yüzüne çıktı: başkentte yerleşmiş olan bir makineli-tüfek alayı, hükümete karşı silahlı bir gösteri örgütlemek kararını onayladı. Makineli-tüfekçiler, fabrikalara

ve başkentteki öteki alaylara, gösteriye katılmalarını isteyerek, delegeler gönderdiler. Heryerde (kendilerine) destek vaadedildi.

Bolşevik Partisi, hükümeti alaşağı etmek için, tasarlanan eylemin hâlâ çok erken olduğunu açıklayarak, bu gösteriye karşı çıktı. Bunun koşulları ülkede olgunlaşmış değildi. Başkentte iktidarı ele geçirmek için yeterli güç vardı, ancak, ülkenin büyük (kesimi) ve ateş boylarındaki insanlar hâlâ daha hükümetin ve uzlaşıcıların etkisi altında olduğu ve ayaklananlara karşı onların yanında yer alacağı için, bu (iktidar) elde tutulamazdı. Bu yüzden Parti, kitleleri, böylesi eylemlerden kaçınmaya çağırdı. Ancak, ajite edilmiş kitleleri zaptetmenin olanaksız olduğu kanıtlandı.

Göstericileri liderliksiz bırakmak; yalnızca, bunu ezmek için örgütlenmemiş bir eylemi bekleyen burjuvazinin hazırladığı tuzağa kitleleri terketmek anlamına gelecekti. Parti Merkez Komitesi, barışçıl ve örgütlü bir eylem haline dönüştürmek amacıyla, gösterinin başına geçmeye karar verdi.

4 Temmuz'da, yarım milyondan fazla insan, «Bütün iktidar Sovyetlere» sloganı altında gösteri yaptı. Kızıl Muhafız birlikleri ve devrimci askerler onları karşı-devrimcilerin saldırısına karşı korudular. Burjuvazi ve Sosyalist-devrimcilerin ve Menşeviklerin liderleri göstericilere açıkça ateş açmayı ve böylece devrimin ana güçlerini ezmeyi planlıyorlardı. Cepheden getirilmiş birlikler işçilere ve denizcilere ateş açtılar. Hükümet güçleri, işçilerin bağışladıkları paralarla yapılmış olan **Pravda**'nın bürolarını ve matbaalarını tahrip ettiler. Bir askeri kadet müfrezesi, Lenin'i bulmak ve öldürmek talimatını aldı. Evi arandı. Çarlık zamanında olduğu gibi, yine yeraltına geçmek zorunda bırakıldı. Kitlesele baskılar başlatıldı. Birçok öncü Bolşevik tutuklandı ve işçiler, gösteride yer almış olan alaylar gibi, silahsızlandırıldı. Devrimci-zihniyetli denizciler cepheye gönderildi ve yeniden ölüm cezalarına girildi. Binlerce işçi, düzene uymayı kabul etmedikleri için tutuklandılar. Pekçoğu vuruldu.

Bütün iktidar burjuvazi tarafından ele geçirildi.

Parti Ayaklanmaya Karar veriyor

Durum değişmişti ve Bolşevik taktikler yeni koşullara pek uymuyordu. Ağustos'ta Petrograd'da toplanan Altıncı Parti Kongresi tarafından yeni taktikler onaylandı. (Bu Kongrenin) oturumları yarı-legal'di ve delegelerin tutuklanmasını engellemek için çeşitli kereler toplantı yeri değiştirilmek zorunda kalındı.

Lenin bu Kongre'ye katılmadı. Petrograd yakınındaki Razliv Gölü kıyısında saklanıyordu. Bununla birlikte, kongrenin çalışma-

sı Lenin tarafından yönetildi. Kararlar, onun öğütleri ve yönergeleri üzerinde temelleniyordu.

İkili iktidar sona ermişti. Bütün iktidar orduya (military) geçmişti ve Geçici Hükümet duruma hakimdi. Lenin'in ifade ettiği politik durum buydu. İktidarı barışçı yoldan ele geçirmek pek mümkün değildi. İktidar zorla (güç kullanarak), karşı-devrimci hükümeti alaşağı ederek alınmak zorundaydı.

«Bütün iktidar Sovyetlere» sloganı da duruma pek uymuyordu. Sovyetler, burjuva hükümetin aletleri haline gelmişti. Sosyalist-devrimcilerin ve Menşeviklerin elleri, vurulan işçilerin ve denizcilerin kanına bulaştı. İktidarı cellatlara teslim etmek sözkonusu olamazdı. Fakat bu, Parti'nin Sovyetler'den çekileceğine delalet etmiyordu. Parti, diye açıklıyordu Lenin, İktidarı Sovyetlere vermek politikasına destek olacaktı, ancak bunlar devrimin boğazlayıcılarından temizlenmiş Sovyetler olmak zorundaydı. Kongre Bolşeviklere, Sovyetlerde kalmak ve bunları, kendi yanlarına kazanmak için çabalarını artırmak yönergelerini verdi.

Kongre, Parti'yi silahlı bir ayaklanmaya doğru yönlendirdi. Ancak, bu, onun hemen başlatılması anlamında değildi. Bir ayaklanma, yalnızca, koşulları olgunlaştığı zaman, devrimin başka bir kabarışının bulunduğu ve kitlelerin en belirgin tedbirlerin gerekli olduğuna ikna oldukları zaman örgütlenebilir.

Kongre, Parti'nin ekonomik platformunu Lenin'in Nisan Tezlerinin'de formüle edildiği gibi onayladı. Bu sorun üzerine karar, Rusya ekonomisinin çöküşün kenarında olduğunu açıklıyordu. Halkın sabrı son haddine gelmişti. Kıtık ortada dolaşıyordu. Cep hedeki birlikler beslenemiyordu. Enflasyon, yıkıcı oranlara ulaşmıştı ve ülke, daha ve daha fazla yabancı sermayeye bağlı bir hale geldi. Rusya'daki yabancı kapitalistler, ülke bir sömürge imişçesine davranıyorlardı. Bu büyük ülkenin emperyalist güçler tarafından paylaşılması tehdidi vardı. Rusya'yı kurtarmak için yalnızca bir tek yol vardı, yani, savaş ve açlıktan başka birşey getirmeyen hükümeti, burjuva hükümeti alaşağı etmek ve iktidarı proletaryaya ve yoksul köylülere geçirmek. Yalnızca bu durumda yıkım engellenecek ve ülke ekonomisini canlandırmak ve ileriye hareket etmek fırsatını kazanacaktır.

Altıncı Kongre'de, Troçki'nin başını çektiği bir grup Parti'ye katıldı. Bu (grup), Lenin'in haklı olduğunu kabul etti ve Parti çizgisini öne sürmeyi vaad etti. Fakat Parti'ye girenlerin hiçbiri, özellikle Troçki, taahhütlerini yerine getirmedi. Troçki, Parti'ye karşı mücadelesine derhal devam etti.

Bu kongre, Parti'nin kitleler arasında, işçiler, askerler, köylüler, genç insanlar ve kadınlar arasında faaliyetlerini genişletmek zorunda olduğunu öğretti. Halka, burjuva diktatoryasının alaşağı edilmesi ve proletarya ve yoksul köylülüğün diktatoryasının kurulması için güçlerini toplamaları çağrısını yapan bir manifesto yayınladı.

Kongrede onaylanan kararlardan esinlenen delegeler, kesin muharebeler için kitleleri hazırlamak üzere dağıldılar.

Burjuvazi bir İç Savaş Başlatıyor

Burjuvazi iktidarı ele geçirdiği zaman, yalnızca Bolşeviklerin değil, fakat Sovyetler'in de işini bitirmeye niyetliydi. Liderleri, eski düzene geri dönmek istediklerini açığa koydular ve onlardan biri, utanmadan, kılığın kuru eli ile devrimi ezmeyi öne sürdü. Bu fabrikaları kapatmak, işçileri sokağa atmak için çağırıydı. Sanayicilerden hemen cevap geldi: yüzbinlerce işçi kendilerini işsiz buldu ve açlık onların evlerine girdi.

Proletaryanın direncinin kırılmış ve Bolşevik Parti'nin baskılarıyla zayıflatılmış olduğuna inanan karşı-devrimci güçler, devrimin bütün kazanımlarını yoketmek ve monarşiyi canlandırmak amacıyla, askeri bir diktatörün eliyle iktidara yerleşmeye karar verdi. Rus burjuvazisi ve yabancı emperyalistler Yüksek Ordu Başkomutanı, General Kornilov'un adaylığı üzerinde anlaştılar. Ağustos'un sonunda Kornilov, Petrograd yönünde bir süvari kolordusunu ve cepheden (gelen) başka bazı birlikleri harekete geçirdi.

Sosyalist-Devrimci Kerensky başkanlığındaki Geçici Hükümet, bu kumpastan haberdardı. Bununla birlikte, karşı-devrimin çapı, uzlaşıcılara, generallerin yalnızca Bolşevikleri değil, fakat aynı zamanda Sosyalist-Devrimcileri ve Menşevikleri de yokedeceğini anlattı. Kerensky paniğe kapıldı. Kitlelerin Kornilov'a karşı devrimi savunmak için ayaklandıklarını görünce, yardım için onlara başvurdu. Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler, halkı, Kornilov'un Geçici Hükümet'e karşı eylem yürüttüğüne ve bu yüzden hükümetin savunulması gerektiğine inandırmaya çalıştılar.

Saklanmakta olan Lenin, karşı-devrimin entrikalarını ve uzlaşıcıların manevralarını yakından izliyordu. Generallerin karşı-devrimci eylemi, doğal olarak püskürtülmeliydi, fakat Kerensky'nin idaresini savunmak, karşı-devrime yardım etmeye eşitti. Lenin, kitlelere, Kornilov'la savaşmaya çağırarak, bir suç ortağı ve ayaklanmanın elebaşısı olarak açığa vurmak için Geçici Hükümeti savunmaktan uzak akıllıca taktikler önerdi. Kitleler, Bolşevik çağrısına karşılık verdiler ve ayaklanmayı kırmak için öne atıldılar. Birçok

yörelde Kızıl Muhafız birlikleri kuruldu. Petrograd'da Kızıl Muhafızlar ve devrimci birlikler, Kornilov'un birliklerini durdurmak için başkent civarına doğru harekete geçtiler. Süvari kolordusu durduruldu. Generallerin planları erlere açıklandı ve onlar subaylarına itaat etmeyi reddettiler. Geçici Hükümet kendisini, Kornilov'u ve onun izleyicileri olan darbecileri tutuklamak zorunda gördü. Burjuvazi tarafından başlatılan iç savaş, bir fiyaskoyla sonuçlandı. Uzlaşıcılar korkularından kurtuldular ve yeniden, burjuvazinin hizmetine girdiler: Kerensky, devrimin gelişimini engellemek için Anayasacı-Demokratlar'ın katılmasıyla, yeni bir koalisyon hükümeti kurdu. Fakat bu hükümet, yönetimde pek kalmadı.

Silahlı Bir Ayaklanma için Hazırlıklar

Kornilov ayaklanmasına karşı mücadelede Sovyetler canlandılar. 31 Ağustos'da Petrograd Sovyeti, iktidarın Sovyetler'e geçirilmesi üzerine bir Bolşevik kararı onayladı. Benzeri bir karar, 5 Eylül'de Moskova Sovyeti tarafından kabul edildi. Birbiri ardısıra Sovyetler, Petrograd ve Moskova kararlarıyla biraraya geldiler. Şubat Devrimin'den sonra, Rusya'nın çalışan kitleleri, Bolşevikler dışında, bütün politik partileri iktidarda görmüşlerdi. Onlar, burjuvaziyi temsil eden Anayasacı-Demokratlar'ın ve Anayasacı-Demokratlar, Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler tarafından kurulan koalisyonun değerini görmüşlerdi. Sovyetler'de Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler çoğunlukta olduğu zaman, halk, onların tümünün burjuvaziyle anlaşmak istediklerini görmüştü. Devrimin akışı içinde bu partiler tam tamına beceriksizliklerini gösterdiler. Devrimden nefretlerini göstermişler ve halka barış, ekmeğe, toprak ve özgürlük vermeyi küçümsemişlerdi, sonuçta, kendilerini yalıtılmış buldular.

Uzlaşma taktiklerinin iflası, bu partilerin parçalanışında bütün gücüyle görülüyordu. Şubat devriminden sonra, küçük-burjuva dalga Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikleri iktidara getirdiği zaman, partileri hızla büyümeye başladı, üyeleri yüzbinlere yükseldi. Devrimin akışı boyunca, bu partilerin özü, kitlelere giderek daha açık bir hale geldi ve onların büyümesi durdu. Dahası, sıradan üyeler, bunların liderlerinin burjuvaziyle işbirliğine karşı protesto olarak ayrılmaya başladılar.

Kornilov ayaklanmasının önlenmesinden sonra, bu partilerin dağılışı hızlandı. 1917 sonbaharında Sosyalist-Devrimci Parti içinde bir kopma oldu. Köylülük içinde sınıf mücadelesi yoğunlaştı. Kulaklar devrimden korkuyor ve burjuva hükümeti destekliyorlardı. Onların sözcüleri, burjuva hükümette temsilcileri olan Sağ Sosyalist-Devrimcilerdi. Öte yandan, geniş köylü kitleleri ülkenin her ya-

nındaki köylü ayaklanmalarından açığa-çıktığı gibi, hızla devrimden yana dönmüştü. Bu dönüşü yansıtarak, önemli sayıda Sosyalist-Devrimci, köylülere ihanet eden Sağ-kanat liderleriyle ilişkiyi kestiler ve bağımsız Sol Sosyalist-Devrimci Parti'yi kurdular. Yeni parti, devrimin ana konusunda —iktidarın Sovyetlere geçirilmesi— Bolşeviklerle (aynı) çizgiye girdi.

Menşevik parti de parçalanıyordu. Kendilerine Enternasyonalist Sosyal-Demokratlar diyen bir grup, Menşeviklerden ayrıldı ve, tıpkı Sol Sosyalist-Devrimciler gibi, Bolşevikler'le işbirliği yapmaya eğilimliydi.

Bolşevikler, ülkedeki en sözü-geçer ve en etkili güç oluyorlardı. İşçilerin ve askerlerin güvenini haklı çıkarmayı başaramayan Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler Sovyetler'den çıkarıldılar. Onların yerine, kendilerinin halkın tutarlı savunucuları olduklarını kanıtlamış olan Bolşevikler seçildiler. Sovyetler'in Bolşevikleştirilmesi başladı, yani Sovyetler'in liderliği Bolşeviklerin eline geçmeye başladı. Bolşevik Parti, proletaryanın ve tüm öteki çalışan halkın devrimci mücadelesinin genellikle onaylanan lideri olmuştü.

Altıncı Parti Kongresi tarafından öngörülen ve Bolşevikler tarafından hazırlanan yeni devrim dalgası başladı. «Bütün iktidar Sovyetlere!» sloganı yeniden-onaylandı, ancak bu sırada bu (slogan) bir ayaklanma sloganı, silahlı güçle Geçici Hükümet'in alaşağı edilmesi sloganıydı.

Eylül ortalarında Lenin, Merkez Komitesi'ne ve Petrograd ve Moskova Komiteleri'ne, Parti'nin silahlı bir ayaklanma örgütlemesi gerektiğini açıkladığı iki mektup yazdı. Bunun için durum şimdi olgunlaşmıştı. Rusya güçlü bir grevler dalgasının pençesindeydi. Yaklaşık 700.000 demiryolcu, daha iyi yaşam koşulları istemiyle, çalışmayı durdurdular. Hükümet, metal işçilerinin ve tabacıların greve gitmesinden daha önce, demiryolu grevini çözümlenmişti. Bunları, 300.000'den fazla tekstil işçisinin grevi izledi. Hiçbir zaman, ne 1905 devrimi sırasında nede 1917 Şubat devriminde, grevler böyle bir ölçüye ulaşmamıştı. Dahası, eski dünyaya belirleyici bir taarruzun arifesinde bu grevler başka bir özelliğe sahip olmuşlardı: bazı yörelerde, işçiler fabrika sahiplerini attılar ve fabrikaların idaresini ellerine aldılar. Proletaryanın mücadelesinin gerilimi yükseliyordu, işçi-sınıfı hareketi doğrudan iktidar sorununa yönelmekteydi.

Köylü mücadelesinin doğası da değişmişti. Köylüler, General Kornilov'un toprak-sahiplerinin desteğine sahip olduğunu anladılar. Eğer onun tarafından yönetilen ayaklanma başarılı olsaydı, onlar

ne özgürlük nede toprak asla göremeyeceklerdi. Bu, onları, toprak-sahiplerini atmaya, topraklarını, aletlerini, hayvanlarını müsadere etmeye ve konutlarını yakmaya girişmeye teşvik etti. Rusya'nın her yerinde köylü hareketi, toprak-sahiplerine karşı açık bir savaş halinde büyüdü.

Cephedeki birlikler arasındaki karışıklık, ayaklanmalar (isyanlar) ve Geçici Hükümet'e kitlesel meydan-okumalar halinde gelişti.

Rus-olmayan bölgelerde —Ukrayna, Belorusya, Orta Asya ve Transkafkasya— halk hareketinin karakterinde bir değişiklik yer almıştı. «Kendi» ulusal burjuvazilerinin, devrimden korku içinde, tüm-Rusya karşı-devrimi ile bir blok kurmak istediğine ikna olan, bu bölgelerdeki çalışan halkın hareketi, Rusya'nın her yerindeki işçi ve köylülerin genel hareketiyle birleşik cepheye katılmaya başladı. Ayaklanma halinde büyüyen keskin bir mücadele, bazı Rus-olmayan alanlarda kabarıyordu. Uzbek ve Rus çalışan halkının yer aldığı bir ayaklanma, Orta Asya'da, Taşkent'te alevlendi.

Uluslararası durum da değişmişti. Rusya'daki devrim, bir dünya savaşı koşulları altında geliyordu. Emperyalist akbabalar ölümcül bir çatışmaya dalmışlar ve barış üzerine bir anlaşmaya varamıyorlardı ve dikkatlerini devrimci Rusya'ya çeviremiyorlardı. Ek olarak, Rusya devrimi ve Rus-Alman cephesindeki geçici sakinlik, Almanya'nın, birliklerinin bir kısmını Fransa ve İngiltere'ye karşı Batı cephesine geçirmesini ve kısmi başarı kazanmasını mümkün kıldı. Bu, Alman emperyalistlerini erken bir zafer umuduna esinlendirdi. Öte yandan, ABD, 1917 Baharında İngiltere ve Fransa'nın yanında savaşa katıldı. Bu, Antant'ın gücünü artırdı ve onu, savaşı kazanmak için umutlandırdı.

Fakat savaşın sonu gözüküyordu ve, yorgun ve acılarıyla yüklü kitleler, bunun için kendilerine uymayı reddettiler. Birlikler hoşnutsuzluk ile kaynıyordu. Engellere karşın, Rusya'daki devrim, Lenin ve Bolşevikler hakkındaki gerçekler onlara ulaştı. Başka ülkeler işçi ve askerleri, Rusya çalışan halkıyla sempatilerini gösterdiler. Onlardan gurur duyuyorlar ve onların örneğini izlemeye hazırlanıyorlardı. Gerçi, onlar için bir devrimi başarmak çok daha zordu. Başka hiçbir ülke, Rusya'daki Bolşevik Partisi gibi böylesine atılğan, kararlı, deneyimli ve devrimci bir partiye sahip olmamıştı. Ancak dünyanın her yerinde kitlelerin sabrı daha azalıyor ve hoşnutsuzluk büyüyordu. 1917 sonbaharında Alman Donanmasında bir isyan patladı. Bunlar, devrimin başka ülkelerde de olgunlaştığının belirtileriydi.

Bu sırada Rusya'da, devrim güçleri belirleyici muharebe için hazırlanıyorlardı. Geçici Hükümet aklını yitirdi. Hararetle, devrimi bastırmak için güçlerini topladı ve başka bir «Kornilov isyanı» planladı. Devrimi engellemek için Petrograd'ı, ülkenin başkentini Almanlara teslim etmeye hazırlandıkları bir aşamaya kadar vardılar.

Devrim, yalnızca, hain hükümeti uzaklaştırarak ve iktidarı ele geçirerek, proletarya ve yoksul köylülük tarafından selamete ulaştırılabilirdi.

Lenin, bir ayaklanma için hazırlıkları yönetmek için gizlice başkente geldi. Lenin'in bir ayaklanmanın başlatılması zorunluğundan sözettiği, Merkez Komitesi'nin bir toplantısı 10 Ekim (Oktobr) 1917'de yapıldı. Lenin tarafından hazırlanan, bir ayaklanmanın kaçınılmaz olduğunu, bunun koşullarının sağlandığını açıklayan bir karar onaylandı. Bütün Parti örgütlerine, bir ayaklanma başlatmak, temel görevleri olarak (bu) ayaklanma için hazırlıkları ele almak ve, bu görüş açısından, tüm pratik sorunları tartışmak ve çözmek için kararı rehber edinmeleri yönergesi verildi.

Merkez Komitesi'nin yalnızca iki üyesi —Lev Kamenev ve Grigory Zinovyev— bu karara karşı konuştular. Onlar, tıpkı Menşevikler gibi, bir sosyalist devrimin başarıya ulaştırılabileceğine inanmıyor ve Rusya'nın sosyalizm için olgunlaşmadığını düşünüyorlardı. Merkez Komitesi, bu korkakların ve kuşkucuların savlarını horgörüyle reddetti. (MK) Kararı, eylem için bir direktif oldu. Ayaklanmayı yönetmek için bir Parti Askeri Devrimci Merkezi seçildi.

Ayaklanmanın örgütlenmesinin pratik görünümünü ele almak için Petrograd Sovyeti'nde Bolşeviklerden, Sol Sosyalist-Devrimcilerden ve Parti-dışı devrimcilerden ibaret bir Devrimci Askeri Komite kuruldu. Bu, devrim güçlerini, en başta Kızıl Muhafızları, harekete geçirdi. Baltık Filosu, kuvvetle devrimin ardındaydı ve Petrograd garnizonu, Devrimci Askeri Komite'nin çağrısına karşılık vermek için hazırlandı. Lenin'in yönergeleri üzerinde temellenen bir ayaklanma planı yapıldı.

Lenin, ayaklanmayı başlatmak anını dikkatli olarak seçti. Ancak, beklenilmedik bir şekilde, hainler devrimi arkadan hançerlediler. Merkez Komitesi'nde yenilen Kamenev ve Zinovyev, eşi görülmedik bir hainliğe giriştiler. Bolşevik-olmayan bir gazetede (Novaya Jizn'de - çev.) ayaklanma üzerine Parti kararı ile uyuşmazlıkları hakkında bir haber bastılar. Bu, ayaklanma için (yapılan) gizli hazırlıkları, düşmana açığa vurdu (ifşa etti). Lenin Merkez Komitesi'ne, Bolşevik safların hainlerden temizlenmesini yazdı ve

bu iki kişinin Parti'den hemen atılmasını istedi. Merkez Komitesi, onların Parti adına herhangi bir açıklama yapmalarını yasaklayarak, onları yalıtıladı.

Sosyalist Devrimin Zaferi

Lenin, Parti'nin ayaklanma için hazırlıklara girişmesini, savaşçı birliklerini güçlendirmesini ve planını ayrıntılarıyla çizmesini istedi. Petrograd devrimin merkezi, ayaklanmanın ana üssüydü. Devrimci Askeri Komite, bütün garnizonu devrimin yanına kazanmaya girişti. Komutayı ele almak ve yalnızca Devrimci Askeri Komite'den (gelen) emirlere uyulmasını garantilemek için alaylara komiserler gönderildi. Devrimci Askeri Komite'nin eline bütün garnizonun komutasını veren Askeri Bölge Başkanlıklarına da komiserler gönderildi. Zirve hızla yaklaşıyordu.

Bu kritik zamanda, Geçici Hükümet'e Troçki tarafından bir hizmet yapıldı. Şubat devriminden önce o, Lenin'e ve öteki Bolşeviklere karşı iğrenç kampanyalarında Menşeviklerle birleşmişti. Bu devrimden sonra, saygınlığının ülkede arttığını görünce Bolşevik Partisi'ne girdi. Altıncı Parti Kongresi, onu ve destekçilerini Parti üyeliğine kabul etmişti. Merkez Komitesi'ne seçildi ve Petrograd Sovyeti Başkanlığına atandı. Ancak görüşlerini geri almadı ve Bolşevizmin Leninci ilkelerini kabul etmedi. Bu kritik zamanda onun yaptığı sorumsuz bir açıklama, silahlı ayaklanmayı çok yakın olarak baltaladı. Petrograd Sovyeti'nin bir oturumunda, 25 Ekim'e, İkinci Sovyetler Kongresi'nin toplanma gününe kadar ayaklanmanın ertelenmesini istedi. Bu açıklama, 25 Ekim'de bir ayaklanmanın olabileceği (hakkında) Geçici Hükümeti uyardı ve o, Bolşeviklerden daha erken davranmak amacıyla bir saldırı için güçlerini toplamaya başladı.

Lenin, hiçbir şekilde, ayaklanmanın İkinci Sovyetler Kongresi'ne kadar ertelenmemesi gerektiğinde ısrar ediyordu. Onun yönergeleri üzerine, 24 Ekim'de ayaklanma başlatıldı. Önceden düzenlenen plana uygun olarak davranan ayaklanıcılar, demiryolu istasyonlarını, postahaneyi ve telgrafhaneyi, hükümet binalarını işgal ettiler ve Geçici Hükümet'in sığındığı Kışlık Sarayı kuşattılar. Devlet Bankası ele geçirildi ve bu, bankerlerin kâbesine el atmaktan çekinmiş olan Paris Komünü'nün yaptığı hatanın önüne geçti. 25 Ekim sabahı, Geçici Hükümet azledildi. Sabah 10'da Lenin, Geçici Hükümet'in alaşağı edildiğini ve iktidarın Petrograd Sovyeti'nin organı (olan) Devrimci Askeri Komite'ye geçirildiğini ilan eden bir açıklamayı imzaladı.

Kışlık Saray'a sığınan düşük Geçici Hükümet, hâlâ, cepheden

yardım (geleceğini) umuyordu. Kerensky, yabancı bir bayrak taşıyan bir Amerikan arabasıyla cepheye kaçmıştı. Lenin, Kışlık Sarayın işgal edilmesini emretti. 25 Ekim gecesi, devrimci denizcilerin elinde olan **Aurora** kruvazörü, taarruzun sinyali olan, toplarından birini ateşledi. Devrimci müfrezeler Kışlık Saraya taarruza geçtiler. Eski bakanlar gözaltına alındılar ve, zindanları özgürlük savaşçıları için çar tarafından kullanılan Peter ve Paul Kalesine hapsedildiler.

Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi zafere ulaştı ve bundan sonra ilerici insanlık, daima, 25 Oktobr'ı (7 Kasım), Sovyet iktidarının kurulduğu, ilk işçi ve köylü sosyalist devletin oluşturulduğu ve sosyalizm kuruculuğunun başladığı gün olarak kutlamaktadır.

Lenin tarafından yönetilen Bolşevik Partisi, Oktobr Devrimi'ni esinlendirdi ve örgütledi. Lenin, bazı ülkelerde yer almış olan devrimleri incelemiş ve, proletarya ve öteki çalışan halk tarafından kazanılan engin ayaklanma deneyimini özetlemişti. Ayaklanmaya karşı çıkan reformistleri açığa çıkardı ve, silahlı ayaklanmanın bütün koşullarda uygulanması gereken bir mücadele biçimi olduğunu savunan «Sol» maceracılar karşı da benzer şekilde uzlaşmaz bir mücadele yürüttü. Bu nedenle, 1917 Nisan'ında, Parti devrimin barışçı gelişimi için çağrıda bulunduğu zaman Geçici Hükümet'in hemen alaşağı edilmesini talep eden Bolşevikleri yerd. Böylesi bir ayaklanma, belirli önkoşullar olmaksızın, sadece bir kumar olacaktı. Lenin, silahlı bir ayaklanmaya (karşı) Marksistlerin tutumunu karakterize etti ve bunun mümkün olduğu koşulları şöyle belirledi:

«Başarılı olmak için, ayaklanma, kumpasa (darbeye) ve bir partiye değil ileri sınıfa güvenmelidir. Bu ilk noktadır. Ayaklanma, **halkın devrimci dalgasına** güvenmelidir. İkinci nokta budur. Ayaklanma, halkın ileri saflarının faaliyeti zirvesinde olduğu, ve düşmanın saflarındaki ve devrimin zayıf, gönülsüz ve kararsız **destlarının saflarındaki yalpalamalar** en güçlü olduğu zaman, büyüyen devrimin tarihinde **dönüm - noktasına** güvenmelidir. Bu üçüncü noktadır.»

Oktobr Devrimi arifesinde Rusya'daki durum, bütün bu koşulları taşıyordu. Bu koşullar sağlandığından ötürü, ayaklanmaya bir sanat olarak yaklaşmak, yani, bunun için adamakıllı hazırlanmak gerekliydi. Lenin, ayaklanmaya (yaptığı) liderlikte bu sanatı talep etti ve gösterdi. Lenin, Bolşeviklerin gördüğü (şekilde) devrimin ilerleyeceğine emindi. Bu kritik sektörde gücün galebe çalması sağlandı. Parti; örgütleyicilerinin savunucu bir tavır uyguladığı 1905 Aralık ayaklanmasının deneyimini dikkate aldı. Bolşevikler, 1917 Oktobr ayaklanmasına belirli bir taarruz mahiyeti verdiler. Lenin, bu-

nun için, düşmanın güçlerinin demoralize olduğu ve ayaklanıcıların saflarının zafere inançla esinlendiği zaman, elverişli vakti seçti. Bu; büyük halk kitlelerinin katıldığı bu ayaklanmanın niçin bir günde zafere ulaştığını ve gerçekten kan - dökülmesini gerektirmediğini açıklar.

İkinci Tüm - Rusya Sovyetler Kongresi 25 Ekim 1917 gecesi açıldı. Buna, ülkenin her yerindeki, Rus - olmayan bölgeler de dahil, 450'den fazla Sovyet'in temsilcileri katılıyordu. 650 vekilden, yaklaşık, 400'ü Bolşeviklerdi. Geri kalanlar Sosyalist - Devrimci ve Menşevik partiler üyeleri idi; Sosyalist - Devrimciler'in ezici çoğunluğu (yaklaşık 180 kişi) Sollar'dı ve bunlar, iktidar sorunu üzerinde Bolşevikleri destekliyorlardı. Önceleri duruma hakim olan Menşevikler ve Sağ Sosyalist - Devrimciler, kongrede 70 - 80 delegelik küçük bir grup oluşturdular, ancak bu grup bile hızla eridi gitti, üyelerinin çoğu Sollar'ın yanına geçti ve yalnızca birkaç delege kongreyi terketti.

Bu kongre, bütün iktidarın, bütün ulus tarafından kabul edilen yasal otorite (yönetim) olan Sovyetler'e geçirilmesi üzerine bir kararı onayladı. Burjuva diktatoryası alaşağı edildi ve, tüm halkın çıkarlarını savunmaya ve sosyalizm kuruculuğunda ona öncülük etmeye muktedir olan tek sınıfın, proletaryanın diktatoryası bunun yerini aldı.

Bu kongrede Lenin, barış ve toprak üzerine raporlar sundu. Delegeler tarafından, yeni muzaffer sosyalist devrimin esinleyicisi ve liderine canlı bir karşılama yapıldı. Coşkun tezahüratın yatışması hayli zaman aldı, ve Lenin, konuşabilmesi mümkün olur olmaz, hemen, kişisel olarak hazırlamış olduğu Sovyet iktidarının ilk kararnamesini okudu. Bu, günün en yakıcı, en yaşamsal konusuyla —savaşa son verilmesi— ilgiliydi. Sovyet Hükümeti, savaşan bütün ulusların hükümetlerinin, tazminatsız ve ilhaksız evrensel, demokratik bir barış üzerinde hemen görüşmelere girişmesini öneriyordu. Kararname apaçık yazıyordu ki, ilhaksız barış, yalnızca, verilen savaşta yabancı toprakların ele geçirilmesinden vazgeçilmesini değil, fakat aynı zamanda, bütün uluslara ve halklara kendi - kaderini - tayin ve onların kendi kaderlerine karar vermek hakkını sağlamayı da ifade ediyordu. Bu, yalnızca Rusya halklarının değil, dünyanın geri kalan halkları kadar, öteki savaşan ülkeler halklarının da çıkarlarını korudu.

Sovyet Hükümeti'nin emperyalist savaşı durdurmak ve adil, demokratik bir barış imzalamak için bütün acı - çeken insanlığa başvurması, Kışlık Sarayın önündeki meydana barut dağıtılmasından daha kolaydı. Yorucu savaş sırasında ilk kez olarak kitleler, bir ba-

rış programı duydular. Bu, yeni bir toplum kurmaya kararlı olan bir ülkeden geliyordu. Emperyalistler, Sovyet barış önerisini gizlemek istediler, ancak bu, emperyalist savaşın demir zincirlerini kırarak ve tüm uluslara, yağmacı, yıkıcı savaştan kurtulabilecekleri umudunu vererek, bütün halkların kalblerinde bir karşılık buldu.

Sovyet Hükümeti, yeni uluslararası ilişkiler için temeller attı. Başka halkları bağımlılaştırmayı yada politikasını bazı yabancı güçlere yöneltmeyi gözetmedi. İlk olarak, halklar arasındaki sorunları çözmek aracı olarak savaşları dışarda - bırakan (dıştlayan) ve farklı sosyal sistemli devletlerin yanyana - yaşaması için, görüşmeler için çağrı yapan ilkeler ilan edilmekteydi. Bu, başka halkların köleleştirilmesi ve yabancı toprakların ele geçirilmesi üzerinde değil, eşitlik ve karşılıklı saygı üzerinde temellenen bir dış politika izlemek olanağı verdi.

Akşam, Lenin toprak üzerine raporu sunmak için kürsüye geldiği zaman, ikinci kez olarak, bir tezahürat patladı.

Lenin, toprak temellükünü ve, manastırlara ve kraliyet ailesine ait olan toprakları, tazminatsız, halka geçirecek (verecek) olan toprak üzerine kararnamenin onaylanmasını önerdi. Toprakta özel mülkiyet kaldırıldı ve bütün topraklar millileştirildi.

Köylüler, yüzyıllardır, toprağı toprak - sahiplerinden almak istemiş ve zaman zaman toprak - sahipleri yönetimine karşı ayaklanmıştı. Fakat bütün bu ayaklanmalar boşa gitmişti, çünkü dağınık köylü kitlelerini örgütleyebilecek ve onları zafere götürebilecek bir sınıf yoktu. Burjuvazi, köylüleri yönlendirmeye çabaladı, ancak bu hiçbir şey getirmedi, çünkü toprak temellükünün müsadereci, burjuva mülkiyetine de bir darbe indirmiş olacaktı. Sosyalist - Devrimciler, toprak vaadleriyle, köylüleri kazanmaya çabaladılar. Onlardan biri de, Geçici Hükümet'te Tarım Bakanı olmuştu. Menşeviklerle birlikte, onların partisi, Sovyetler'de çoğunluğu oluşturuyordu. Ancak onlar da köylüleri aldattılar, çünkü onların politikası burjuvazinin çıkarlarına tabiydi (bağımlıydı). Yalnızca Bolşevikler, köylülere vaadlerini yerine getirdiler. Köylüler işçi sınıfının elinden, işçi sınıfı Partisinden, Bolşevik Partisinden toprak aldılar. Sosyalist devrimin zaferi, köylülerin yüzyıllık düşlerini gerçekleştirdi.

Lenin konuşmasını bitirdiği zaman, delegelerden biri, bir köylü, platforma çıktı, toplantıyı selamladı ve sonra Lenin'e döndü, Onu selamlayarak milyonlarca Rusya köylüsü adına, toprak sorununu çözdüğü için ona teşekkür etti.

İkinci Sovyetler Kongresi, Lenin'in başkanlığında bir Hükümet, Halk Komiserleri Konseyi kurdu.

Büyük Oktobr Sosyalist Devriminin Önemi

Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi, halk - düşmanı rejimi alaşağı etti, mutlakiyetçi devlet sistemini parçaladı, proletarya diktatoryasını kurdu ve Sovyet sosyalist devletini yarattı.

Onun ayırmedici özelliği, **yoksul köylülük ile bağlaşıklık olarak işçi sınıfı** tarafından başarılmasıdır. Devrimin akışında, işçi ve köylüler, devrimin organları olan **Sovyetler**'i kurdular. Sovyetler hiçbir politik Parti tarafından icad edilmedi; kitlelerin kendileri tarafından, daha ilk Rusya devrimi sırasında yaratılmışlardı. Lenin, 1905 Sovyetlerini yeni iktidarın prototipi olarak kabul ederdi. Şubat Devrimi sırasında Sovyetler, bütün ülkede yeniden - canlandılar ve kurulduklar. Oktobr Devrimi, onları, silahlı bir ayaklanma için kitleleri harekete geçirme ve hazırlama devrimci organlarından, yeni işçi ve köylü iktidarının organları haline çevirdi. Onlar aracılığıyla, çalışan kitleleri devlet idaresine ve sosyalizm kuruculuğuna çekmek mümkün oldu.

Oktobr Devrimi, ülkeyi parçalayacak ve yabancı emperyalistlerin elinde bir oyuncak haline getirecek tehditleri yoketti. Rusya'nın bağımsızlığını ve egemenliğini güçlendirdi. Savaşın bitap düşürdüğü kitleler heyecanla barış istiyorlardı ve Sovyet hükümeti, Rusya'nın savaştan çekilmesi ve dünya barışının kurulması için bir mücadeleye girişti.

Devrim; hakim uluslara dahil olmayan halkların, altında, baskıya ve köleliğe mahkûm oldukları vahşi emperyalizm uygulamalarını parçaladı. Proletarya tarafından yönetilen Rusya, «ulusların zindanı» olmaktan kurtuldu. Çarlık tarafından ezilmiş olan halklar, muzaffer (utkan) proletaryanın yardımıyla, hızla geriliklerinden sıyrılmak ve ülkedeki ileri uluslara yetişmek olanağına ve özgürlüğüne kavuştular.

Devrim, Rusya'nın yüzyıllık geriliğine bir son vermek ve üretici güçleri geliştirmek koşullarını yarattı. Kültürel geriliğin tamamıyla kaldırılmasına girişti.

Bu, Marksizm - Leninizm'in bir zaferiydi ve devrimci Marksist Parti'nin önemini ve rolünü gösterdi. Rusya işçi sınıfı ve tüm öteki çalışan halk, Marksizm - Leninizm'in devrimci teorisini rehber edinen Bolşevik Partisi tarafından yönetildi. Halk gördü ki, Parti (kendisini) onlara adamıştı, akıllı liderliği ile onlara (yol gösteriyordu) ve, onu liderleri olarak kabul etti. Emperyalist cepheyi yaran ve sosyalizm kuruculuğuna başlayan Rusya proletaryasının zaferini sağlayarak, enternasyonalist ödevini yerine getirdi.

Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin uluslararası önemi muazzamdır. Tarihte ilk kez olarak, işçi sınıfı, hem Avrupa'da hem de Asya'da geniş alanlara yayılan büyük bir ülkede çalışan halkı zafere götürdü. 150 milyonluk bir ülke emperyalist sistemden koşturdu, ve sosyalizmin Kızıl Bayrağı yeryüzünün altında - biri üzerinde açıldı. Yoksul köylülük tarafından desteklenen Rusya işçi sınıfı, dünya proletaryasına yol göstererek, sosyalizm yolunu aydınlattı.

Rusya çalışan halkının bu büyük başarısı, insanlık tarihinde temel bir dönüm - noktasını belirledi. Devrim, tüm ülkeler işçilerini esinlendirdi ve onların devrimci girişkenliğini kamçıladi. Proleter devrimci hareket heryere yayıldı. Komünist Partiler birçok ülkede ortaya çıktı, ve yalnız işçilere değil, fakat tüm çalışan halk daha örgütlü bir hale geldi.

Devrim, sömürgeci yönetimin temellerini yıkan ulusal kurtuluş hareketine atılım verdi. İnsanlığı emperyalist baskıdan kurtarmak için büyük mücadeleye girişti. Yeni bir çağın, kapitalizmin çöküşü ve sosyalizmin kuruluşu çağının, insanlığın kapitalizmden komünizme geçiş çağının şafağı dünyayı aydınlattı.

Kadınların Sesi

KADINLARIN yüzyıllardır kaybettikleri Eşitlik ve Özgürlüklerine kavuşmaları, Bağımsızlık, Barış, Demokrasi ve Toplumsal ilerleme yolunda

KADINLARIN SESİ

Kasım sayısı çıktı.

İlerici Kadınlar Derneği Yayın Organı

Aylık : 1,5 TL.

Emniyet mah. Taşkent sok. 13-B

Çeliktepe 4. Levent

oktobr devriminin tarihsel deneyimi ve eleştiricilerinin iflası (*)

Konstantin ZARADOV

Bilim / Tarih Doktoru, SBKP MK üyesi, Komünist ve İşçi Partilerinin uluslararası teori ve enformasyon dergisi **World Marxist Review**'un baş-Editörü.

Türkçesi : Çetin ANT

Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin deneyimini ve önemini küçümsemek ve gereği olmadığını kanıtlamak amacını güden çeşitli kavramlar, anti - komünist teoriler cephaneliğinde önemli bir yer tutar.

Sorunları çarpıtmak isteyenler tarafından şimdi özellikle saldırılan Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin bazı derslerini hatırlatalım.

Doğal Bir Gelişim Olarak Oktobr Devrimi

Marksist görüşleri paylaşmayan gerçekçi - düşünen bazı insanlara bile, başa - geçmeyi ifade etmek garip görünebilir. Gerçi, Sovyet iktidarının kurulmasından 55 yıl sonra, Oktobr Devrimi'nden doğal bir gelişim olarak söz etmek hayli zorunlu görülecektir. Bu apaçıktır (aksiyomatiktir). Ve hâlâ daha, Oktobr Devrimi'nin yasal karakterinden kuşku duyan makaleler ve hatta kitaplar Batı'da ortaya çıkıp duruyor.

Burjuva ideologlarının görüşlerini kanıtlamak için yaptıkları savlar nedir? Başta gelenlerden birisi şu: Rusya, Marx ve Engels'in teorisine uygun olarak, bir devrim için zorunlu olan sosyo - ekonomik önkoşullara sahip değildi (?!). Ve onlar, Rusya'nın devrim yolunu seçmesine karşın, bunun başka bir seçenek olmadığı anlamına

* Yazı, **Socialism - Theory And Practice** dergisinde (1973 Ağustos) basıldığı şekliyle çevrilmiştir. Orjinali, **Voprosy istorii KPSS** (No. 2, 1973) dergisinde basılmıştır. - çev.

gelmediğini iddia ediyorlar. Bu, evrim sürecinde «demokratik yenileştirmeye» ulaşabilirdi (diyorlar -çn).¹

(Burjuva ideologlarının, Bolşeviklerin sapmış olduğunu söyledikleri) Marksizmin zorunlu olarak gördüğü sosyalist bir devrimin koşulları nedir? Bu, nesnel ekonomik koşulların devrim için olgunlaşmış olması ve belirli bir kapitalist gelişim derecesinin bulunması gerektiği anlamına gelir. İdeolojik karşıtlarımız, Rusya'nın geri bir ülke olduğunu ve bu yüzden de, sosyalist bir devrim için hazır olmadığını iddia ediyorlar.

1917'de * Rusya ne tür bir ülkeydi? Kapitalizmin (Lenin tarafından tekrar tekrar ve tam inandırıcı bir tarzda işaret edildiği gibi) orta düzeyde bir gelişime ulaşmış olduğu ve endüstriyel - finans sermayesinin yüksek ölçüde yoğunlaşmış bulunduğu bir ülkeydi. Özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında, devlet - tekel kapitalizmi halinde gelişmeye başlamış olan tekelci gruplaşmalar çok etkiliydi.

Sonuç olarak, Rusya'da sosyalist bir devrim için gereken nesnel ekonomik koşullar vardı. Rastlantı olarak (incidentally), Marksizmin kurucuları, daima, bir devrimin önkoşullarının olgunlaşmasının, hem ekonomik hem de sosyo - politik faktörleri içeren bir faktörler karmaşasına bağlı olduğunu hissettiler.

Proletaryanın burjuvazi üzerindeki zaferini garantileyen koşulları yorumlarken Lenin şöyle yazıyordu: «Kuşkusuz, yalnızca kapitalist gelişim belirli bir düzeye ulaşmış olduğu zaman, bunu yapmak mümkündür. Bu temel koşulu başaramazsa, proletarya ayrı bir sınıf halinde gelişemez, ne de, oportünistler gözden düşürüldüğü ve atıldığı zaman, uzun grevler ve gösteriler yılları sırasındaki muharebe, uzun yetişmesinde, eğitiminde, yönetmesinde ve deneyiminde başarı kazanabilirdi. Bu temel koşulu başaramazsa, merkezler; proletaryanın, (iktidarı -çn) ele - geçirdikten sonra, bütünlüğü içinde, devlet iktidarını, daha doğrusu onun yaşam sınırını, özünü, düğüm - noktasını ele geçirmesini mümkün kılan ekonomik ve politik rolü

¹ H. Kohert, bir burjuva Batı Alman tarihçisi, **Kommunismus in der Sowjetunion** (Sovyetler Birliği'nde Komünizm) kitabında, Marks'ın «sosyalist devriminin en gelişmiş ülkede yer alacağını» savunduğunu, oysa ki Birinci Dünya Savaşı arifesinde Rusya'nın, Marks'ın «zafere ulaşmak için mutlak olarak zorunlu» olduğuna inandığı sosyo-ekonomik koşullara sahip olmadığını iddia eder.

Cambridge Üniversitesi Kraliyet Koleji tarihi araştırma dairesi Müdürü J. Dunn tarafından (da), **Çağdaş Devrim, Politik bir Görüngünün Çözümlemesine Bir Giriş** (adlı) kitapta aynı fikir ifade edilir.

* Metinde, bir baskı hatası sonucu, «1972» diye geçmekte - çev.

oynamayacaktır. Bu temel koşul başarılamazsa, proletaryanın konumu ile proleter - olmayan emekçi halkın konumu arasında hısımlık, yakınlık ve bağ olamaz, ki (bu -çn) (hısımlık, yakınlık ve bağ) bu kitleleri etkilemek için, onlar üzerinde etkisini etkin kılmak için proletaryaya gereklidir.»²

İçinde buldukları maddi önkoşulların ne kadar olgunlaştığına bakmaksızın, sosyo-politik faktör olmaksızın ve öznel koşullar bunun için olgunlaşmadıkça, sosyalist bir devrim olamaz. Ekonomik koşulların sosyalist bir devrim için epeydir var olmalarına karşın, kapitalistlerin iktidarda kaldığı birçok gelişmiş kapitalist ülkede hakim olan durumdan bu görülebilir. Komünist partiler, proletarya diktatoryası kurmak için gereken devrimci bir durumun, şimdilik, ülkelerinde var olmadığını düşünüyorlar.

Herkesin bildiği gibi, devrimci durum ile, Marksistler; egemen sınıfların eski biçimde, hakimiyetlerini korumasının pek mümkün olmadığı, bir buhranın sonucu olarak, çalışan halkın yoksulluk ve sefaletin her zamankinden daha fazla kabardığı ve, son olarak, kitlelerin şiddetli devrimci eylemlerinde ve mücadelelerinde ortaya çıkan, egemen sınıfların tavırlarına hatırı-sayılr ölçüde daha büyük protesto ve öfkenin bulunduğu (bir durumu - çn) anlarlar.

1917'nin başlangıcında Rusya'da böylesi bir durum keskinleşmiş miydi? Evet, keskinleşmişti. Üst çevreler, yapabildikleri gibi, yönetemiyorlardı ve kitleler, yaşadıkları gibi yaşamayı reddediyorlardı. Çarlığın politik sistemi, işçi sınıfının ve köylülüğün mücadelesiyle, ezilen halkların eylemleriyle, ülkede keskin sınıf çatışmaları şeklini alan gelişmelerle devrildi.

Bununla birlikte, bütün bunlar bile sosyalist bir devrimi zafere götürmek için yeterli değildir. Marksizm bize, bu devrimde liderliği yürütebilecek ileri (bir) sınıfın ve onun öncüsünün, devrimci partinin de gerekli olduğunu öğretir. Rusya, böyle bir sınıfa ve böyle bir partiye sahipti.

Bu yüzden, hem tarihsel deneyim hem de süregen pratik, devrimi başarıya götürürken Bolşeviklerin, bilimsel ilkelerden hareket ettiklerini, yani, Marx ve Engels'in öğretilerine uygun, buna karşıt değil, davrandıklarını gösterir.

Bu, (eleştiricilerimizin yapacakları gibi) hiçbir şekilde, Rusya devriminin Bolşevikler tarafından, bir Prokrustian yatağı *

² V. İ. Lenin, **Toplu Eserler**, c. 30, s. 266.

* Prokrustian yatağı: konuklarının boylarını, yatağına uydurmak için çekip uzatan yada keserek kısaltan mitolojik eşkiyanın yatağı - çev.

içine gibi, Marksist bir kalıp içine zorlandığı anlamına gelmez. Bolşevikler öyle davransalardı, bu, yalnızca; doğmatizme, tembelliğe ve uyuşukluğa yer vermeyen yaratıcı bir bilim olarak Marksizme karşı düşmekle kalmaz, fakat (aynı zamanda) Rusya'da ve dünya üzerinde devrimin gelişimine de zarar verirdi.

Lenin tarafından yeni bir tarzda ortaya konulan sosyalist devrimin teorik ve pratik sorunlarından birini seçmek istiyoruz: bir yada birkaç ülkede sosyalizmin muzaffer (utkan) olmak olanağı.

Bu sorun (ve anmadığımız daha birçokları) Marksizmde yeni deyimdi (word). Emperyalist aşamasına girmiş olan kapitalizmin gelişiminin karakteri ve Rusya'nın ve uluslararası devrimci hareketin deneyimi ile ilgili (olarak) Lenin tarafından geliştirildi.

İkinci Enternasyonal ve Rus Menşevik liderlerinin bu görüşleri paylaşmadıkları bilinir. Dahası, onlar Lenin'i, Marksizmden sapmakla suçladılar. Ve sonuçta ne oldu? Lenin'in sosyalist devrim teorisi, çarpıcı bir şekilde, pratik tarafından doğrulandı. Eğer Lenin yeni fikirler öne sürmemiş olsaydı, eğer sosyalist devrim teorisini geliştirmemiş, fakat kendisini —zamanında tümüyle doğru, fakat yeni koşullarda eskimiş olan— sosyalizmin yalnızca yüksek ölçüde gelişmiş kapitalist ülkelerde ve bunların tümünde aynı anda kazanması olanağı hakkındaki Marksist kararlarla sınırlamış olsaydı, Rusya'daki (ve yalnızca Rusya'daki değil) işçi sınıfı hareketi ne olacaktı?

Açıkça, işçi sınıfı hareketi, karanlıkta el yordamıyla ilerlemek, içgüdüyle yolunu bulmak zorunda kalacaktı ve, kim bilir, 1917'de Rusya'da sosyalist devrimi başarmak tümüyle mümkün olacak mıydı? Bildiğimiz gibi, aynı dönem sırasında, işçi sınıfı partisinin reformistler tarafından yönetildiği Almanya, sosyalist devrimin utkusuna ulaşmak olanağını kullanamadı ve Alman proletaryası, gericiliğin ve Hitlerciliğin trajik onyılları boyunca yaşamak zorunda kaldı ve kapitalizm, (bu) ülkenin bir kesiminde hâlâ sarsılıp duruyor.

Şimdi, ideolojik karşıtlarımızın ikinci «savı»nı inceleyelim: Rusya'nın devrim yolunu seçmesi tarihsel olarak zorunlu muydu? Rusya'nın «demokratik yenilenmesi» için evrimci bazı yolları dikkate alan ideolojik karşıtlarımızla bir tartışmaya girmeye hiç gerek yoktur. Devrimi burjuva-demokratik bir yola geçirmek, (Menşeviklerin ve bazı başka oportünistlerin üzerinde ayak diredikleri) Batı'da devrimi beklemek ve utkan bir sonuca doğru onu yürütmek, ülkemiz çalışan halkının çıkarına mı olabilirdi?

Bu soruları yanıtlamak için, hem Rusya hem de uluslararası

sorunlar açısından yanaşılması gerekir. Bir an için, Ekim Devrimi'nin yer almadığını varsayalım. Bu durumda, ülkeyi ve halklarını bekleyen ne olacaktı? Bu sırada, Rusya, ekonomik ve sosyal çöküş sınırındaydı; daha güçlü emperyalist güçlerin bir sömürgesi olmak, yıkılmakla tehdit ediliyordu. Başka ülkeler deneyiminin gösterdiği gibi, bu, Rusya proletaryasının sömürücüler için köleleştirilmesinin sürdürülmesi olgusundan tümüyle ayrıdır.

Dünya tarihi açısından, Rusya'da olgunlaşan devrimi ertelemek, tüm uluslararası kurtuluş hareketine giderilmesi mümkün olmayan zarar verecekti. Dünya proletaryası, elverişli koşulları kullanmayı ve işçi sınıfını iktidarı eline almaya yönetmeyi başaramadığı için Bolşevikleri bağışlamayacaktı.

Özetlersek, ideolojik karşıtlarımızın savlarının tamamıyla temelsiz olduğu söylenebilir. Bu; ekonomik olarak Rusya'nın devrim için hazır olmadığı iddiaları, Bolşeviklerin Marksist teoriden ayrıldıkları yakınmaları ve, evrimci yol hakkındaki vaazlar kadar (o ölçüde) gerçektir.

Devrimi Başarıya Götüren Güçler Hakkında

Ekim Devrimi'nin eleştirilenleri, bunun, (halkın) yer almadığı ve halkın arzusuna karşı yürütülen «üstten darbe» olduğunu, proletarya diktatoryasının Bolşevikler tarafından zorla dayatıldığını iddia ederler. Bu, hiçbir şekilde, ideolojik düşmanlarımızın teorik depolarının yeni bir tezi değildir. Yukarıda adı anılan J. Dunn, Ekim Devrimi'nin yalnızca, bir grup entellektüelin bir darbesi olduğunu düşünür.³

Çağdaş anti-komünistler, iki önermeyi, yani, kitlelerin devrimde yer almadığını, onunla ilgilenmediklerini ve «yukarı»nın, yani, Bolşevik Partisinin kitlelerin çıkarına hareket etmediğini ve onlarla bağlı olmadığını «kanıtlamak» için Ekim Devrimi'nin «elitist» («seçkin») karakteri üzerine bu teze ihtiyaçları vardır. Ekim Devrimi deneyiminin iyi olmadığı ve Bolşevikler kadar, bu deneyimi propaganda eden kapitalist ülkelerdeki Komünistlerin de «Blankistler» ve suikastçiler oldukları ima ediliyor.

Aşağıdaki iki temel soruyu yanıtlamak, bu iddiaların sahtekar karakterini göstermeye yeter.

Birincisi: Bolşevikler, bir azınlığın devrimi başarıya götürebileceğini mi sandılar? Hayır, sanmadılar. Bütün stratejilerinde, (şu) öncülden hareket ettiler: «...Kazanmak için, kitlelerin sempatisine

³ J. Dunn, **Çağdaş Devrim. Politik Bir Görüngünün Çözümlemesine Bir Giriş**, s. 46.

sahip olmalıyız. Mutlak çoğunluk daima zorunlu değildir; fakat kazanmak ve iktidarda kalmak için zorunlu olan şey, yalnızca işçi sınıfının çoğunluğu değil, ... çalışan ve sömürülen kırsal nüfusun da çoğunluğudur.»⁴

İkincisi: çalışan halkın çoğunluğu Bolşevikleri destekledi mi? Kesinlikle destekledi. Çalışan halkın kitlesel katılımı açısından Oktobr Devrimi'nin eşi görülmedi. (Çalışan halkın) ezici çoğunluğu bunun içinde yer aldı; işçi sınıfının ve köylülüğün açık bir çoğunluğunun desteğini kazanmıştı. Bu yüzden, Lenin, Komintern'in kürsüsünden (şunu) açıklarken tümüyle haklıydı: «Rusya'da biz küçük bir partiydik, fakat ülkenin her yanından İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyetleri'nin çoğunluğu bize katılmıştı... Bu sıralarda en azından on milyon kişiyi bulan, aşağı-yukarı ordunun yarısı bizimle.»⁵

Büyük Oktobr Devrimi sırasında toplanan İkinci Sovyetler Kongresi'nin, Sovyet iktidarının kolektif yüksek organları olarak Tüm-Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ni ve Sovyet Hükümeti'ni kurmuş olduğunu hatırlatmak yararlı olabilir. Bu, S. Rusya'nın yasal hükümetiydi. Bu, aşağıdaki sayılardan görülebilir: İkinci Tüm-Rusya İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri Kongresi'nde Bolşevikler, 649 toplam (delegenin) 390'ını tarafından temsil ediliyordu, yani, onlar, sandalyelerin yüzde 60'na sahiptiler. Bunun yanısıra, Sosyalist-Devrimcilerden (esas olarak Sol olanlarından), bu küçük-burjuva köylü partisinden 160 delege vardı. Sol Sosyalist-Devrimciler, iktidarın Sovyetler'e geçişini desteklediler, Tüm-Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne ve sonra da, hükümete katıldılar. Sonuç olarak, bu partiler, Kongre'de vekillerin yüzde 84,7'si tarafından temsil ediliyordu.

1917 Oktobr'ında işçi sınıfı iktidarının kurulmasının «yasallığı»nı tartışan burjuva ideologların ve politikacıların «protestoları»nın gülünç olmasının nedeni budur. Komünistlerin iktidara gelmesinin yasallığı, nesnel-düşünen burjuva tarihçiler tarafından da teslim edilir.⁶

Devrimin itici güçlerinden söz ederken, ideolojik karşıtlarımı-

⁴ V. İ. Lenin, **Toplu Eserler**, c. 32, s. 476.

⁵ **Age**, c. 32, s. 471.

⁶ Bir Batı Alman burjuva tarihçisi olan H. von Rimscha, Oktobr Devrimi'nin, işçi -ve- köylü kitlelerinin isteğine karşı ve sırtı üzerinde yürütülmüş bir devlet darbesi olduğu görüşünü eleştirir ve onun, «kuşkusuz, kitleler tarafından desteklendiği»ni not eder. «Oktobr'da 'kitlenin kendisi' tarihi yaptı.» (Bkz. H. von Rimscha, «Probleme der russischen Revolution», **Neue politische literatur**, 1961, Nr. 3, ss. 209-211).

zın büyük değerinde saydıkları, başka partilerin katılmasıyla ilgili diğer bir çarpıtmayı unutamayız. Onlar, olgulara ters olarak, birçok komünist partilerin, emperyalistlere karşı olan başka Sol partilerin katılmasıyla ilgili program açıklamalarının sahtekarlık olduğunu kastederek, Bolşeviklerin başkalarıyla iktidarı paylaşmayı reddettiğini savunuyorlar. Gerçekte Bolşevikler, 1917'de ilk Sovyet Hükümeti'ne başka partiler temsilcilerinin katılmasına karşı durmadılar.

«Biz, bir koalisyon Sovyet Hükümeti istedik,» diye açıklıyordu Lenin. «Hiç kimseyi Sovyetlerden dışarda tutmadık.»⁷. Zaten not edildiği gibi, Sovyet iktidarının ilk yüksek organı, Tüm-Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Bolşeviklerden ayrı olarak, Sol-Sosyalist-Devrimcilerin de temsilcilerini içeriyordu. Halk Komiserleri Konseyi'nde Sol SD'lerin yedi temsilcisi vardı. Bu yüzden Bolşeviklerin Sol SD'lerle işbirliği, A. Peyrefitte'nin iddia ettiği gibi⁸, bir «masal», bir «efsane» değildi. Ve eğer, kendileriyle emekçi köylü kitlelerinin yollarını ayırmış olan Sol Sosyalist-Devrimciler, Leninci Parti ile bloku bırakmış, Sovyet iktidarına karşı, Bolşeviklere karşı silahlı bir isyan çıkarmış, kulakları destekleme konumuna girmiş ve onların çoğunluğu Sovyet iktidarının düşmanlarının yanında İç Savaş'ta yer almış (olmasalardı), Bolşevikler (onları) suçlamak zorunda kalmazdı. Ne de, Menşevikler, Sağ SD'ciler ve öteki küçük-burjuva gruplar İkinci Sovyetler Kongresi kararlarına uymayı reddettikleri, bunun dışına çıktıkları ve sosyalist devrime karşı açık bir mücadele başlattıkları zaman, Bolşevikler suçlamak zorundaydılar.

8. Parti Kongresine rapor veren Lenin (1919), Rusya'da özellikle güçlü ve kalabalık olan ve bütün ülkelerde bulunan küçük-burjuva demokrat partilere, bu unsurlara, tabakalara, gruplara ve sınıflara proletarya partisinin tutumunu belirlemenin, bütün gelecek devrimlerde son derece karmaşık ve zor bir görev olacağını ve hiçbir şekilde, bütün koşullarda ve bütün ülkelerde, küçük-burjuva unsurların sosyalizmin düşmanı olduğunu, nede olabileceğini yada olmak zorunda bulunduğunu söyledi.⁹

Kısaca özetleyelim. Büyük Oktobr Devrimi, «üst»ten, bir «elit» tarafından değil, çalışan halk kitleleri tarafından başarıldı. Oktobr Devrimi'nin bu özelliği, onun deneyiminin çeşitli yanlarının uluslararası önemini ve onun başka ülkelerde (de) uygulanma olanağını ifade eder.

⁷ Bkz. Lenin, *Toplu Eserler*, c. 26, s. 270.

⁸ *L'Humanite*, 14 Eylül 1972'den alınmıştır.

⁹ Bkz. V. İ. Lenin, *Toplu Eserler*, c. 29, s. 205.

Oktobr Devrimi'nin Özellikleri Eşsiz miydi?

Oktobr Devrimi'ni, çağdaş devrimlerle ortak hiçbir şeyi bulunmayan (bir devrim - çn) olarak tasvir etmek girişimleri, ideolojik karşıtlarımızın gözde bir kaynağıdır. Dünya bütünüyle farklılaşmıştır, diyorlar ve devrimler de tamamen farklı olacaktırlar. Kesinlikle, 20. yüzyıl kapitalizminin eşsiz gücüdür ki, 20. yüzyılın devrimini ortaya çıkaracaktır, diye yazıyor H. Marcuse. Bunun özellikleri, öncüllerinden, özellikle Rusya devriminden farklı olacaktır. ¹⁰ Benzer bir görüş Fransız sosyal-reformisti Ph. Bauchard tarafından, «Bir Devrim Araştırmasında Sendikalar» kitabında ifade edilir. Ona göre, bilimsel ve teknolojik devrim, sosyalist bir devrimi gereksiz kılarak, geçerken, sosyal sorunları çözüyor ¹¹

Büyük Oktobr Devrimi'nin özelliklerinin «eşsizliğini» kanıtlamak için (öne sürülen - çn) bu tür savlar, esas olarak, proletaryanın, kapitalizmin mezar-kazıcısı olarak tarihsel misyonunu terk etmiş olduğunu ve bu yüzden, mücadelesinin strateji ve taktiğini değiştirmenin zorunlu olduğunu kanıtlamayı amaçlamaktadır. Tahrifatçıların gördüğü üzere, Batı ülkelerindeki proletarya, zincirlerinden başka yitirecek hiçbir şeyi olmayan Marksçı proletaryaya yalnızca çok uzaktan benzemektedir. H. Marcuse'ye göre, işçi sınıfı, ücret için çalışanlar, kitlesine batmıştır ve bu yüzden, 18. ve 19. yüzyıllarda sermaye ve emek arasındaki ilişkiler tarafından yaratılan kitlenin temeli, tekelci sermayenin metropollerinde pek mevcut değildir ¹². Bu görüşe göre, Proletaryanın, iddia edildiği üzere geri, cahil ve böylelikle kolayca isyana «itildiği» zaman, Rusya'daki 1917 Oktobr Devrimi sırasında sahip olduğu devrimci niteliklere pek de sahip olmadığı söylenir.

Gerçekte böyle midir? Hayır, değildir.

İlk olarak, Rusya proletaryası hiçbir şekilde geri değildi. Güçlü, sınıf-bilinçli, güçlü bir devrimci potansiyel ile örgütlenmiş bir sınıftı. Geniş sanayi merkezlerinde fevkalade yüksek derecedeki yoğunlaşması, onun kaynaşmasına neden oldu. O, «pek genç, fakat çağdaş, geniş-ölçekli bir makine sanayisi tarafından onyıllardır eğitilmiş»ti. ¹³

Görece küçük sayısal gücü ve birlikleşme (unionization) derecesinin ve okuryazarlık oranının düşüklüğü, vb. gibi Rusya proletaryasının zayıflıkları, olumlu özellikleri bunları karşıladığı için,

¹⁰ Bkz. *The New York Times*, 7 Ağustos 1972.

¹¹ Bkz. Ph. Bauchard, *Les syndicats en quiete revolution*.

¹² Bkz. *The New York Times*, 7 Ağustos 1972.

¹³ V. İ. Lenin, *Toplu Eserler*, c. 32, s. 455.

bu koşullarda büyük önemde olamazdı. Sonuç olarak, Bolşevik Partisi tarafından başı-çekilen ve geniş çalışan halk kitlelerini yöneten proletarya kazandı. İşçi sınıfı, Oktobr Devrimi'ni izleyen ve proletarya diktatoryasının zaferine yol açan, başka ülkelerdeki devrimlerde de esas devrimci güçtü.

Bugün için durum böyle olmaktadır. Fakat belki, dinamik evremiz, farklı çıkarılara, farklı bir psikolojiye sahip, farklı perspektifler taşıyan niteliksel olarak yeni bir proletarya ortaya çıkarmıştır? Belki proletarya gerçekten, burjuva sosyologlarının iddia ettikleri gibi, küçük burjuva oluyor? Veya, son olarak, belki reformistler ve «Sol» revizyonistler, kol işçilerinin sayısında bir azalmayı not ederek, işçi sınıfının «sosyal rolünü yitirmiş olduğu» sonucuna varırlar ve bu rolü aydınlara atfederlerken haklıdırlar?

Gerçekten, bugünkü işçi sınıfı, genel olarak, daha iyi örgütlü ve eğitilmiştir; bazı gelişmiş kapitalist ülkelerde, daha yüksek yaşama standartına ulaşmayı becermiştir; gereksinimleri değişmiştir. Yapısı daha karmaşık olmuştur; işçi sınıfı tarafından yapılan iş'te giderek artan bir tarzda daha büyük zihni-çalışma oranı vardır. Bununla birlikte, bütün bu değişiklikler, esas şeyi —toplum yaşamının ekonomik ve başka alanlarında proletaryanın rolünü, emek ve sermaye arasındaki derin çelişkiyi ve işçi sınıfının sosyal değişiklik için çabalamasını —etkilememiştir.

Bugün de, işçi sınıfı, tekelci iktidarın baş düşmanı olarak kalıyor; safları artıyor ve o, daha ve daha fazla bağlaştığı yanına kazanıyor. Proletarya şimdi de, devrimci hareketteki yönetici yeri işgal ediyor. Bu, onun mücadelesinin karakterinden, biçiminden ve metodlarından, eylemlerinin militanlığından bellidir.

Sonuç olarak, bugün, aynı Oktobr Devrimi döneminde olduğu gibi, işçi sınıfı, sermayenin boyunduruğundan emeği kurtarmak için tarihin saptadığı sınıf olarak kalıyor. Ve bu yüzden, bu misyonu başarıyla tamamlamakta, Rusya proletaryasının deneyimi, onun bazı özgüllüklerine karşın, geniş uluslararası önemde olmaya devam ediyor.

Batı'daki işçi sınıfı için, iktidarı devrimci bir yoldan almanın, Rusya'da olduğundan çok daha zor olduğu iddiasına dikkat çekmek gerekir. Batı'daki sahtekarlar, Lenin'in çalışmasından bağlantısızca aldıkları amıştırmalarla (atıflarla) kendi iddialarını arkalarken pek gayretkeş oldukları için, Lenin'in (şu) açıklamasını anmaya alışmışlardır : «...dünya sosyalist devrimi, Rusya'da başlayan devrim kadar, ileri ülkelerde kolayca başlayamaz...»¹⁴

¹⁴ V. İ. Lenin, **Toplu Eserler**, c. 27, s. 98.

Bundan çıkarılan sonuçlar nelerdir?

Kapitalist dünya işçi sınıfı, devrim için çaba göstermemelidir. «Halk kapitalizmi», «sanayi-sonrası toplum» ve «teknotronik devir» çağında kapitalizm evrime ve dönüşüme (transmütasyona) uğradığı ve devrim için bütün nedenlerin «ortadan kalkmış» olduğu için, ne olursa olsun, böyledir.

İdeolojik karşıtlarımızın zihnini değiştirmeye çalışmak boşuna zaman (yitirmek) olacaktır. Yarım yüzyıldan fazla bir zaman önce belirli bir tarzda söylenmiş olan, Batı'da devrimin başlamasının güçlüğü hakkındaki Lenin'in sözleri, günümüz koşullarında yürürlükte (gibi), dogmatik olarak söyleniyor.

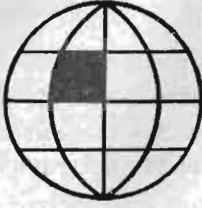
Elbette, şimdi de, Batı'da bir devrime girişmek kolay şey değildir. Fakat kapitalizmin kalelerindeki işçi sınıfının ve öteki anti-tekel güçlerin muazzam bir şekilde artmış olduğu, anti-emperyalist mücadelede belirleyici güç olan dünya sosyalist sisteminin var olduğu ve güç kazandığı ve ulusal kurtuluş hareketinin geniş bir ölçüde yayıldığı bir olgu değil midir? Bütün bunlar, iktidar için proletaryanın devrimci mücadelesini kolaylaştırıyor.

Burjuva ve revizyonist ideologların, boş yere, Oktobr Devrimi'nin deneyimini küçümsemeye çabaladıkları ana yönleri inceledik. Fakat istedikleri kadar çabalasınlar, ideolojik karşıtlarımız, 1917 Oktobr Devrimi'nin, tarihin mantıklı bir gelişimi olduğu, onun, sosyalist devrim yasalarına uygun olarak geliştiği, «proletarya devriminin genel akışı(nın) dünyanın her yanında aynı olduğu»¹⁵ olgusunu reddedemeyeceklerdir.

Oktobr ve başka devrimlerin deneyimi ve dersleri, dünya komünist hareketinin, sosyalizmin zaferi için mücadelede işçi sınıfı ve tüm çalışan halkın iktidarı için mücadelede genel ile özeli kaynaştırabilen her Marksist-Leninist partinin stratejisinin temelini oluşturur.

TÜSTAV

¹⁵ V. İ. Lenin, **Toplu Eserler**, c. 28, s. 470.

dünya işçi sınıfı partileri üzerine bilgiler

ÇEKOSLOVAKYA KOMÜNİST PARTİSİ :

Çekoslovakya Sosyal-Demokrat Parti'sinin sol kanadının 15 Mayıs 1921'de toplanan On-dördüncü Kongresinde kurulmuştur. Çekoslovakya Komünist Parti'sinin kuruluş tarihi bu kongre olmaktadır.

Çekoslovakya Komünist Parti'sinin, 1 Ocak 1973'te, 1.124.003 üyesi ve aday üyesi bulunmaktaydı.

Parti örgütünün kuruluş ve eyleminin temel ilkesi, demokratik merkeziyetçiliktir. Parti örgütlerinin kuruluş ilkesi, bölgelere ve üretim alanlarına göre belirlenmiştir. Parti taban örgütleri, üyelerin iş ve ikâmet yerlerinde oluşturulur ve bu örgütler mahalle (yada semt) ve bölge örgütlerinde gruplanırlar.

Parti'nin, son duruma göre, 41.931 taban örgütü, 126 mahalle (yada semt) ve 12 de bölge örgütü bulunmaktadır.

En yüksek Parti organı Kongredir. Kongre beş yılda bir toplanır; Merkez Komitesini, Merkez Kontrol ve Denetleme Komisyonlarını seçer.

Merkez Komitesi, Merkez Ko-

mitesinin toplantıları arasındaki dönemde Parti çalışmalarını yürüten Prezidyum'u; uygulanmaya konulmuş görevleri ve varılan kararların uygulanmasını gerçekleştiren Sekreteryayı; Merkez Komitesi sekreterlerini, seçer.

Slovakya Komünist Parti'si, Çekoslovakya Komünist Parti'sinin Slovakya'daki yerel örgütüdür. Slovakya Komünist Parti'sinin de en yüksek organı Kongre'dir. Slovakya Komünist Parti'si Merkez Komitesi, Kongreler arasındaki dönemde yönetim işlevlerini yürütür.

Mahalle (yada semt) ve bölge örgütlerinin yüksek organı, bu mahalle ve bölge örgütlerini seçen konferans olmaktadır. Taban örgütü komitesini seçen hesap verme-seçim toplantıları da, taban örgütünün yüksek organıdır.

Çekoslovakya Komünist Parti'sinin, 1 Ocak 1973'teki sosyal yapısı (% olarak) :

İşçiler (emekliler de dahil	44,1
Kooperatif köylüleri ...	4,7
Aydınlar	31,6
Ötekiler	19,6

Üyelerin % 68,9'u, Parti çalışmalarına işçi olarak başlamışlardır. Parti üyeleri içinde kadınların oranı % 28,1'dir. Üyelerin yaklaşık olarak yarısı, 40 yaşından küçüktür. Üyelerin ve aday üyelerin % 46'sı, maddi üretim alanında; geri kalanı bilim, kültür, eğitim, v.d. alanlarında çalışmaktadırlar.

Parti'nin ulusal yapısı, Çekoslovakya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin ulusal bünyesini yansıtmaktadır (% olarak) :

Çekler	74,6
Slovaklar	21,9
Macarlar	2,2
Ukranyalılar ve Ruslar	0,8
Polonyalılar	0,4
Almanlar	0,1

PARTİ BASINI :

RUDE PRAVO (Kızıl Gerçek) : Parti Merkez Komitesi'nin organı olup, günlük gazetedir. 21 Eylül 1920'de kurulmuştur. 850 bin adet basılmaktadır. Cumartesi günleri ise, 1 milyon 80 bin adet basılır.

JIVOT STRANİ (Parti Yaşamı) : Parti Merkez Komitesi organı, dergidir. Ayda iki kez yayınlanır.

NOVA MISL (Yeni Düşünce) : Parti Merkez Komitesi'nin teorik ve siyasal organıdır. Aylıktır.

TRİBUNA (Tribün) : Parti Merkez Komite'sinin ideolojik ve

siyasal sorunlar üzerindeki haftalık dergisidir.

TBORBA (Yaratış) : Parti Merkez Komite'sinin politika, kültür ve bilim sorunları üzerindeki haftalık dergisidir.

PRAVDA (Gerçek) : Slovakya Komünist Parti'sinin, Slovakça dilinde yayınlanan günlük gazetesidir.

UJ SZO (Yeni Söz) : Slovakya Komünist Parti'sinin Macarca dilinde yayınlanan günlük gazetesidir.

Bölgelerde, bölge komitelerinin organları olarak günlük gazeteler; mahalle (yada semt)lerde mahalle komitelerinin ve mahalle ulusal komitelerinin organı olarak mahalle gazeteleri yayınlanmaktadır. Bundan da başka, 270 adet işletme ve fabrikada, Parti'nin yönettiği yüksek tirajlı gazeteler çıkarılmaktadır.

PARTİNİN TEORİ VE ÖĞRENİM MERKEZLERİ :

Çekoslovakya Komünist Parti'si Merkez Komite'si Yüksek Parti Okulu, Parti Merkez Komite'sine bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü.

ÜRÜN KOMÜNİST PARTİSİ:

1943 yılında, Ulusal Kurtuluş Birliği ismiyle kurulmuştur. Bu örgütün kurucularının çoğunluğu, Filistin Komünist Parti'si üyesiydiler. 1951 Eylül ayında,

Birlik, Ürdün Komünist Partisi ismini almıştır. 1948'ten itibaren terör, Parti üzerinde yoğunlaşmış ve Parti hakkında kovuşturmalar uygulanmıştır. Basıkı, 1951'de, komünizme karşı mücadele yasası kabul edildikten sonra, özellikle acımasız bir hal almıştır.

Parti, Arap ülkelerine karşı İsrail saldırısının olduğu dönemde (Haziran 1967), Ürdün'deki anti-emperyalist ve demokratik hareketin güçlenmesini, hapsedilmiş olan bütün Ürdünlü komünistlerin özgürlüğe kavuşmalarını sağlamıştır. Parti, yarı-legalite koşullarında çalışmaya başlamıştır.

1967 Temmuzunda yapılan Merkez Komitesi toplantısı, İsrail saldırısının sonuçlarının ortadan kaldırılması, emperyalizme ve yerel gericiliğe karşı mücadelenin temel doğrultularını belirleyen geçici bir program kabul etmiştir. Bu programda saptanan temel görev, İsrail saldırısına karşı Ürdün halkının çabalarını seferber etmeye yetenekli bir ulusal koalisyon hükümetinin yaratılması olmaktadır.

1970 Nisanında toplanan Parti Konferansı, geçici programın doğrultusunu onaylamış, Yakın-Doğu'daki krizin çözümlenmesi için barışçı siyasi mücadelenin silahlı mücadele ile birlikte yürütülmesi lehinde tavrını belirlemiştir. Konferans, Parti'nin örgütlenme çalışmaları üzerinde dikkatle durmuş, yönetici organlarını seçmiştir.

1973 Ağustosunda, Parti, işgal edilmiş toprakların diğer yurtsever güçleri ile beraber hareket ederek, işgal edilmiş topraklardaki «Filistin Ulusal Cephesi»nin oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu cephenin amacı, işgal edilmiş topraklardaki halk mücadelesini yönetmektir.

PARTİ BASINI :

AL-JAMAHİR (KİTLELER): Ürdün'de dağıtılan gizli gazetedir. Ayda bir yada iki kez yayınlanır.

AL-WATAN (VATAN) : İşgal edilmiş topraklarda dağıtılan gizli gazetedir. Ayda bir yada iki kez yayınlanır.

AL-HAKİKA (GERÇEK) : Teorik ve siyasal aylık organdır; biri Ürdün için, diğeri ise işgal edilmiş topraklar için olmak üzere iki yayını vardır.

PORTEKİZ KOMÜNİST PARTİSİ (*)

1921 Martında kurulan Portekiz Komünist Partisi, ülkede faşist diktatörlüğü kuran 1926 yılındaki askeri darbeden beri, illegal durumdadır.

* Portekiz Komünist Partisi hakkındaki bu yazı, faşist rejimin yıkılmasından önce, Nouvelle Revue Internationale dergisinde yayınlanmıştır.

Taban örgütleri (hücreler) işletmelerde, büyük toprak mülklerinde, kırsalalarda ve öğretim kurumlarında örgütlenmiştir. Bazı durumlarda, farklı işletmelerdeki ve kuruluşlardaki Parti üyelerini gruplandıran sokak hücreleri örgütlenir. Hücreler, gruplar olarak bölünür. İlegalite koşullarında, bu gruplar az sayıda üyeden oluşur.

Kongre, Parti'nin en yüksek organıdır. 1926'dan önce iki Kongre legal koşullar altında; 1926'dan sonra da dört Kongre illegal koşullar altında toplanmıştır. 1965'te yapılan Altıncı Kongre, yeni bir Parti programını onaylamış ve tüzüklerde değişiklikler yapmıştır.

Kongre, kongre aralıklarında Parti'nin çalışmalarını yürüten Merkez Komitesini seçer. Merkez Komitesi, sekreteryayı ve merkezi yönetimin diğer yürütme organlarını seçer.

İlegal çalışma koşulları nedeniyle, bölgelerin ve illerin yönetim organlarının katı örgüt semaları yoktur.

Parti'nin emekçi gençlik, öğrenci gençlik, askeri ve diğer örgütleri vardır.

1973'te yapılan sayıma göre, Parti üyelerinin % 57'si işçi ve memurlardan oluşmakta; üyelerin % 59'unun yaşı otuzdan küçük, % 8'inin ise elli yaşından büyük bulunmakta; kadınlar, Parti üyelerinin % 20'sini oluşturmaktadırlar.

PARTİ BASINI :

AVANTE (İleri) : Parti'nin merkez organıdır. Ayda bir ya da iki kez yayınlanır**. 1931'de illegalite içinde kurulmuştur. Otuz yıldan beri hiç kesintisiz yayınlanmaktadır.

O MİLİTANTE (Milan) : Merkez Komite'sinin teorik bülteni olup, iki ayda bir yayınlanır.

A TERRA (Toprak) : Küçük köylülük için yayınlanan gazetedir.

O TEXTİL (Tekstil İşçisi) : Tekstil işçileri için yayınlanan gazetedir.

UEC : Komünist Öğrenciler Birliğinin organıdır.

Diğer yayın organları düzensiz olarak yayınlanmaktadır. örneğin, **O CAMPONES** (Köylü) tarım proletaryası için yayınlanmaktadır. Parti'nin kendi yayınevi vardır : **EDİCOS AVANTE** Parti'nin bütün yayınları ve basını ülkedeki gizli matbaalarda basılmaktadır.

Parti'nin aynı zamanda gizli bir radyo istasyonu vardır: **RADIO PORTUGAL LIVRE** (ÖZGÜR PORTEKİZ RADYOSU).

** Parti'nin merkez organı **Avante**, 17 Mayıs 1974'te, haftalık olarak legal yayına geçmiştir.

PORTEKİZ KOMÜNİST PARTİSİNİN 50 YILI *

Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) döneminde Portekiz işçi sınıfı içinde anarko-sendikalistlerin ağırlıklı bir etkisi vardı. Sosyalist Partinin etkisi çok sınırlıydı. İşçi sınıfı hareketinin evrimi, işçi sınıfı hareketinin birçok yöneticisinin savaş içinde takındıkları şoven tavır, sosyalistlerin burjuvaziye boyun eğmeleri ve anarşist örgütlerin mücadele yöntemlerinin etkisizliği, proletaryanın bağımsız bir partisinin, devrimci öncü gücünün yaratılmasının objektif bir zorunluluk olduğunu belirlemişti. Bu bilinçlenmede, Ekim Devriminin ağırlıklı bir etkisi olmuş, Ekim Devrimini geniş bir destekleme hareketi gelişmiş ve 1919 yılında bir yandan **Kızıl Bayrak** haftalık dergisi yayına geçerken aynı zamanda bir Portekiz Maksimalist (Bolşevik) Federasyonu kurulmuştu. Devrimci bir partinin yaratılması inisiyatifi, işte bu anarko-sendikalist çevrelerin en aydın kesimleri içinde ortaya çıkmış ve 1920 yılının sonlarında Lizbon'da bir dizi toplantı yapılmıştı.

Aynı yılın 28 Aralık günü Portekiz Komünist Partisi adı ve bir siyasi program kabul edilmiştir. İlk yönetim organları ise 6 Mart 1921'de seçilmiş; yine bu yıl içinde, yeni Parti'nin ilk yayını olan **Komünist** yayınlanmaya başlamıştır. Portekiz Komünist Partisi, 1922 yılında Komünist Enternasyonal'e katılmıştır. İlk kongre ise, Parti'nin üye sayısının daha henüz yaklaşık olarak beş yüzü bulduğu bir dönemde yapılmış, José Carlos Rates genel sekreter olmuştur. Anarşistler tarafından yönetilen ve o zamanlar yüz yirmi bin üyesi olan C.G.T. sendikalar konfederasyonu içinde komünistler, metalürji, inşaat ve denizcilik bölümlerinde yönetici mevkiler elde etmişlerdir.

İkinci Kongre, askeri darbenin yapıldığı 1926 Mayıs ayında toplanmıştır. Sayısal ve fakat aynı zamanda ideolojik olarak ta çok zayıf olan Portekiz Komünist Partisi, bu duruma karşı çıkabilecek güçte değildir ve işçi sınıfı üzerindeki baskı çarçabuk zincirlerinden boşanmıştır. Parti ve C.G.T. 1927 yılında kesin olarak kapatılmıştır. Portekiz Komünist Partisi'nin kısa süreli legal yaşamı böylece sona ermektedir. Bir çok Parti örgütü ortalıktan silinmiş, Parti yayını son bulmuş, bir çok yönetici de mücadeleyi terketmiştir.

Merkez Komitesinin sadece üç üyesi kalmıştır. İşte, bu güç koşullar içinde bir kaç yönetici, Parti'yi tekrar ayağa kaldırmayı denemişlerdir. Tersane sendikasının delegesi olarak 1927 yılından

* Bu yazının kaynağı Avante'nin, No: 2, 24 Mayıs 1974 sayısıdır.

beri S.S.C.B.'de bulunan Bento Gonçalves, 1928 yılında Parti'ye üye olmuştur. Bu kişi, büyük prestiji olan bir sendika yöneticisi, bir metalürji işçisidir; Parti'nin örgütleyicisi olarak tayin edici bir rol oynayacaktır.

1929 Nisan ayında, Parti'nin sadece 29 üyesi kalmıştır. Bunların içinden 14'ü toplanırlar ve B. Gonçalves hemen genel sekreterliğe getirilir; örgüt gelişmeye başlar, bir kadrolar okulu kurulur; 15 Şubat 1931'de, Parti'nin yayın organı olarak **Avante**'nin ilk gizli sayısı çıkar. Komünistler sendikal hareket içinde yavaş yavaş birinci plana geçerler. Parti, artık ordu içinde (ORE) ve deniz kuvvetlerinde (ORA) askeri örgütlerine sahiptir; Komünist Gençler Federasyonu gelişir; 1934 yılından itibaren Alvaro Cunhal bu Federasyonun genel sekreteri olacaktır. Diğer başka gizli örgütler oluşturulur. 1931 - 1932 yıllarından başlayarak, inşaat, gemi şantiyeleri, deniz ve cam sanayisinde önemli grevler olur. 1 Mayıs 1932'de Lizbon'da bir gösteri yürüyüşü tertiplenir.

Komünistler, aynı zamanda öğrenci hareketi içinde de sorumluluklar almaktadırlar. Hükümet, sendikaların faşistleştirilmesi ile ilgili kararnameyi çıkardığında, **Marinha Grande** işçileri 18 Ocak 1934'te ayaklanırlar ve kenti işgal ederler. Parti, güçler ilişkisini hatalı saptadığını ve o güne kadar kendi örgüt bünyesinde bile anarko-sendikalizmin etkisinin olduğunu açığa vuran bir karar alarak, devrimci genel grev çağrısında bulunur. Fakat işlenen hatalar ne olursa olsun, asıl önemli olan, bu andan sonra, komünistlerin, Portekiz işçi sınıfı hareketinin başına geçmiş olmaları olmaktadır. 18 Ocak ayaklanmasından sonra baskı iki misli artar, bir çok yönetici katledilir ve sürgüne gönderilir.

Komünist Enternasyonal'in Yedinci Kongresinden dönüşte, 1935 Kasımında, Bento Gonçalves ve merkez komitesi sekreteryasının diğer iki üyesi de tutuklanırlar. Böylece merkez komitesi artık yokolmaktadır, bütün yönetim en temel unsurlarından yoksun kalmaktadır. 1936 Nisanında bir kadrolar toplantısı yeni bir merkez komitesi ve yeni bir sekreteryaya oluşturur. Alvaro Cunhal artık merkez komitesi üyesidir.

Salazarist yönetimin 1936 Temmuzunda Cumhuriyet yönetimine karşı ayaklanan İspanyol faşistlerine yardım etmesine karşı Parti etkin bir mücadele sürdürür. Birçok militan İspanya'da ölecektir. Eylül ayında Parti'nin donanma içindeki özel örgütü, iki torpido-botun denizcilerinin ayaklanmasını yönetir. Portekiz faşizmi de baskısını giderek arttırmaktadır; ve Yeşil Burun adalarında Tarrafal toplama kampı açılır (Bento Gonçalves 1942 yılında burada ölecektir). 1936-1939 yılları arasında Parti'nin bütün yöne-

tim kurulları birbiri ardısına tutuklanır: polisın ajanları Parti içine girmeye ve **Avante**'nin matbaasını keşfetmeye muvaffak olmuşlardır. Avante 1941 Ağustos ayına kadar, iki yıl süreyle yayınlanamıyacaktır. Hatalı eylem yöntemlerinin sürekliliğine rağmen, 1940-1941 yıllarında bütün örgüt yeniden oluşturulur. 1942 yılından sonra, sekreteryaya görevi Alvaro Cunhal, J. Gregorio ve M. Guedes tarafından yürütülecektir.

Örgüt, kitle mücadeleleri ile Parti yapılandırmasının sıkı ilişkisi temeli üzerinde hızla yaygınlaşır. 1942 Ekim-Kasım, 1943 Temmuz-Ağustos, Mayıs 1944 büyük grevleri ve daha bir çok eylem, Portekiz Komünist Parti'sinin organik güçlenmesinin hem bir belirtisi hem de bir etkenidir.

Parti'nin Üçüncü Kongresi 1943 Kasımında yapılmıştır. Cunhal Kongreye «Ekmek, Özgürlük ve Bağımsızlık İçin Mücadelede Portekiz Ulusunun Birliği» adlı bir rapor verir. 1945 yılında Parti, yarı-legal bir kitle örgütü olan Demokratik Birlik Hareketi'nin yaratılmasına girişir. Anti-faşistlerin çoğunluğunu bir araya getiren bu örgüt, faşist «seçimler»in sağladığı olanaklardan yararlanmakta dahil olmak üzere, yıllar boyunca bir çok siyasi kampanyayı gerçekleştirmiştir. Komünistlerin etkisi aynı zamanda bir çok «sendika»da da yaygınlaşmaktadır. Salazar rejimi her zaman olduğu gibi bütün bunlara terör ve baskı ile cevap verir; bir çok militan katledilir, tutuklanır, fakat, Parti, bundan böyle, darbeleirin kendisini felce uğratamayacağı kadar güçlüdür.

1946 yılı yazında Parti'nin Dördüncü Kongresi toplanır; Kongre de ikisi Cunhal'ın olmak üzere bir çok rapor dinlenir. Kongre, özellikle kırsal alanlar başta olmak üzere üye sayısında en büyük artışın kaydedildiğini saptar. Bunun üzerine, Kongre'de, **Köylü** adlı bir yayın çıkarılması kararı verilir. Ayrıca, üye sayısı yirmibine kadar yükselecek olan bir Gençliğin Demokratik Birliği Hareketi oluşturulur. 1949 yılında, Cumhurbaşkanlığı seçimi için demokrat aday Norton de Matos'un adaylığı bir bütün olarak desteklenir. Bu kampanya esnasında çok büyük kitle yoğunlaşmaları olur.

Soğuk harp, anti-kömünizmin zincirinden boşanması, anti-faşist birlikte kopukluk, Avrupa'nın geri kalan bölümüne göre Portekiz'de belli bir tarihsel aykırılıkla beraber etkisini gösterir. Bununla beraber, 1949 yılında bizzat baskının arttığı dönemde, bu durumun kötü etkilerini hissettirmesi son bulur. 1949 Martında, A. Cunhal ve sekreteryanın bir diğer üyesi tutuklanırlar. Portekiz Komünist Partisi'nin basın sorumlusu öldürülür ve diğer bir çok yönetici de faşistlerin ellerine düşer. Fakat yeni kadrolar boşalan safları doldurur, Parti örgütleri, darbeler altında kırılmadan eğilirler. 1951

yılında profesör Rui Gomes'in Cumhurbaşkanlığı adaylığı için yürütülen geniş bir siyasi kampanya önemli bir kitle çalışmasına olanak sağlar. Önemli grevler gerçekleştirilir: 1952'de, 1954'te Güney köylülerinin, 1955-1957 denizci-balıkçıların grevleri... Öğrenci hareketi de 1956 yılında büyük mücadeleler ile belirlenir.

Parti'nin Beşinci Kongresi 1957 yılında toplanır. Bu Kongrede bir program, yeni Parti tüzüğü vede sömürge halklarının «acil ve tam bağımsızlığa» hakları olduğunu belirten bir bildiri kabul edilir.

Bu dönemde A. Cunhal, büyük önemi olan bir teorik eseri hapis-te yazacaktır: **Portekiz'de Toprak Sorunu**. Cunhal bu eserde, ülkesinin kırsal alanlarında varolan üretim ilişkilerini, özellikle de kapitalist üretim ilişkilerinin hakimiyetini ve bunların karakteristiklerini aydınlatmıştır. Cunhal, kitabında; faşizmin, küçük üreticilerin yoksullaşmasına, proleterleşmesine, kırlarda işsizliğin büyümesine (dış göçler bunun bir sonucudur) yol açarak, bir toprak reformunu gerçekleştirecek sosyal ve siyasal bir devrimi daha ivedi kılacak biçimde, tarımda kapitalist üretim ilişkilerinin gelişmesini hızlandırdığını açıklamıştır.

1958 «seçimleri» sırasında, demokratik güçler tarafından desteklenen H. Delgado'nun adaylığı için örgütlenen kampanya yüzbinlerce kişiyi sokaklara döker.

3 Ocak 1960'da, Parti, Peniche hapisanesinden bir çok yöneticinin ve bu arada A. Cunhal'ın kaçmalarını sağlayarak büyük bir zafer elde eder.

1961 Şubatında Angola halkının silahlı mücadelesinin başlaması ve bunu az sonra Gine ve Mozambik halklarının mücadelesinin takip etmesi, Portekiz sömürgeci rejiminde keskin bir krizin patlak vermesine yol açmıştır. Sömürgelerin özgürlük hareketlerine çok yakından bağlı olan Portekiz Komünist Parti'si, sömürge savaşlarına karşı etkin bir mücadele sürdürür; bir yandan genç komünistleri orduda kalarak ordu içinde siyasi çalışmayı geliştirmeye, aynı zamanda da genç askerleri, askerden kaçarak savaşı kitlesel olarak reddetmeye çağırır.

1961 Martında, merkez komitesi, 1956-1959 yıllarındaki çalışmalarını özeleştirisel bir tarzda inceler, yeni bir program hazırlama kararı alır ve A. Cunhal genel sekreterliğe getirilir. İncelenen bu dönem, «rejimin barışçıl yoldan çökmesi»ni hedefliyen bir sağ sapma dönemi olmuştur. 1961-1962 yılları da, 1 Mayıs 1962'deki gösterilen ve grevlerle zirvesine ulaşan büyük kitle hareketlerinin-siyasal, sendikal ve öğrenci hareketleri-geliştiği yıllar olmuştur. Bununla beraber baskı devam etmektedir; her düzeyden bir çok yönetici faşist-

lerin eline düşer, bu durum da deneyersiz kadroların olgunlaşmaya vakit bulamadan önemli görevleri yükümlenmelerini zorunlu kılar. Fakat 1962'den 1967'ye kadar süren geri çekiliş döneminde de önemli sosyal ve siyasal mücadeleler sürdürülür. Bu gelişmelere paralel olarak parti içinde geniş tartışmalar olur ve bu, 1964 yılında merkez komitesinin toplanmasıyla sonuçlanır. Bu toplantıda, A. Cunhal'ın «Zaferin Yolu» adlı önemli bir raporu ile, Parti'nin 1965'deki Altıncı Kongresi üzerine hazırladığı bir rapor tartışılır. 1965'deki Altıncı Kongre'de de en önemli rapor A. Cunhal'ın raporudur; A. Cunhal, bu raporunda, Parti'nin çalışmalarının genel bir düzeltilişini somutlaştırmıştır; Cunhal'ın bu raporunun ürünleri sonraki yıllarda alınacaktır. Bu Kongre, bugün de Portekiz Komünist Parti'sinin programı olan bir programı kabul etmiştir.

1967 ve 1968 yılları, işçi sınıfının, köylülerin ve öğrencilerin sosyal hareketlerinin yeni bir hızlanışı ile belirlenir. Ağır hasta olan Salazar'ın çekilmesi ve iktidara, onun yerini dolduran Marcelo Caetano'nun gelmesi, Parti'nin sözle ve yazıyla mücadele etmek zorunda kaldığı liberal hayalleri canlandırır.

1969'da, komünistler, sendikaları büyük mücadelelere iteleyerek sendikalar içinde ilerlerler, birlikçi ve yarı-legal Demokratik Seçim Komisyonları Hareketi'nin (CDE) oluşturulmasında tâyin edici bir rol oynarlar, genel af lehinde etkin bir mücadele yürütürler, sömürge savaşına karşı mücadelelerini güçlendirirler. Askerlerin ve subayların ordudan kaçışları ve ordu içinde çeşitli haklar elde etme mücadelesi ve siyasal mücadele bir kitle olgusu haline geldiğinde komünistler, faşizmin sömürge savaşını sabote eden Devrimci Ordu Eylem'ini oluştururlar.

Birleşmiş, sağlıklı, sağlam bir örgüt olarak, Portekiz Komünist Parti'si, CDE'lere katılan sol ve demokrat hristiyanların yanında geniş bir birlikçi savaş yürütür, 1973'te, Sosyalist Parti'si ile beraber bir seçim bildirisi imzalar, halkla her gün daha fazla bütünleşir. 25 Nisan 1974'te faşizmin devrilmesini hızlandıracak subay ve asker hareketleri patlak verdiğinde, Parti, böylece hazırlıksız yakanmaz ve işçi sınıfının, çalışanların örgütleyicisi rolünü ilk günden itibaren oynamaya başlar. Gizlilikten çıkan militanları, kadroları—daha henüz az sayıda olan bu militan ve kadrolar, kendilerini bekleyen çok büyük görevlere göğüs germişlerdir—halkın başında yerlerini alırlar.

DÜZELTME

16. sayıda önemli bazı dizgi yanlışlıkları olmuştur. Düzeltir, özür dileriz.

Doğruları şöyledir :

Sayfa: 6, 5. paragraf, 5. satır :
...da belirttiğimiz diğer temel özelliğini de...

Sayfa: 6, 6. paragraf, 4. satır:
...bul ve İzmir hariç büyük ölçüde...

Sayfa: 7, son paragraf:
Şimdi, savaşta yer alan bu toplumsal...

Sayfa: 9, son paragraf :
«Kısmi azâmı askeri ümera...

Sayfa: 10, 3. paragraf, son satır:
olarak sömürü sistemini idame ettirme...

Sayfa: 15, 11. paragraf, 1. satır:
Kongre Başkanı Hacim Muhittin...

Sayfa: 19, 3. paragraf, 2. satır :
silinmesi olarak vücut bulmamalı, fakat,

Sayfa: 20, 2. paragraf, 4. satır :
hakim sınıfları bu seferberliği kabul...

Sayfa: 33, 2. paragraf, 3. satır :
...gereksinimlere cevap verebilirlikte

Sayfa: 33, dipnot, 7. satır :
..... ile pragmatizmin kurucularından Williams James'i...

Sayfa: 49, 3. satır :
.....herhangi bir sosyal görüşü olmayan, Çerkez Ethem ve...

Sayfa: 61, 4. paragraf:
İşte, buradan itibaren, Kemalistlerin planları işlerliğe sokulacaktır. Bu plan, «güdümlü halk tepkisi» olmaktadır. Yâni; halk, Mustafa Suphi ve arkadaşlarına... olacaktır. Aradaki bölüm dipnot olarak düzelecektir.

Sayfa: 103, son paragraf, son satır :
...yuvaların barışında ve sakinliğinde...

JEAN ELLEINSTEIN

S.S.C.B. TARİHİ

CİLT : I

(İktidarın alınışı)

1917 - 1921

Çeviren : Ziya OYKUT

- **JEAN ELLEINSTEIN'İN DÖRT CİLTTE TAMAMLADIĞI BU ÖNEMLİ ESERİN BİRİNCİ CİLDİ, KASIM AYINDA YAYIMLANACAKTIR.**
- **DİĞER CİLTLER, BASIMA HAZIRLANMAKTA OLUP, ARA VERİLMEYENDE YAYIMLANACAKTIR.**
- **ÜRÜN YAYINLARININ YAYIMLADIĞI KİTAPLARDAN TOPLU İSTEK HALİNDE, % 25 İNDİRİM YAPILIR.**
- **TEK KİTAP İSTEKLERİNDE, POSTA PULU GÖNDERİLMELİDİR.**
- **İSTEME VE HAVALA ADRESİ: P.K. 41 Sirkeci/İSTANBUL**

DEVİRİMCİ
SANAT VE KÜLTÜR
KAVGASINDA

MİLİTAN

- Yıllık abonesi yurt içi 90, yurt dışı 150 TL.
- P.K. 893 Sirkeci - İSTANBUL

KASIM SAYISINDA :

- 25. ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE ORHAN VELİ/KIRSAL KESİM GERÇEKÇİLİĞİ YOL AYRIMINDA/İSMET ÖZEL ÜZERİNE/BİREYCİLİĞİN «VİSKİ» İLE İNTİHARI
- Rafael Alberti, Hikmet Altunkaynak, Nihat Behram, Ataoğlan Behramoğlu, Kemal Burkay, Aziz Okay, Fikret Otyam, Cihat Özaydın, Kemal Özer, Barış Pirhasan, Kenan Somer, Dmitri Şostakoviç'in yazı ve şiirleri
- Bekir Yıldız'ın Cengiz Aytmatov'la röportajı
- Orhan Veli'nin şiirlerine Emre Senan'ın desenleri
- İlk cildimiz hazırlanmıştır. 75 TL karşılığında adresimizden istenebilir.

TÜSTAV

Abone koşulları; yıllık 90 altı aylık 45 TL

Yazışma ve havale adresi: P.K. 893 SİRKECİ/İSTANBUL

- LENİN
- **KİTLE İÇİNDE PARTİ ÇALIŞMASI**
3. Baskı
12.50
- LENİN
- **BARİŞ İÇİNDE BİRARADA YAŞAMA**
12 50
- LENİN
- **SON YAZILAR SON MEKTUPLAR**
8.—
- İBARROLA
- **EKONOMİ POLİTİK EL KİTABI**
8.—
- WODDIS
- **MİLLİYETÇİLİK VE ENTERNASYONALİZM**
7.50
- MARX - ENGELS
- **BİRİNCİ ENTERNASYONALDE ÖRGÜTLENME MESELESİ**
15.—
- LENİN
- **DİN ÜZERİNE**
10.—

Genel Dağıtım :

ANKARA DAĞITIM

Bayındır Sok. 38/3 Ankara
100 liradan az istekler için pul gönderilmesi...

SORUN YAYINLARI

— PROGRAMI —

1 — HELSINKİ KONFERANSI

Konuşmalar ve Kararlar

2 — DAVRANIŞLARIMIZIN KÖKENİ

Dr. Serol Teber (Basılıyor)

**3 — BUGÜNKÜ PORTEKİZ'DE
SINIFLAR SAVAŞI**

— Marksist Araştırma ve İnceleme Enstitüsü, Frankfurt.

4 — 15/16 HAZİRAN 1970

— Olaylar - Nedenleri - Davalar - Belgeler - Anılar - Yorumlar.

Turgan Arınır - Sırrı Öztürk.

TAN DAĞITIM

Faaliyete başlamıştır.

DERGİ - KİTAP - BROŞÜR - AFİŞ İstanbul ve Anadolu dağıtımı en seri ve en sağlıklı şekilde yapılır.

ADRES :

TAN DAĞITIM

Başmusahip sok. No: 5/201 Aras işham
Cağaloğlu/İstanbul

Temel
yayınlar

G. DİMİTROF
SEÇME ESERLER

- ★ BİRİNCİ CİLT : 25 TL. (Toplatıldı)
- ★ İKİNCİ CİLT : 20 TL. (Toplatıldı)
- ★ ÜÇÜNCÜ CİLT : Çıkıyor

•
KOMÜNİST ENTERNASYONAL

Georges Cogniot

FIATI : 12,50 TL.

•
BİR ADIM İLERİ İKİ ADIM GERİ

V. İ. LENİN

20 TL.

Tam ve tahrifsiz Çeviri

Anadolu ve Ankara dağıtım : Ulusal Dağıtım

İstanbul Dağıtım : **TAN DAĞITIM**

Necatibey Cad. 25/9 Yenışehir/ANKARA

ilerici yurtsever gençlik

**ANTI-FAŞİST ANTI-EMPERYALİST
MÜCADELEDE TÜM GÜÇLER BİRLEŞİN.**

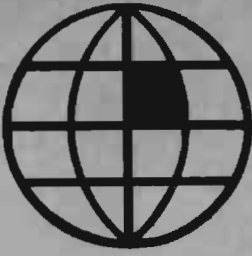
Onbeş günlük siyasi gazete

Kasımda çıkıyor.

ADRES :

Divanyolu, Klodfarer cad.
Örer İşhanı 33-35/11

TÜSTAV

ürün
yayınları

PK : 41
SİRKECI
İSTANBUL

İVAN
MİCHAİLOV

TOPLATILDI

DÜNYADA İLK ANTİFAŞİST
AYAKLANMA

eylül 1923 6 LİRA

LENİN

toplumda kadının
rolü üzerine 5 LİRA

A. BOUDANOV - G. SOTCHEVKO

MAĞLUP EDİLEMİYEN

vietnam-kamboçya

6 lira

V. İ. LENİN

uzaktan mektuplar

6 lira

çekoslovakya-ağustos/1968

7 lira

V. i. lenin

REDDETTİĞİMİZ

MİRAS

6 LİRA

RICHARD
KOSDLAPOV

SOSYALİST
TEORİNİN

SORUNLARI

12 LİRA

n. y. vaptzarov

SEÇİLMİŞ ŞİİRLER

7,5 LİRA

10 Lira